

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ / Δ = ΣΤ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

ΚΕΙΜΕΝΑ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

002
ΚΛΣ
ΣΤ2Α
549

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑ 1982

67

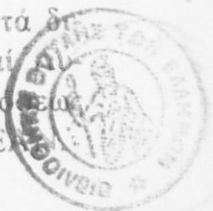
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ
ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

ΚΕΙΜΕΝΑ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Με απόφαση τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως τὰ δι-
δακτικά βιβλία τοῦ Δημοτικοῦ, Γυμνασίου καὶ Λυ-
κείου τυπώνονται ἀπὸ τὸν Ὀργανισμό Ἐκδόσεων
Διδακτικῶν Βιβλίων καὶ μοιράζονται ΔΩΡΕΑΝ

002
KAE
ET2A
549

NEOΕΛΛΗΝΙΚΗ
ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

ΚΕΙΜΕΝΑ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

BIBΛΙΟΘΗΚΗ ΒΟΥΛΗΣ
ΚΑΘΗΜΕΡΑΤΟ
"Οργ. Έκθ. Συνεμ. Γραμμ."
αδ. αρ. είν. 1517 τοῦ ἔτους 1984

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ἡ ομάδα ἐργασίας, τὴν ὁποία εἶχε καταρτίσει τὸ ΚΕΜΕ γιὰ νὰ προσαρμόσει τὴ Γραμματικὴ τῆς Δημοτικῆς στά σημερινὰ δεδομένα τῆς νεοελληνικῆς καὶ σχολικῆς πραγματικότητος¹, καθὼς προχωροῦσε στὸ ἔργο της εἶχε διαπιστώσει ὅτι ἦταν ἀπαραίτητο νὰ συνταχθεῖ ἕνα ὑπεύθυνο καὶ πρακτικὸ βοήθημα γιὰ τὸν ἐκπαιδευτικὸ καὶ τὸ μαθητὴ μὲ σκοπὸ νὰ ἐμπεδώνεται κάθε διδασκόμενο τμῆμα τῆς γραμματικῆς. Βέβαια ἕνα τέτοιο δοκιμασμένο βοήθημα κυκλοφορεῖ ἐδῶ καὶ ἀρκετὰ χρόνια. Εἶναι τὸ βιβλίον τῶν Μ. Οἰκονόμου - Θρ. Σταύρου - Μ. Τριανταφυλλίδη, **Ἡ γλῶσσα μου**. Ἀπευθύνεται στοὺς μαθητὲς καὶ ἄντεξε στὴ δοκιμασίαν τοῦ χρόνου. Ὡστόσο δὲν μπορούσε νὰ χρησιμοποιηθεῖ στὴν περίπτωσή μας γιὰ τοὺς ἐξῆς δύο λόγους: πρῶτα καὶ κύρια, γιατί ἐκεῖνο περιέχει καὶ τὴ γραμματικὴ ἔλη, πού ὁ μαθητὴς τὴ βρίσκει τώρα στὴ Γραμματικὴ του· κι ἔπειτα, ἐπειδὴ μὲ τίς ἀναπροσαρμογὰς πού ἔγιναν στὴ Γραμματικὴ Τριανταφυλλίδη τὸ βιβλίον δὲ θά ἦταν πιά χρήσιμο.

Γιὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς συντάχτηκαν οἱ ἀσκήσεις πού ἀκολουθοῦν καὶ πλαισιώθηκαν ἀπὸ εἰδικὰ κείμενα. Καὶ τὰ δύο αὐτά, κείμενα καὶ ἀσκήσεις, ἔχουν τὴν ἀφετηρίαν τους, ἄμεσα ἢ ἔμμεσα, στὸ βιβλίον «Ἡ γλῶσσα μου». Τὰ κείμενα εἶναι σχεδὸν στὸ σύνολό τους παρμένα ἀπὸ ἐκεῖ· ἀλλὰ καὶ πολλές ἀπὸ τίς ἀσκήσεις εἶναι οἱ ἀσκήσεις τοῦ βιβλίου ἐκείνου, ἄλλες αὐτούσιες καὶ ἄλλες ἀλλαγμένες.

Ἡ χρησιμότητα τοῦ βιβλίου μας, πού συμπληρῶνει τὴ διδασκαλία τῆς γραμματικῆς, εἶναι βέβαια ὀλοφάνερη καὶ ἡ χρῆση του εὐκόλη. Κάθε κείμενο μὲ τίς ἀσκήσεις πού τὸ συνοδεύουν συσχετίζεται μὲ τοὺς παρὰ-γράφους τῆς Γραμματικῆς, ἔτσι πού νὰ εὐκολύνονται ὁ δάσκαλος καὶ ὁ

1. Τὴν ομάδα τὴν εἶχαν ἀποτελέσει οἱ: Ἄλέξ. Καρανικόλας, Πρόεδρος, Ἄντ. Κατσουρὸς, Καλλ. Μουστάκα, Κων. Παπανικολάου, Ἴγν. Σακαλῆς, Ἀνθή Σεφεριάδου, Ἡλ. Σπυρόπουλος, Δημ. Τομπαίδης καὶ Χρῆστος Τσολάκης, μέλη.

μαθητής. Ἐδῶ ὅμως μπορούμε νά ποῦμε πῶς τό βιβλίό αὐτό δέ σκοπεύει νά περιορίσει τίς δημιουργικές πρωτοβουλίες τοῦ δασκάλου. Ὁ καθένας, σύμφωνα μέ τίς ἐκτιμήσεις γιά τό ἐπίπεδο τῆς δουλειᾶς του, ἔχει πλατιά περιθώρια στόν καταρτισμό ἀκόμη καί δικῶν του ἀσκήσεων. Ὅπως ὅποτε εἶναι ἔργο τοῦ δασκάλου νά διαλέγει κάθε φορά ποιές καί πότες ἀπό τίς ἀσκήσεις τοῦ βιβλίου, πού ἀναφέρονται στά διάφορα γραμματικά φαινόμενα, θά δίνει στούς μαθητές καί ἐπιπλέον νά καθορίζει ἂν ἡ λύση τους ἀπό τό μαθητή θά γίνεται γραπτά ἢ προφορικά. Σέ πολλές περιπτώσεις οἱ ἀσκήσεις εἶναι ἀρκετά πλούσιες, γι' αὐτό ἐφιστοῦμε τήν προσοχή τοῦ δασκάλου στήν ἀνάγκη νά ἐπιλέγει κάθε φορά ὅσες χρειάζονται.

Ἐλπίζουμε πῶς, ἂν χρησιμοποιηθεῖ μέ αὐτόν τόν τρόπο τό βιβλίό τῶν ἀσκήσεων, θά προσφέρει τίς ὑπηρεσίες του ὡς ἀπαραίτητο συμπλήρωμα τοῦ βιβλίου τῆς Γραμματικῆς.

1. Ο ΤΖΙΤΖΙΚΑΣ ΚΑΙ ΤΟ ΜΥΡΜΗΓΚΙ

—*Α! Τί θησαυροί! Πόσα σπυριά σιτάρι! Είσαι πολύ πλούσιος, άφέντη, καί εύτυχισμένος.

—*Ω, καλῶς τόν κύρ τζίτζικα! Δέν είσαι ό τζίτζικας; *Εχω καιρό νά sé δῶ καί sé βλέπω άδυνατισμένο. *Εσύ μέ γνωρίζεις;

— Ού, βέβαια! Είσαι τό μυρμήγκι. Πάντα δουλειές, βλέπω.

—*Ε, τί νά κάμω; *Επιασε ξαφνικά μπόρα, μου έβρεξε τό άποθηκεμένο σιτάρι καί τό έβγαλα στόν ήλιο νά στεγνώσει. Σέ λίγο θά τό μπάσω πάλι. Μπορούσα νά τό άφήσω νά σαπίσει; Μά έσύ πῶς άπό δῶ;

—*Η άνάγκη μ' έφερε, κύρ μύρμηγκα. Χειμώνας, βλέπεις, κρύο μέ σφίγγει ή πείνα καί δέν έχω τό παραμικρό νά βάλω στό στόμα μου.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 1 - 21)

1. Νά ύπογραμμίσεις τά φωνήεντα καί νά τά χωρίσεις sé δύο στήλες: α) φωνήεντα καί β) δίψηφα φωνήεντα.
2. Νά χωρίσεις τά σύμφωνα sé τρείς στήλες: α) τελικά, β) διπλά καί γ) δίψηφα.
3. Στίς λέξεις: **χειμώνας, κρύο, βλέπω, μπόρα, στόμα, άφέντης** ποιά σύμφωνα είναι ήχηρά, ποιά άηχα, ποιά στιγμιαία, ποιά εξακολουθητικά;
4. Σημείωσε τούς διφθόγγους καί δικαιολόγησε τούς τόνους καί τά πνεύματα στίς λέξεις:
νεράιδα, άηδόνι, αίτός, ρόιδι, βόηθα.

2. Η ΣΑΜΑΡΕΙΤΙΣΣΑ

Ήταν περίπου μεσημέρι, σάν
έφτασε ό Ίησοῦς στή Συχάρ, πόλη
τῆς Σαμάρειας, ἄλλοτε μεγάλη καί
πλούσια πρωτεύουσα, ἀλλά ξεπε-
σμένη πιά ἐκεῖνο τόν καιρό. Περ-
πατοῦσε ἀπό τό πρωί, καί ό ἀνοι-
ξιάτικος ἥλιος ἔκαιγε δυνατά ἐκεί-
νη τήν ὥρα. Πλάι στό μεγάλο
δρόμο ἦταν τό πηγάδι τοῦ Ἰακώβ,
ὡς μισή ὥρα μακριά ἀπό τή χώρα.

Κουρασμένος ἀπό τό δρόμο,
σκοπισμένος καί ιδρωμένος, κάθισε

ό Ίησοῦς στό πεζούλι τοῦ πηγαδιοῦ καί περίμενε τούς μαθητές του,
πού εἶχαν τραβήξει γιά τή χώρα νά ψωνίσουν τροφές.

Ἄντίκρου του τό Γαριζίν ὕψωνε τήν ἀπαλή καί ὀλοπράσινη
ράχη του μέ τά ἐρείπια τοῦ ναοῦ του, τίς ἀσημένιες φουντωτές ἐλιές,
τ' ἀνθισμένα ὀπωροφόρα δέντρα καί τά μυριόχρωμα ἀγριολούλουδα.
Ἡ Σαμάρεια τότε, ὅπως καί ἡ Γαλιλαία, ἦταν κατάφυτη, εἶχε δάση
πολλά, πηγές ὀλόδροσες· ἦταν ἡ ἀντίθεση τῆς αὐστηρῆς, ξερῆς καί
ἄχαρης Ἰουδαίας.

Μονάχος στήν ὠραία αὐτή φύση διαλογιζόταν καθισμένος ό
Ίησοῦς, ὅταν μιά γυναίκα μέ τή στάμνα στόν ὦμο ἔφτασε νά πάρει
νερό. Τήν εἶδε ό Ίησοῦς πού σίμωσε, πού ἔδεσε τό ἀντλημά της
καί τό ἔριξε στό πηγάδι. Καί σάν τό τράβηξε πάνω καί γέμισε τή
στάμνα της, τῆς εἶπε ό Ίησοῦς:

— Δῶσ' μου νά πιῶ!

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 23 - 27)

Ἀπό τήν ἀρχή ὡς τήν πρώτη τελεία τοῦ κειμένου:

1. *Νά γράφεις σέ χωριστές στήλες τίς μονοσύλλαβες, δυσύλλα-
βες, τρισύλλαβες καί πολυσύλλαβες λέξεις.*
2. *Νά βρεῖς τίς λέξεις πού τονίζονται στήν προπαραλήγουσα,
στήν παραλήγουσα καί στή λήγουσα.*

3. *Νά συλλαβίσεις τις λέξεις:*

α) **Ίησοῦς, Ίουδαίας, ἀπαλή, χώρα.**

β) **Τροφές, ὀλοπράσινη, ἀνθισμένα, κουρασμένος, στάμνα, ἀγνός, ἐλπίδα, πέλημα.**

γ) **Πολλά, Σαμαρείτισσα, ἐννέα, ἵππικό.**

4. α) *Υπογράμμισε τις μακρόχρονες συλλαβές στις λέξεις:*

ὄπως, πηγές, ὀλόδροσες, κουρασμένος, ὕψωνε, αὐστηρῆς.

β) *Στις ἴδιες λέξεις ὑπογράμμισε τις βραχύχρονες συλλαβές.*

3. ΤΟ ΔΕΛΦΙΝΙ

Δώδεκα παιδιά ἔκαμε ὁ πατέρας μου. Ἐγὼ ἤμουνά τό πρῶτο καί τό πιό ζωηρό. ἤμουνά τόσο ζωηρός, πού ὁ πατέρας μου, γιά νά ἡσυχάσει, μ' ἔστειλε στούς συγγενεῖς μας, πότε ἐδῶ καί πότε ἐκεῖ. Μιά χρονιά, λοιπόν, μ' ἔστειλε στόν ἀδερφό του, πού ἦτανε τελώνης στήν Ἄνδρο. Ὁ θεῖος μου αὐτός μ' ἀγαποῦσε πολύ, καί κοντά του εἶχα ὅλη μου τήν ἐλευθερία. Ἔκαμα τρέλες πού ἀφηκαν ἐποχή. Τί μπάνια, τί βουτιές, τί μακροβούτια, τί λεμβοδρομίες, τί γαιδουροκαβαλάρεις! Ὅλη μέρα γυρίζαμε γυμνοί στή θάλασσα κι ἀνεβαίναμε σ' ἀραγμένα καίκια, κι ἀπό κεῖ πηδούσαμε πάλι στή θάλασσα καί χαλούσαμε τόν κόσμο μέσα στό λιμάνι. Ἐπειτα κάναμε καλυμβητικούς ἀγῶνες.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 31 - 32)

1. *Δικαιολόγησε τόν τόνο στις λέξεις:*

ἀνεβαίναμε, τόσο, πρῶτο, θεῖος.

2. *Τόνισε τις λέξεις:*

πηγάμε, ναυτες, κρυωνω, ουτε, ειχαν, ειχαμε.

3. *Βάλε τούς τόνους στις λέξεις:*

α) **Τόν ψωμα, τοῦ ψωμα, το μαθητη - τοῦ μαθητη, τοῦ πρ-
ματευτη - τόν πρματευτη, τοῦ ψαρα - τόν ψαρα.**

β) **Στρωμα, χρημα, κυμα, πνευμα, ξυπνητηρι, ζωα, ρουχα,
σκουπα, σκουπες, ἄρωτος, πρωτους.**

4. ΤΑ ΜΕΓΑΛΑ ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ

Ξημέρωσε ή μεγάλη μέρα. Τά Παναθήναια άρχισαν από τό πρωί μέ άγώνες ίππικούς, κοντά στον Ίλισό.

Οί πλουσιότεροι Άθηναίοι είχαν στείλει εκεί τά καλύτερα άλογά τους. Τά όδηγοῦσαν οί γιοί τους, αν ήταν έφηβοι. Καί ό Λεωκράτης έστειλε έξι άλογα θαυμάσια. Ό φίλος μου ό Κλεισθένης ήταν λυπημένος, πού δέν ήταν άκόμη δεκαοχτώ χρονών, για ν' άγωνιστεί μέ τά πατρικά του άλογα.

Μέ πόση χαρά καβαλίκεψαν οί όμορφοι νέοι τά περήφανα άλογά τους! Καί πόσο εύκολα τά όδηγοῦσαν, γιατί ήταν έξυπνα και καταλάβαιναν μ' εύκολία τί θέλει ό καβαλάρης τους.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§ 33)

1. Δικαιολόγησε τόν τόνο στις λέξεις:
είχαν, όδηγοῦσαν, ν' άγωνιστεί, ήταν.
2. Τόνισε τίς λέξεις:
α) Ηρθα, πηγα, πηδατε, νά δουμε·
β) φυγε, έσυ χτυπα, γραψε, φατε, γελαμε, θυματα.
3. Πρόσεξε και δικαιολόγησε τή διαφορά:
πεινά - πλοῖα - χῶμα - ρῶτα - φεύγα.
4. Σημείωσε τούς τόνους και τά πνεύματα στους παρακάτω στίχους:

*Εχετε γεια ψηλα βουνα και καμποι με τα ροδα,
δροσιες με τα χαρματα, νοχτες με το φεγγαιο,
κι εσεις, μορε κλεφτοπουλα, που εισαστε παλικαρια,
δε σας τρομαζει ο πολεμος, πηδατε σαν λιονταρια.*

5. Ο ΓΥΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΠΑΤΕΡΑ

Πέρα στο μονοπάτι πού άνοιγόταν ανάμεσα στα στάχνα πρόβαλε ένας άντρας. Φορούσε κουκό και στο ένα χέρι κρατούσε τό σακάκι του κι ένα σκαλιστήρι. Είχε στηρίξει στόν ώμο τήν άξινα του. 'Ο ήλιος βασιλεύοντας τοῦ έριχνε τά χρυσοτριανταφυλλένια χρώματα πού είχε άπλώσει στόν ούρανό. Τό άεράκι φούσκωνε ανάλαφρα τό πουκάμισό του και σειούσε άπαλά τά σπαρτά, πού τοῦ συντρόφευαν μέ σιγανοτράγουδο τήν περπατησιά, μιά περπατησιά ανάλαφρη, πού γινόταν όλο και πιό γρήγορη και' πιό έλαφριά, όσο έρχόταν πιό κοντά στο σπίτι του.

'Ο Φώτης έτρεξε και τόν άπάντησε. 'Ο κύρ Χρίστος χάιδεψε τό κεφάλι τοῦ άγοριοῦ και τοῦ έδωσε τό σκαλιστήρι. Αυτό γινόταν κάθε βραδάκι, όταν γύριζε ό πατέρας από τή δουλειά.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 36 - 40)

1. Υπογράμμισε τίς έγκλιτικές λέξεις τοῦ κειμένου.
2. Δικαιολόγησε τόν τόνο τῶν έγκλιτικῶν στίς φράσεις:
τήν άξινα του, τό πουκάμισό του, ό κήπος μας, δείξε μού το, σπίτι του.
3. Βάλε πνεῦμα στίς λέξεις:
Αθήνα, άγιος, έρχομαι, ουρανόσ, ΕΛΕΝΗ, ύστερα, αυλή, αιτός, αέρας.
4. Βάλε τόνο και πνεῦμα στίς λέξεις:
Ενας ανθρωπος εχει εξι παιδια. Οι κηποι ειναι ωραιοι. Ουτε το ενα ουτε το αλλο. Ειθε να εισαι καλος, ωστε να σε χαιρονται οσοι σε βλέπουν.

6. ΔΕΙΠΝΟ

Τό δεῖπνο! Τό δεῖπνο! Μέ πόση ὄρεξη στρωνόμαστε ὄλοι, ὁ πατέρας, ἡ μητέρα, ἡ ἀδερφοῦλα μου ἡ Λιλὴ κι ἐγώ, ἄμα γυρίζαμε ἀπ' τόν περίπατο. Τό τραπέζι ἦταν φορτωμένο φαγητά, καρπούς, λουλούδια, μέταλλα, κρύσταλλα, πού ἔλαμπαν στό δυνατό φῶς τῆς κρεμαστῆς λάμπας. *Ἀκουες φωνές, γέλια, κρότους, ὅλα ἐνωμένα σέ μιά φαιδρή συναυλία. Περνούσαμε λαμπρά. Τό βράδυ καθόταν μαζί μας στό τραπέζι καί ἡ θεια - Κατερίνα, καμιά φορά καί ὁ μπαρμπα - Νιόνιος. Ὁ πατέρας μᾶς διηγόταν περιστατικά τῆς νιότης του: ταξίδια, θεάματα, ἀνέκδοτα, ἀστεῖα. Τό γέλιο τῆς Λιλῆς ξεσποῦσε ἀκράτητο κάθε στιγμή.

*Ἀλλ' ἂν ἀρχίσω τώρα νά σᾶς λέω τά βραδινά ἀνέκδοτα τοῦ πατέρα καί τῆς Λιλῆς, βλέπω ὅτι δέ θά τελειώσω ποτέ. Θά πάθω δηλαδή στή διήγησή μου ὅ,τι πάθαινα συχνά στό τραπέζι. Ξεχνιόμουν μέ τά γέλια καί μέ τ' ἀστεῖα, περνοῦσε ἡ ὥρα κι ἄφηναν νά μέ περιμένουν τά μαθήματά μου. Τότε ἡ μητέρα μου ῥιχνε μιά ματιά, χάιδευε τό κεφαλάκι τῆς ἀδερφῆς μου καί μᾶς ἔλεγε: «Πηγαίνετε τώρα, παιδιά μου, νά μελετήσετε».

*Ἐπαιρνα τή Λιλὴ κι ἀνεβαίναμε ὀλόισια ἐπάνω. Σιωπή, ἡσυχία, σοβαρότητα. Ἦταν ἡ μεγάλη ὥρα τῆς ἐργασίας. Κι ἐγώ βοηθοῦσα τήν ἀδερφοῦλα μου σ' ὅ,τι δυσκολία ἔβρισκε, σ' ὅ,τι ἀπορία εἶχε.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§ 41)

1. Πρόσεξε τή διαφορά:

πλάι — πλαῖνός

ράισμα — ραῖζω

Μάιος — Μαῖου

θεῖος — θεϊκός

κοροῖδο — κοροῖδεύω

2. Ἀπό ποιές λέξεις λείπουν τά διαλυτικά:

χαιδεύω, θεϊκός, θεϊκός, ἄπνος, ἀπνία, διυλίζω, πρωινός, ποτοποιία, ἀλληλοῦα, εὐυπόλητος, ὀλόισιος.

3. Νά βρεῖς ποῦ σημειώνονται στό κείμενο ἀπόστροφος, ὑποδιαστολή καί ἐνωτικό.

7. ΕΠΙΔΡΟΜΗ ΑΕΡΟΠΛΑΝΩΝ

Ἄπό τότε πού ἄρχισε ὁ πόλεμος (εἶναι τώρα τέσσερις μῆνες) ὅλα ἄλλαξαν στό σπίτι τοῦ κύρ Χρίστου. Ὁ κύρ Χρίστος, ὁ ἀξιός δουλευτής, ὁ στοργικός πατέρας, ἐπιστρατεύτηκε ἀπό τίς πρῶτες ἡμέρες καί τώρα πολεμᾷ στά βουνά τούς ἐχθρούς τῆς Πατρίδας. Ἄφησε πίσω του τήν κυρα-Μαρία, τή γυναίκα του, καί τά δυό του παιδιά, τή Χρυσή, ὡς δώδεκα χρονῶ κορίτσι, καί τό Φώτη, πού ἦταν πολύ πιό μικρός.

Τώρα στό χωράφι πηγαίνει ἡ κυρα-Μαρία. Ἔτσι τά παιδιά περνοῦν ὅλη τήν ἡμέρα μόνα τους. Καί κάθε βράδυ περιμένουν τή μητέρα, ὅπως περίμεναν ἄλλη φορά τόν πατέρα.

Μιά μέρα, ἐνῶ ἡ μητέρα ἔλειπε, ἀκούστηκαν ἐχθρικά ἀεροπλάνα. Ἔκαναν ἐπιδρομή, γιά νά χτυπήσουν ἕνα γεφύρι ἐξω ἀπό τό χωριό. Ὁ Φώτης τόσο τρόμαξε, ὥστε ἤθελε νά φύγει ἀπό τό σπίτι.

— Ὁχι, Φώτη, ἐδῶ θά μένουμε. Θυμᾶσαι τί μᾶς εἶπε ἡ μητέρα; «ἂν ἀκούσετε ἀεροπλάνα, νά μή βγεῖτε στό δρόμο».

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§ 43)

1. Βάλε τά σημεῖα τῆς στίξης:

α) Ἄπό ποῦ ἔρχεσαι

β) Τί ὥραλο βιβλίο

γ) Τά ἐγγόνια ἔλεγαν στόν παππού

Παππού κές μας μιά πολεμική ἱστορία

Καί ὁ παππούς ἄρχισε ἑκεῖνα τά χρόνια μήνας Αὐγουστος

θυμᾶμαι ξεκινήσαμε γιά

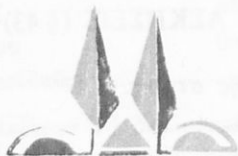
2. *Νά δικαιολογήσεις στο κείμενό σου τά εισαγωγικά καί τή παρένθεση.*

3. *Βάλε τά σημεῖα τῆς στίξης στό κείμενο πού ἀκολουθεῖ:*

Ὁ χειμῶνας ἐκείνη τή χρονιά ἦταν πολύ βαρῦς τά χιόνια εἶχαν σκεπάσει τά βουνά τῆς Ἀττικῆς κι ἕνας ἄγριος βοριάς πολλές μέρες σάρωνε τούς δρόμους τῆς Ἀθήνας κι ἦταν ἀκόμη Δεκέμβρης ἦταν τόσο κρύο πού δέν ἔνιωθες μόνο τήν παγωνιά νά ξυλιάζει ὅλο σου τό σῶμα ἀλλά καί ντροπή νά σέ βλέπουν νά γυρίζεις στό δρόμο χωρίς παλτό Καταλάβαινες πῶς οἱ ἄνθρωποι ἔμεναν ἐκπληκτοί ἀρκετοῖ πού ἔνιωθαν φαίνεται ἀπό φτώχεια σέ κοίταζαν μέ συμπόνια ἦταν σάν νά τούς ἄκουγες νά λένε τό καημένο τό παλικάρι

4. *Βάλε στούς παρακάτω στίχους: τούς τόνους, τά πνεύματα, τά ὀρθογραφικά σημάδια, τά σημεῖα τῆς στίξης.*

Μικρουλια κατακαιουρια
γερμενα στ ακρογιαλι
θα πιστευες τα κυματα
πως μολις τα χαν βγαλει
σαν να τα σαρωνε απαλα
θαλασσινη φρεσκαδα
φτωχα σπιτακια χαμηλα
γεματ ασπραδα

8. ΝΑΝΟΥΡΙΣΜΑΤΑ

Α'

"Υπνε, πού παίρνεις τά μικρά,
Έλα πάρε καί τοῦτο·
μικρό μικρό σου τό 'δωσα,
μεγάλο φέρε μού το·
μεγάλο σάν ψηλό βουνό,
ἴσιο σάν κυπαρίσι
κι οί κλῶνοι του ν' ἀπλώνονται
σ' ἀνατολή καί δύση.

Β'

Κοιμήσου, ἀστρί, κοιμήσου, αὐγή, κοιμήσου, νιό φεγγάρι·
κοιμήσου, πού νά σέ χαρεῖ ὁ νιός πού θά σέ πάρει.
Κοιμήσου, πού παράγγειλα στήν Πόλη τά προικιά σου,
στή Βενετιά τά ροῦχα σου καί τά διαμαντικά σου.
Κοιμήσου, πού σου ράβουνε τό πάπλωμα στήν Πόλη
καί σου τό τελειώνουνε σαράντα δυό μαστόροι·
στή μέση βάζουν τόν αἰτό, στήν ἄκρη τό παγόνι.
Νάνι τοῦ ρήγα τό παιδί, τοῦ βασιλιᾶ τό γγόνι.
Κοιμήσου, καί παράγγειλα παπούτσια στόν τσαγκάρη,
νά σου τά κάμει κόκκινα μέ τό μαργαριτάρι.
Κοιμήσου μέσ στήν κούνια σου καί στά παχιά πανιά σου,
ἡ Παναγιά ἡ Δέσποινα νά εἶναι συντροφιά σου.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 47 - 48)

1. Ὑπογράμμισε στό κείμενο τίς λέξεις πού ἔπαθαν συνίζηση.
2. Κάνε τή συναίρεση στίς λέξεις:
  - α) δεκαέξι
  - β) ἀκούουν, ἄκουε
  - γ) χρεωστῶ, τρώ(γ)ετε
  - δ) καί(γ)ετε, καλοσκούω, Θεόδωρος, παραήπιες.

9. ΝΑΝΟΥΡΙΣΜΑΤΑ

- Νά μοῦ τό πᾶρεις, ὕπνε μου,
τρεις βίγλες θά τοῦ βάλω·
τρεις βίγλες, τρεις βιγλάτορες,
κι οἱ τρεις ἀντρειωμένοι,
Βάζω τόν Ἥλιο στά βουνά, τόν αἰτό στους κάμπους,
τόν κύρ Βοριά τό δροσερό ἀνάμεσα πελάγου.
Ὁ Ἥλιος ἐβασίλεψε, ὁ αἰτός ἀποκοιμήθη
κι ὁ κύρ Βοριάς ὁ δροσερός στῆς μάνας του πηγαίνει.
— Γιέ μ', ποῦ ἔσουν χτές, ποῦ ἔσουν προχτές, ποῦ ἔσουν
τὴν ἄλλη νύχτα;
Μῆνα μέ τ' ἄστρι μάλωνες, μήνα μέ τό φεγγάρι;
μήνα μέ τόν αὐγερινό, ποῦ ἔμαστ' ἀγαπημένοι;
— Μήτε μέ τ' ἄστρι μάλωνα μήτε μέ τό φεγγάρι
μήτε μέ τόν αὐγερινό, ποῦ εἶστ' ἀγαπημένοι,
χρυσόν ὑγιόν ἐβίγλιζα στήν ἀργυρή του κούνια.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 49 - 51)

1. *Νά ἀντιγράψεις ἀπό τό κείμενο τίς φράσεις πού ἔχουν πάθει:*
  - α) Ἐκθλιψη.
  - β) Ἀφαίρεση.
2. *Κάνε τὴν ἐκθλιψη καὶ τὴν ἀφαίρεση στίς φράσεις:*
  - α) Γιὰ αὐτό σοῦ τό εἶπα.
  - β) Ἀπό ὅλα τὰ ἀγῶρια καλύτερος εἶναι ὁ Κώστας.
  - γ) Μέ ἔδειξε στά ἀδέλφια του.
3. *Γράψε τίς ἀκόλουθες παροιμίες κάνοντας τὴν ἐκθλιψη, τὴν ἀφαίρεση καὶ τὴν ἀποβολή:*
  - α) Τό ἓνα χέρι νίβει τό ἄλλο καὶ τὰ δύο τό πρόσωπο
  - β) Ὅποιος δέ θέλει νά ζυμώσει πέντε ἡμέρες κοσκινίζει
  - γ) Δούλεψε στά νιάτα σου, νά ἔχεις στά γερατειά σου
  - δ) Ὁ Ἀπρίλης ἔχει τό ὄνομα καὶ ὁ Μᾶης τὰ λουλούδια
  - ε) Τὰ δόντια τὰ ἔδωσε ὁ Θεός γιὰ νά κρατοῦν τὴ γλώσσα.

10. ΤΟΥ ΚΛΕΦΤΗ ΤΟ ΚΙΒΟΥΡΙ

1. 'Ο ήλιος έβασίλευε κι ό Δήμος παραγγέλνει:
2. «Σύρτε, παιδιά μου, στό νερό, ψωμί νά φάτε άπόψε,
3. κι έσύ, Λαμπράκη μου άνιψιέ, έλα κάτσε κοντά μου,
4. νά σοῦ χαρίσω τ' άρματα, νά γίνεις καπετάνος.
5. Παιδιά μου, μή μ' άφήνετε σ' αύτόν τόν έρμο τόπο·
6. γιά πάρτε με καί σύρτε με ψηλά στήν κρύα βρύση,
7. πού 'ναι τά δέντρα τά δασιά, τά πυκναραδιασμένα.
8. Κόψτε κλαδιά καί στρώστε μου καί βάλτε με νά κάτσω
9. καί φέρτε τόν πνεματικό νά μέ ξομολογήσει,
10. γιά νά τοῦ πῶ τά κρίματα όσά 'χω καμωμένα
11. δώδεκα χρόνια άρματολός, σαράντα χρόνια κλέφτης.
12. Καί βγάλτε τά χαντζάρια σας, φτιάστε μου ώριό κιβούρι,
13. νά 'ναι πλατύ γιά τ' άρματα, μακρύ γιά τό κοντάρι·
14. κι άπ' τή δεξιά μου τή μεριά άφήστε παραθύρι,
15. νά μπαίνει ό ήλιος τό πρωί καί τό δροσιό τό βράδυ,
16. νά μπαينوβγαίνουν τά πουλιά, τής άνοιξης τ' άηδόνια».

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 52 - 53)

1. Πώς γίνονται μέ συγκοπή οι λέξεις:
  - α) κάθισε κάνετε
  - β) βάλετε
  - γ) γράφετε
2. Γράψε άκέραιες τίς λέξεις:
  - α) περπατώ
  - β) πάρτε
  - γ) κλάψτε
  - δ) στάρι
  - ε) κορφή
3. Πώς γίνονται μέ άποκοπή οι φράσεις:
  - α) Πιάσε το
  - β) Ψάξε τους
  - γ) Δώσε μας
  - δ) 'Από τό χωριό
4. Γράψε άκέραιες τίς φράσεις:
  - α) Μέσ στή λίμνη
  - β) 'Απ' τήν πόλη
  - γ) Γράψ' του
  - δ) Φέρ' τους.

11. ΚΟΥΝΙΑ ΚΟΡΙΤΣΙΩΝ

— Δέ μου λές, Γρηγόρη, δέν ντρέπεσαι νά μήν άκοῦς τήν άδερφή σου, μόνο φεύγεις; Σέ παρακαλεῖ νά τή βοηθήσεις νά έτοιμάσει τήν κούνια, κι έσύ, βλέπω, δέν τήν ψηφᾶς.

— Μά, θεία, βιάζομαι γιά τήν έκδρομή. Σέ λίγο θά έχει έδῶ τήν "Αννα, τή Βάσω, τή Θάλεια, τήν Κατίνα, τήν Ξενούλα. Δέ βάζει καμιά άπ' αὐτές νά τή βοηθήσει;

— Δέν μποροῦν τά κορίτσια νά σκαρφαλώσουν ψηλά στό δέντρο. "Ελα, άνέβα νά περάσεις τό σκοινί, καί τήν έκδρομή σου, μή φοβᾶσαι, δέν τή χάνεις.

— Καί ποῦ τή θέλεις τήν κούνια, 'Ελένη; ρώτησε τήν άδερφή του ό Γρηγόρης. Στήν έλιά, στή μυγδαλιά, στήν καρυδιά;

— Νά, σ' αὐτή εδῶ τή συκιά.

— Τί λές! Στήν παλιοσυκιά... νά σπάσει τό κλαδί καί νά σκοτωθεῖ καμιά σας!

‘Ο Γρηγόρης πήρε τή μιάν άκρη τοῦ σκοινοῦ, τήν πέρασε στή ζώνη του, σκαρφάλωσε σάν άγριόγατος στήν καρυδιά καί σέ μιά στιγμή πέρασε τό σκοινί σ' ένα γερό κλαδί. "Ωσπου νά γυρίσεις νά τόν δεῖς, ἦταν πάλι κάτω στή γῆ.

— Καί ποῦ θά τήν κάμετε τήν έκδρομή σας; Τόν ρώτησε ἡ θεία του.

— Στή ρεματιά, στόν πλάτανο· σ' εκείνο τό μεγάλο πλάτανο πού πήγαμε τήν περασμένη βδομάδα μέ τόν μπαμπά καί μ' έναν τσοπάνη γιά δουλειά! Θά πεταχτῶ άντίκρυ στοῦ Φῶτη νά τόν πάρω μαζί μου καί στήν κορυφή τοῦ λόφου θά περιμένουμε τούς άλλους. Θά πᾶμε μέ τόν 'Οδυσσεά τό Ροδόπουλο, μ' έναν ξάδερφό του πού ἦρθε άπό τή Λάρισα, μέ τόν Πάνο τόν Ψαρό, τό Ζήση τόν Μπόνη, τόν Ντίνο τόν Τζιρίτη κι ένα φίλο του πού δέν ξέρω τ' ὄνομά του. 'Ο

πατέρας μου είπε χτές βράδυ να μην άργήσουμε. Σάν γυρίσει τό μεσημέρι, πέστε του πώς, πριν βασιλέψει ό ήλιος, θά είμαστε πίσω στό χωριό.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 55 - 56)

1. Γράψε τίς παρακάτω φράσεις αφήνοντας ή παραλείποντας, όπου πρέπει, τό τελικό ν πού είναι σέ παρένθεση:

Είδα ένα(ν) ξένο.

Έρχομαι από τή(ν) αγορά.

Βλέπω τό(ν) Νίκο.

Τό(ν) βλέπω πού τρέχει σά(ν) ζαρκάδι.

Μή(ν) βιάζεσαι, αλλά και μή(ν) άργείς πολύ.

Αυτή(ν) τή(ν) συμβουλή να μή(ν) τή(ν) ξεχνάς.

Δέ(ν) θά 'ρθω τή(ν) Κυριακή στό σπίτι σου.

Φωνάζω τό(ν) ψαρά.

Μή(ν) πατάτε τή(ν) χλόη.

2. Να βρείς στό κείμενο τίς λέξεις πού φυλάγουν ή χάνουν τό τελικό ν και να δικαιολογήσεις τήν κάθε περίπτωση.

Φυλάγεται	Χάνεται
μιάν άκρη	τή μιάν

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΕΠΑΝΑΛΗΨΗ

Οι φθόγγοι και τά γράμματα

1. Συλλάβισε τις λέξεις:

ἄστρο, ἄργυρη, βιγλάτορας, πάπλωμα, μαστόροι, παίρνεις, διαμαντικά, κόκκινο, μαργαριτάρι, Δέσποινα, κυπαρίσσι, ἀπλώνομαι, ἄλλη, νόχτα, κούνια.

2. α) Νά βρεῖς δέκα προπαροξύτονες λέξεις τοῦ κειμένου τῆς σελ. 12 καί νά τίς συλλαβίσεις.

β) Βάλε τούς τόνους καί τά πνεύματα στίς λέξεις τῶν παρακάτω φράσεων.

Χτες γιορταζε τα γενεθλια του ο Γιωργος. Ο πατερας του του χαιρισε ωραια δωρα, που χαιρεσαι να τα βλεπεις.

3. Γράψε τις παρακάτω λέξεις καί βάλε πάνω ἀπό τις μακρόχρονες συλλαβές μιὰ γραμμούλα καί πάνω ἀπό τις βραχύχρονες ἕνα σημάδακι τέτοιο $\smile$:

ἔρχομαι, ἀλεξίπτωτο, σχολεῖο, ναύτης, Δεκέμβρης, ἀσπρομάλλης, ζέστη, Ἀκρόπολη, πηγαῖνω, σέρνομαι, κουτσός, δουλεύω, δίτροχο, κόψη.

Χώρισε τις πιό πάνω λέξεις σέ συλλαβές.

4. Ἀπό τό κείμενο τῆς σελ. 34:

α) Γράψε ὄλες τις λέξεις πού ἀρχίζουν ἀπό φωνῆεν μέ δασεία.

β) Γράψε ὄλες τις λέξεις πού ἀρχίζουν ἀπό δίψηφο φωνῆεν.

5. Γράψε τούς παρακάτω στίχους μέ τούς τόνους, τά πνεύματα, τά ἄλλα ὀρθογραφικά σημάδια καί τά σημεῖα τῆς στίξης πού πρέπει:

Ο μαυρος σκυλος που χω γω
δεν ειναι πρωτο γενος
εχει ακοφτη τ ομολογω
κουλουριασμενη ουρα
κι ολορθα αυτια ο καημενος
σαν σουβλες μυτερα

οτι ειχα κατσει μια σταλια
ψωμι να φαω μια μερα
τον βλεπω που χωρις μιλια
ομως με ματι αχνο
με κοιταζε απο περα
σαν να σκουζε πεινω.

(Στή λέξη *ἔπειτ'* ἀπό τήν τελεία θά γράφεις τό ἀρχικό κεφαλαῖο).

6. Ἀντίγραψε τό παρακάτω κομμάτι σημειώνοντας τούς τόνους, τά πνεύματα, τά ὀρθογραφικά σημάδια καί τά σημεῖα τῆς στίξης:

Όταν ο Ηρακλής ήταν μωρό η θεά Ηρα που είχε μεγάλη εχθρά με τη μητέρα του εστειλε δυο πελωρία φιδια να τον πνιξουν μεσα στην κουνια του η μητέρα του οταν ειδε τα φιδια να τυλιγονται γυρω απο το κορμακι του παιδιου της εβγαλε μια φρικτη φωνη. Η φωνη αυτη ξυπνησε το μωρο που πεταχτηκε αρπταζε τα φιδια ενα με το καθε του χερι και τα πνιξε.

7. Διάβασε τίς ἀκόλουθες φράσεις προφέροντας ὀλόκληρες τίς λέξεις ὅπου εἶναι συντομογραφίες:

Ὁ ἅγ. Νικόλαος προστατεύει τούς ναυτικούς. Ὁ κ. Κρητικός θά ἔρθει νά μέ βρεῖ σήμερα στίς 5 $\frac{1}{2}$ μ.μ. Τόν πέμπτο αἰώνα π.Χ. ἔζησαν στήν Ἀθήνα μεγάλοι καλλιτέχνες, πού ἔκαμαν σπουδαῖα ἔργα τέχνης, ναούς, ἀγάλματα κ.ἄ. Τό ἀεροπλάνο ἔφυγε ἀπό τήν Ἀθήνα στίς 11 $\frac{1}{4}$ π.μ. κι ἔφτασε στή Θεσσαλονίκη στίς 12 $\frac{1}{2}$ μ.μ., δηλ. χρειάστηκε μόνο 1 ὥρα καί ἕνα τέταρτο. Στή σελ. 97 εἶναι ὁ πίνακας μέ τίς καταλήξεις τῶν ἄρσ., θηλ. καί οὐδέτ. οὐσιαστικῶν.

8. Ἀντίγραψε τίς παρακάτω φράσεις μέ ὄσες συντομογραφίες μποροῦν νά γίνουν:

Τό Βυζάντιο χτίστηκε τό 658 πρό Χριστοῦ. Ἐκεῖ ὁ Μέγας Κωνσταντίνος τό 330 μετά Χριστόν ἱδρυσε τήν Κωνσταντινούπολη, πού ἔμεινε πρωτεύουσα τῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας ὡς τό 1453 μετά Χριστόν.

9. Γράψε τίς ακόλουθες φράσεις, ἀφοῦ κάνεις τή συναίρεση, τή συγκοπή καί τήν ἀποκοπή, ὅπου μποροῦν νά γίνουν:

Ἄπό τά κόκαλα βγαλμένη. Ἡ κορυφή τοῦ βουνοῦ. Περιπατώντας ἡ Δόξα μονάχη. Ὅσοι δέν ἀκούουν αὐτά παθαίνουν. (Τό ἄλογο) χτυπάει τό πόδι του, σκάφτει τό χῶμα, δαγκάνει τό σίδερο πού ἔχει στό στόμα.

10. Ἀντίγραψε τίς παρακάτω φράσεις προσθέτοντας πνεύματα, τόνους καί κόμματα καί κρατώντας ἢ παραλείποντας, ὅπως πρέπει, τό τελικό ν:

Ἡθελα να κοψω μηλα για το(v) πατερα και τη(v) μητερα αλλα ειδα πως δε(v) ειναι ακομη ωριμα.— Ενω το(v) ζητουσα στη(v) καλυβα εκεινος κοιμοταν ησυχος στη(v) αμμουδια κοντα στο(v) ποταμο. Αν και φοβουμαι μηπως βρεξει ειμαι υποχρεωμενος να ξεκινήσω μοις μου τηλεφωνησουν.

12. ΗΛΕΚΤΡΙΣΜΟΣ

‘Η ενέργεια, με τή μορφή του ηλεκτρισμού, βάζει σε κίνηση ένα σωρό μηχανήματα: γυρίζει τις ρόδες του τρόλεϊ και μερικῶν σιδηροδρόμων, στέλνει τή φωνή μας σε μεγάλες αποστάσεις με τό τηλέφωνο, κάνει τή νύχτα μέρα με τίς ηλεκτρικές λάμπες. ‘Ο ηλεκτρισμός είναι ενέργεια πού μπορεί νά μεταφερθεῖ εὐκολότερα ἀπό κάθε ἄλλη, καί υπάρχουν μερικά ὕλικά πού μέσ’ ἀπ’ αὐτά μπορεί νά τρέξει με τή γρηγοράδα τῆς ἀστραπῆς. Τό χάλκινο σύρμα καί ἄλλα σώματα, πού λέγονται *καλοί ἀγωγοί* του ηλεκτρισμού, τά μεταχειριζόμαστε γιά τηλεγράφους καί τηλέφωνα, γιά τά τρόλεϊ του δρόμου καί γιά ἕνα σωρό ἄλλες μηχανές, πού δουλεύουν με ηλεκτρικό ρεύμα.

‘Από τήν ἄλλη μεριά είναι πολύ δύσκολο νά κάμουμε τόν ηλεκτρισμό νά περάσει ἀπό μερικά σώματα, ὅπως είναι τό γυαλί καί τό λάστιχο, πού γι’ αὐτά λέμε πῶς είναι *κακοί ἀγωγοί* του ηλεκτρισμού.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§ 58)

1. Ποιές λέξεις του κειμένου είναι λόγιες; Γιατί;
2. Πῶς λέγεται ὁ γιατρός ὁ εἰδικός γιά τά ἀυτιά, τή μύτη καί τό λαρόγγι; Πῶς ὁ εἰδικός γιά τά μάτια καί πῶς ὁ εἰδικός γιά τό στομάχι;
3. ‘Από τίς παρακάτω λέξεις ξεχώρισε σε δύο στήλες τίς λαϊκές καί τίς λόγιες:
κεραμίδι, φωτογραφία, οὐρανός, ραδιόφωνο, τηλεόραση, ἔχω, ηλεκτρομαγνήτης, τυπογραφεῖο, θερμομέτρο, σύρμα, μηχανή.
4. Νά βρεῖς στό κείμενο πέντε λέξεις λαϊκές καί πέντε λόγιες.

13. ΤΑ ΧΕΡΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΠΟΔΙΑ

Τά χέρια λογομαχοῦσαν μέ τά πόδια. Ἔλεγαν πῶς αὐτά ἦταν πολυτιμότερα μέλη τοῦ σώματος, ἐνῶ τά πόδια ὑποστήριζαν τό ἀντίθετο.

— Ἀκοῦς ἐκεῖ! Θά γίνουν τώρα καί τά πόδια ἴσα μ' ἐμᾶς! Μέ τά χέρια κάνει ὁ ἄνθρωπος τίς πιό πολλές καί τίς πιό σπουδαῖες δουλειές του. Μέ τό χέρι θά πιάσει τή βουκέντρα καί τή χερολαβή τοῦ ἀλετριοῦ του, γιά νά ὀργώσει. . . Τίποτα δέν μπορεῖ νά κάμει ὁ ἄνθρωπος, ἂν δέ βάλει τό χεράκι του σέ καθετί.

— Καί πῶς θά πάει στό χωράφι του, ἂν δέν κουνήσει τά ποδαράκια του;

— Μέ τό χέρι θά σημαδέψει ὁ κυνηγός, θά χτίσει ὁ χτίστης, θά δολώσει τό παραγάδι του ἢ θά ρίξει τά δίχτυα του ὁ ψαράς, θά κινήσει τό χερόμυλο ὁ μυλωνάς. Τίποτα δέν μπορεῖ νά κάμει ὁ κουτσοχέρης.

— Καί ὁ κουτσοπόδης μπορεῖ;

— Χεροδούληδες εἶναι ὅλοι αὐτοί! Καί χρυσοχέρα λένε τήν κοπέλα πού κάνει τά ὠραῖα ἐργόχειρα καί τά χειροτεχνήματα. Καί ὅλοι ἐπαινοῦν τοὺς χεροδύναμους.

— Μόνο τοὺς χεροδύναμους; Πόσα τραγούδια τραγουδοῦν τοὺς γρήγορους στά πόδια καί τοὺς λένε γοργοπόδηδες καί ἀνεμοπόδαρους! Γιά ἐκείνους πού φέρνουν τήν εὐτυχία λένε πῶς ἔχουν καλό ποδαρικό.

— Ἐμεῖς ἀκούσαμε καλό χερικό. Ἔσεῖς βοηθάτε τοὺς κατεργάρηδες, γιά νά βάζουν τρικλοποδιές.

— Κι ἔσεῖς, νά κάνουν λαθροχειρίες.

1. *Νά βρεῖς τίς πρωτότυπες λέξεις (π.χ. φιλικός = φίλος):
τρελούτσικος, χερούκλα, κατσουφιάζω, γαλατάδικο, σημα-
δεύω, τρέξιμο.*
2. *Ἀπό τίς παρακάτω λέξεις νά βρεῖς ἀπό μιά παράγωγη:
καλός, φωνή, γράφω, χτές.*
3. *Νά κάνεις σύνθετες ἀπό τίς λέξεις:
ἄσπρος καί πρόσωπο, τραπέζι καί μαντήλι, ἄλατι καί πιπέρι,
ρύζι καί γάλα, μέρα καί νύχτα.*
4. *Νά βρεῖς τό πρῶτο καί δεύτερο συνθετικό τῶν λέξεων:
μαχαιροπίρουνο, πετροπόλεμος, πρωταγωνιστής, ἀνυπολόγιστο,
χεροδύναμος.*
5. *Σχημάτισε τίς οἰκογένειες τῶν λέξεων:
ἄνεμος, φωνή, παιδί, θάλασσα.*
6. *Νά σημειώσεις ποιά παράγωγα καί ποιά σύνθετα ἀπό τή
λέξη πόδι ὑπάρχουν στό κείμενο.*

14. Ο ΘΕΙΟΣ ΠΕΛΟΠΙΔΑΣ

Ἰδιόρρυθμος ἄνθρωπος ὁ θεῖος ὁ Πελοπίδας. Εἴκοσι πέντε ὀλόκληρα χρόνια δούλευε στήν πόλη, ὑπάλληλος σέ τράπεζα· ἡ ἀγάπη του ὅμως καί ὁ μέγας του καημός ἦταν ἡ ἀγροτική ζωή. Αὐτήν εἶχε πρωτογνωρίσει παιδί, αὐτήν ὀνειρευόταν πάντα. Καί μόλις πῆρε τή σύνταξή του, πενηντάρης, χῆρος, χωρίς παιδιά, παράτησε πόλη καί γνωριμίες, ἀποτραβήχτηκε στό παλιό πατρικό του σπιτάκι, μισή ὥρα ἔξω ἀπό τό χωριό μας, καί ἀφοσιώθηκε στήν καλλιέργεια τοῦ κτήματος πού τό τριγυρίζει.

Καμιά γεωργική δουλειά, ὅσο βαριά καί νά εἶναι, δέν τόν τρομάζει. Κατά τήν ἐποχή, τσαπίζει, ποτίζει, ἀλετρίζει, φυτεύει, κλαδεύει, θερίζει, θημωνιάζει, ἀλωνίζει, κορφολογᾷ.

Προχτές ξεκίνησα ἀπό τό πρῶι, μόλις φέγγιζε, νά πάω νά πε-

ράσω τήν ημέρα μαζί του. Ἄνηφόρισα καί, μόλις ἔστριψα τό μονοπάτι, ἀγνάντεψα τό σπιτάκι ν' ἀσπρολογᾶ ἀνάμεσα στά δέντρα. Γεναριάτικη μέρα, μέ ωραία λιακάδα, κι ὁ ἥλιος ζέσταινε. Μόλις σίμωσα στήν καγκελόπορτα, ὁ σκύλος του μέ μυρίστηκε, ἔτρεξε κοντά μου καί ἄρχισε νά γαβγίζει φιλικά, σάν νά μέ καλωσόριζε. Μπήκα στό κτῆμα· ὁ θεῖος δέ συνηθίζει νά κλειδώνει. Μιά προβατίνα, δεμένη στή ρίζα μιᾶς κορομηλιάς, μασούλιζε. "Όταν μπήκα στό σπιτάκι,

πού λαμπκοποῦσε ἀπό καθαριότητα, βρῆκα τό θεῖο νά καρφώνει τίς λίγες καρέκλες πού εἶχε. Μέ δέχτηκε μέ χαρά ὅπως πάντα.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 64 - 66)

- Νά βρεῖς τίς πρωτότυπες λέξεις τῶν ρημάτων:
φεγγίζω, ἀνηφορίζω, ἀγναντεύω, ζεσταίνω, σιμώνω, ἀρχίζω, γαβγίζω, κλειδώνω, μασουλίζω, καρφώνω.
- Νά κατατάξεις τά ρήματα τῆς πρώτης ἄσκησης σέ τρεῖς στήλες, καθὼς εἶναι τό παρακάτω ὑπόδειγμα:

Ἐπίρρημα	Ἐπίρρημα	Ἐπίρρημα
φεγγίζω	ἀνηφορίζω	ἀγναντεύω

- Νά βρεῖς τά ρήματα πού παράγονται ἀπό τίς λέξεις:
θρίαμβος, ταξίδι, ἔτοιμος, ἀνάγκη, φυλακή, ὄπλο, ἄσπρος, ἔμπιστος, ἔμπορος, κρύο, ρίζα, θερμός, ξερός.
- Νά βρεῖς τά ρήματα πού παράγονται ἀπό τά ἄκλιτα:
πλάτς, τσάκ, χά χά!, χού χού!
Νά σχηματίσεις μέ τό καθένα ἀπό μιὰ φράση.
Π.χ. τσίρ— τσιρτσιρίζω: Τό λάδι τσιρτσιρίζει στό τηγάνι.

15. ΟΙ ΑΚΟΥΡΑΣΤΟΙ ΧΟΡΕΥΤΕΣ

Τρέξιμο, σπρωξίδι, κυνηγητό, ξεφωνητά, γέλια, χαλασμός κόσμου. Ἀναστάτωση τοῦ σπιτιοῦ. Ὁ συμμαθητὴς μας ὁ Νίκος ὁ Ψάλτης μᾶς εἶχε καλέσει νὰ παίξουμε στό περιβόλι του, ἔπειτα ὅμως ἀπὸ καμιά ὥρα παιχνίδι σκέπασε τὸν οὐρανὸ μαυρίλα· ἡ λάμψη τῶν ἀστραπῶν ἔσκιζε τὰ σύννεφα, ἄρχισαν τὰ μπουμπουνητά, καὶ ἡ μπόρα, ὅλη ἀγριάδα καὶ μανία, δέν ἄργησε νὰ ξεσπάσει. Κλειστήκαμε στό σπίτι.

— Παιδιά, μᾶς εἶπε ὁ Νίκος, θὰ σᾶς κάμω ἓνα διασκεδαστικὸ πείραμα.

Σαπούνισε τὰ χέρια του στό νιπτήρα, ἔπειτα ζήτησε μιά καινούρια λεκάνη καὶ, μολονότι ἦταν καθαρὴ, τὴν ἔπλυνε πάλι καλά. Ἐπειτα ἀπὸ δεῦτερο πλυσίμο, σαπούνισμα καὶ τρίψιμο τῶν χεριῶν του, πῆρε κι ἔχωσε σταυρωτά τέσσερις λεπτές βελόνες τοῦ ραψίματος σ' ἓνα μικρὸ στρογγυλὸ φελλὸ καὶ στίς ἄκρες τους ἀπὸ ἓνα μικρὸ ὀρθογώνιο φελλό.

Κρατώντας μὲ μιά λαβίδα αὐτὸν τὸ σταυρὸ ποὺ ἔφτιασε, τὸν καθάρισε μὲ αἰθέρα καὶ στά πλάγια τοῦ κάθε ὀρθογώνιου φελλοῦ, πάντα πρὸς τὴν ἴδια πλευρά, κόλλησε μὲ βουλοκέρι ἀπὸ ἓνα κομματάκι καμφορά. Στό ἀναμεταξύ εἶχε πει τοῦ Κώστα νὰ φτιάξει ἀπὸ λεπτὸ χαρτί δυὸ χορευτὲς. Πῆρε ἔπειτα τοὺς χορευτὲς, τοὺς στερέωσε στό στρογγυλὸ φελλὸ καὶ τέλος ἔβαλε τὸ σταυρὸ πάνω στό νερὸ τῆς λεκάνης.

Τί ἐνθουσιασμός τότε ὄλων τῶν παιδιῶν! Ὁ σταυρὸς ἔγινε στρόβιλος. Γύριζε, γύριζε καὶ μαζί γύριζαν καὶ οἱ χορευτὲς, καὶ σταματημὸ δέν εἶχαν.

1. Από ποιά ρήματα παράγονται οι λέξεις:
τρέξιμο, σπρωξίδι, κυνηγητό, ξεφωνητά, γέλια, χαλασμός,
άναστάτωση, μαθητές, πουμπουνητά, γυμναστήριο, λάμψη.
2. Χώρισε τήν παραγωγική κατάληξη από τό θέμα τῶν λέξεων
τῆς πρώτης άσκησης, π.χ. τρέξ-ιμο.
3. Σχημάτισε ούσιαστικά, πού νά φανερώνουν τό πρόσωπο πού
ένεργεί, από τά ρήματα:
δουλεύω, νικῶ, κρίνω, σπουδάζω, ψέλνω, ράβω.
4. Σχημάτισε ούσιαστικά, πού νά φανερώνουν τήν ενέργεια ή
τό άποτέλεσμα τῆς ενέργειας, από τά ρήματα:
γράφω, βάφω, αλείφω, ιδρύω, ένθουσιάζομαι, κολακεύω, στα-
ματῶ, μαρτυρῶ.

16. ΔΥΟ ΠΟΝΤΙΚΙΑ

Ένας ποντικός έξοχικός είχε φίλο του ένα σπιτικό ποντικό και τόν κάλεσε στά χωράφια νά φάνε μαζί. Ο σπιτικός, βλέποντας αυτά πού του πρόσφερε ο φίλος του, κριθαράκι δηλαδή και σιταράκι, του λέει:

— Έσύ, άγαπητέ μου, ζεις σαν τά μυρμηγκάκια: έλα μαζί μου, νά εύφρανθεί ή καρδούλα σου. Στό σπίτι πού μένω έχω άπ' όλα: κάτι φετάρες ψωμί, κομματάρες τυρί, λαρδί, σύκα, χουρμάδες, φρούτα. Έλα νά χοντύνεις, νά γίνεις σπουδαϊός ποντίκαρος, και ὄχι νά είσαι έτσι άδύνατούτσικος, ὅπως τώρα.

Ξεκίνησαν άμέσως και οι δύο και πήγαν στην πόλη.

— Τί σπιταρόνα! ψιθυρίζει ο έξοχικός.

— Έδῶ μένω, λέει ὁ ἄλλος. Ἀνέβηκαν γρήγορα γρήγορα καί χῶθηκαν σέ μιά ἀποθηκούλα.

— Τί θησαυροί! Ἐσύ, φιλαράκο, εἶσαι εὐτυχησμένος.

Μόλις ὁμως στρώθηκαν στό φαί, ἀκούονται ἀπό δίπλα ἀγριοφωνάρες καί νιαουρίσματα.

— Γάτος! λέει τρομαγμένος ὁ μουσαφίρης.

— Μή φοβᾶσαι, ἀπαντᾷ ὁ ἄλλος· εἶναι γατούλα μικρή καί δέν ἔρχεται ποτέ ἐδῶ μέσα· μά καί νά ἔρθει, θά χωθοῦμε στίς τρυπίτσες.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 68 - 69)

- α) *Νά βρεῖς τά ὑποκοριστικά καί μεγεθυντικά ὀνόματα τοῦ κειμένου.*
β) *Χώρισε τήν παραγωγική τους κατάληξη.*
γ) *Νά γράψεις τίς πρωτότυπες λέξεις τους.*
2. *Σχημάτισε δικά σου ὑποκοριστικά καί μεγεθυντικά μέ τίς καταλήξεις:*
-άκος -οὔδι -οὔλης -αράς.
3. *Σχημάτισε τά ὑποκοριστικά καί μεγεθυντικά τῶν λέξεων σπιτί, γάτα, πόδι, παιδί, πόρτα, σκύλος, ὅπως παρακάτω:*

<i>Λέξη πρωτότ.</i>	<i>Ὑποκοριστ.</i>	<i>Μεγεθυντικό</i>
φωνή	φωνίτσα φωνούλα	φωνάρα

17. ΣΤΗΝ ΠΛΑΤΕΙΑ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ

Δίπλα στό καφενεῖο ἦταν τό ταχυδρομεῖο, ἔπειτα τό τελωνεῖο, τά μόνα κρατικά καταστήματα τοῦ χωριοῦ, ἐκτός ἀπό τό σχολεῖο. Πιό κεῖ ἔβλεπες τόν παπουτσή νά δουλεῖ ἐξω ἀπό τό μαγαζί του, γιά νά δροσίζεται, πολλές φορές καί τό ράφτη στήν πόρτα τοῦ ραφτάδικου. Τό μπακάλικο ἦταν καί ψιλικατζίδικο· γαλατάδικο καί μανάβικο δέ χρειαζόταν τό χωριό. Ὁ κάθε χωρικός εἶχε τήν ἀγελάδα

του ἢ τὴν κατοικία του· ὅσο γιὰ χορταρικά πάλι, πήγαιναν οἱ γυναῖκες ἴσια στους περιβολάρηδες καὶ τ' ἀγόραζαν δροσερά δροσερά.

Ἀπὸ τὴν πλατεία φαινόταν ἡ ἐκκλησιά, πάνω σ' ἓνα βράχο, κάτασπρη, μέ τό ψηλό της καμπαναριό.

Στό καφενεῖο οἱ γέροι, μέ τὰ κομπολόγια στό χέρι, ἔπιαναν ἀπὸ νωρίς τό κουβεντολόι, πού δέν εἶχε τελειωμό. Ἐκεῖ μαζεύονταν, ὅποτε δέν εἶχαν δουλειά, καὶ ὅλοι οἱ χωριανοί: κτηματίες, γεωργοί, βαρκάρηδες, τρατάρηδες καὶ ἄλλοι ψαράδες, χταποδάδες, ὁ φαναρτζής, ὁ σαμαράς, ὁ κουρέας.

Κουβέντιαζα πότε μέ τόν ἕναν πότε μέ τόν ἄλλο κι ἔπειτα ἔπαιρνα τόν παραλιακό δρόμο, πλάι στήν ἄμμουδιά, πού μ' ἔβγαζε στό κεραμιδαριό. Ἀπὸ κεῖ περνοῦσα τὴν ποταμιά, τόν ἀμπελώνα, τόν ἐλαιώνα καὶ ἀνέβαινα στό βουναλάκι. Καλή καὶ ἡ πλατεία, μά τίς ὁμορφιές τὰ μάτια μου ἀπὸ κεῖ πάνω τίς χαίρονταν, ἀπὸ τίς ἀνηφορίες καὶ τίς πλαγιές.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 70 - 71)

1. *Νά γράφεις σέ δύο χωριστές στήλες (Τοπικά, Περιεκτικά) τὰ παρακάτω ὀνόματα:*

καφενεῖο, ταχυδρομεῖο, τελωνεῖο, πλαγιά, ἐλαιώνας, ραφτάδικο, ἄμμουδιά, καμπαναριό, μπακάλικο, ψιλικατζίδικο, ποταμιά, ἀμπελώνας, ἀνηφοριά.

2. *Νά βρεῖς καὶ μόνος σου ἀπὸ 3 παραδείγματα τοπικῶν οὐσιαστικῶν μέ τίς καταλήξεις -άδικο καὶ -εῖο.*

3. *Κάμε τό ἴδιο καὶ γιὰ περιεκτικά μέ τὴν κατάληξη -ώνας ἢ -ιώνας.*

4. *Κάμε 4 φράσεις πού νά περιέχουν ἀπὸ ἓνα τοπικό ἢ περιεκτικό οὐσιαστικό. Π.χ. Οἱ ψαράδες πέτυχαν καλή ψαριά σήμερα.*

18. Ο ΚΑΗΜΟΣ ΤΟΥ ΚΩΣΤΑΚΗ

‘Ο Κωστάκης διαβάζει ένα βιβλίο ιστορικό. Στά παλιά τά χρόνια, λέει τό βιβλίό, τή Σαλαμίνα τήν ήθελαν καί οί ‘Αθηναίοι καί οί Μεγαρίτες, καί πολεμοῦσαν ποιός νά τήν κρατήσει στήν εξουσία του. ‘Επειδή οί ‘Αθηναίοι είχαν άποτυχίες κι έπαθαν πολλές ζημιές στόν πόλεμο, άπελπίστηκαν καί άποφάσισαν ν’ άφήσουν τό νησί στους άντιπάλους τους. ‘Ο Σόλωνας ήταν γι’ αυτό πολύ πικραμένος. «Είμαι ντροπή, έλεγε, νά χάνουμε τό θάρρος μας. ‘Εγώ θά προτιμοῦσα νά είμαι κανένas ταπεινός νησιώτης, νά είμαι Σικινίτης ή Φολεγάνδριος, παρά πού είμαι ‘Αθηναίος, καί νά λέει καί γιά μένα ό κόσμος πώς είμαι από εκείνους πού άπαρνήθηκαν τή Σαλαμίνα».

Καί ό Κωστάκης θά επιθυμοῦσε νά ήταν νησιώτης, αυτός όμως γιά άλλο λόγο. ‘Ο πατέρας του, λουστρόμος σ’ ένα βαποράκι, τόν είχε πάρει τήν άνοιξη καί τό καλοκαίρι μαζί του σέ κάμποσα ταξίδια στίς Κυκλάδες. Φόρτωναν βερίκοκα από τή Νάξο, ντομάτες από τή Σύρα, άλλα έμπορεύματα από άλλα νησιά καί τά έφερναν στόν Πειραιά. Τό βαποράκι έμενε αρκετές ώρες σέ κάθε λιμάνι καί ό Κωστάκης γνωρίστηκε μέ πολλά νησιωτάκια τής ηλικίας του· έκαμε έτσι φίλους Συριανούς, Ναξιώτες, Σιφνιούς, Μυκονιάτες. Ψάρευαν μαζί, έκαναν εκδρομοῦλες, καί οί μέρες αυτές ήταν γιά τόν Κωστάκη οί ωραιότερες τής ζωής του. Στήν Τήνο μάλιστα έμεινε όλόκληρη βδομάδα, γιατί ή μητέρα του ήταν Τηνιακιά καί είχε εκεί συγγενείς.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§ 72)

1. *Νά βρεῖς τά εθνικά όνόματα τοῦ κειμένου.*
2. *Νά γράφεις τά εθνικά τῶν παρακάτω τόπων:*
Καβάλα, Πάργα, Βόλος, Κρήτη, Χίος, Μεσολόγγι. Καναδάς, Μιλάνο, Ρώμη, Παρίσι.
3. *Νά βρεῖς από ποιο όνομα έγιναν τά παρακάτω εθνικά όνόματα:*
Λευκαδίτισσα, Χιώτης, Σερραία, Καλαματιανός, Τριπολιτσιώτης, Πατρινός, Θηβαίος, Τρικαλινός, Σπαρτιάτης.

19. ΤΟ ΑΚΡΟΑΤΗΡΙΟ ΤΟΥ ΚΑΠΕΤΑΝ ΝΙΚΟΛΑ

Καθισμένος άνεμελα στο καφενείο τής παραλίας ο καπετάν Νικόλας, παλιός караβοκύρης και σημερινός έρασιτέχνης ψαράς, συνήθιζε τά βραδάκια νά διηγείται τίς θαλασσινές του περιπέτειες. Τό άκροατήριό του κάθε λογής: έκτός άπό τόν καφετζή, ήταν ο λογιστής του ναυτικού Συνεταιρισμού κι ο άποθηκάριός του, ψαράδες, όμότεχνοι του καπετάνιου, τρατάρηδες, βαρκάρηδες και χταποδάδες. Ο λόγος του ναυτικού γύριζε μέ νοσταλγία στά περασμένα, στους κινδύνους τής θάλασσας, πού άπό τή νιότη του είχε τόσο άγαπήσει, και στους παράξενους τόπους όπου τόν είχαν όδηγήσει τά ταξίδια του.

Καμιά φορά στο άκροατήριό του προσθέτονταν κι οί έπαγγελματίες τής συνοικίας, στεριανοί αύτοί: ο κύρ "Αγγελος ο κουρέας, ο κύρ Κώστας ο γαλατάς κι ο κύρ Νέστορας ο περιβολάρης. Οί διηγήσεις του παλιού θαλασσόλυκου κέντριζαν πάντα τή φαντασία τους και κρατούσαν άμείωτο τό ένδιαφέρον τους.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 73 - 75)

1. Νά βρείς τά επαγγελματικά ούσιαστικά του κειμένου.
2. Νά βρείς τίς πρωτότυπες λέξεις των παρακάτω ούσιαστικών (π.χ. για τό βαρκάρης είναι βάρκα):
κτηματίας, χταποδάς, κουβεντολόι, λασπουριά, καρβουνιάρης, άχερώνας, ψωμάς.
3. Κάμε άνδρωνυμικά μέ τά παρακάτω όνόματα:
Δημήτρης, Γιάννης, Παναγιώτης, Γιώργος.

20. ΣΤΟΝ ΑΪ-ΝΙΚΟΛΑ

Αύγή αύγή σήμερα μιά πομπή γυναικών άνέβηκε στο ξωκλήσι. Γριούλες άσπρομάλλες, σκυφτές, μέ σκούρα τσεμπέρια στο κεφάλι, νέες γυναίκες μέ φορεσιές άνοιχτόχρωμες, κοπέλες μέ βήμα σβέλτο και πηδηχτό, προχωρούσαν άμίλητες. Η όψη τους ήταν άνή-

συχη καί θλιβερή. Πήγαιναν ν' άνάψουν τά καντήλια τοῦ άγίου καί νά ζητήσουν τή σωτήρια συμπαράστασή του γιά τούς άγαπημένους τους, γιούς, άδερφούς, άντρες, πατέρες, πού είχαν ξεκινήσει χτές άπό τό λιμάνι τοῦ νησιοῦ μέ καράβι γιά ένα κάπως μακρινό ταξίδι.

‘Η χτεςινή μέρα ήταν ήλιόλουστη, ό καιρός εύνοϊκός. Φυσοῦσε μέτριος στρωτός βοριάς καί τό καράβι βγήκε άπό τό λιμάνι καί προχώρησε στ' άνοιχτά καμαρωτό κάτω άπό φεγгерό οὐρανό. Τή νύχτα όμως ό άνεμος δυνάμωσε πάρα πολύ, άγρίεψε, καί οι γυναίκες άκούοντάς τον νά σφυρίζει καί τά κύματα νά βογκοῦν άνησύχησαν.

Σάν έφτασαν στον ‘Αι-Νικόλα, άναψαν τά καντήλια καί προσευχήθηκαν γονατιστές. ‘Ο παπάς, πού είχε άνεβεί μόνος του στό ξωκλήσι, είπε στίς γυναίκες λίγα πραϋντικά καί ένθαρρυντικά λόγια καί έπαίνεσε τόν καπετάνιο πού ήταν παλιός θαλασσόλυκος καί πού είχε δείξει τήν άξία του σέ πολλές παρόμοιες κρίσιμες στιγμές.

Οί γυναίκες γύρισαν στά σπίτια τους παρηγορημένες καί μέ θάρρος στήν καρδιά.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§ 77)

1. *Νά βρεΐς τά έπίθετα τοῦ κειμένον πού παράγονται άπό ρήματα καί νά τά γράφεις έτσι: στρωτός (στρώνω).*
2. *Κάμε σύνθετα έπίθετα μέ δεύτερο συνθετικό παράγωγο έπίθετο άπό τά ρήματα:
άνοίγω, βρίσκω, μυρίζω, άγαπώ
(λουζω - λουστός = ήλιόλουστος).*
3. *Σχημάτισε έπίθετα άπό τά ρήματα:
ξεχωρίζω, σβήνω, σκύβω, στρώνω, ένοχλώ, βοηθώ, άρπάζω, κολακεύω.*

21. ΚΥΡΙΑΚΑΤΙΚΟ ΠΡΩΙΝΟ ΜΕ ΒΡΟΧΗ

Τῆς Ἀνουλάς πολὺ τῆς ἀρέσουν οἱ κυριακάτικες ἐκδρομές. Σήμερα ὅμως ὁ καιρὸς εἶναι βροχερός καὶ θὰ μείνει στό σπίτι. Φόρεσε τὴ μάλλινη μπλούζα τῆς καὶ ἀνέβηκε στὴν ταράτσα, ἀλλὰ ξανακατέβηκε σχεδὸν ἀμέσως.

— Θὰ βρέξει, τῆς φώναξε ἡ μητέρα τῆς.

Ἐχτές, ἂν καὶ δέν εἶναι ζηλιάρα, εἶχε ζηλέψει λίγο τὴ συμμαθήτριά τῆς τὴ Φρόσω, πού τὴν πήρε ἡ γιαγιά τῆς στό Ἑλληνικό, νὰ περάσει μαζί τῆς τό Σαββατοκύριακο. «Τί ὠραία, τί εὐχάριστα

πού θὰ εἶναι» εἶχε πεῖ τότε μέσα τῆς. Τώρα ὅμως συλλογίζεται πῶς καὶ ἡ Φρόσω θ' ἀναγκαστεῖ νὰ κλειστεῖ στό σπίτι κι ἄς εἶναι σέ μέρος ἐξοχικό.

— Τί νὰ κάμω τώρα; λέει ἡ Ἀνούλα. Ἀνοίγει ἓνα συρτάρι πού ἔχει φυλαγμένα τὰ παλιά τῆς παιχνίδια. Νά ἡ μεγάλη ἀμερικάνικη κούκλα πού τῆς ἔστειλε ὁ θεῖος τῆς πρόπερσι ἀπό τὴ Νέα Ὑόρκη. Τὴ βγάζει καὶ τὴ στήνει στό τραπέζι. Τὸ φόρεμά τῆς εἶναι μεταξωτό, θαλασσί, σάν τό δικό τῆς τό λαμπριάτικο· τὰ μάγουλά τῆς τριανταφυλλιά, σάν ἀφράτα μῆλα· τὰ γυάλινα μάτια τῆς γαλανά, σάν ζαφειρένια. Μά ἡ Ἀνούλα εἶναι μεγάλη καὶ οἱ κούκλες δέν τὴν εὐχαριστοῦν πιά· τὴν ξαναβάζει στό χαρτονένιο κουτί τῆς. Σ' ἓνα ἄλλο συρτάρι σκόρπια παιχνίδια ἀγορίστικα: ἐδῶ μολυβένια στρατιωτάκια, ἀλλοῦ αὐτοκινητάκια τενεκεδένια.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 78 - 81)

1. *Νά βρεῖς τὰ ἐπίθετα τοῦ κειμένου πού ἔχουν τὶς καταλήξεις: -άτικος, -ένιος, -ῆς, -ινος.*
2. *Ἀπὸ ποιὰ οὐσιαστικά παράγονται τὰ ἐπίθετα:*

λαμπριάτικος, αγορίστικος, αφράτος, χαρτονένιος, τενεκε-
δένιος.

3. Νά σχηματίσεις επιρρήματα από τὰ επίθετα:
ύποφερτός, καλός, βαθύς, εύχάριστος, σύγχρονος, άληθινός.
4. Στίς παρακάτω φράσεις νά συμπληρώσεις τό κενό μέ τό παράγωγο επίθετο από τό επίρρημα πού βρίζεται σέ παρέν-
θεση:
"Ό,τι πείς από έδω καί πέρα είναι ... (παραπάνω). Οί ...
(άλλοτε) καιροί ήταν πίο καλοί. Τά ... (σιγά) ποταμάκια νά
φοβάσαι. Τά ... (χτές βράδυ) επεισόδια ήταν δυσάρεστα.
'Η ... (κάθε μέρα) άσκηση δίνει υγεία.
5. Σχημάτισε επίθετα από τίς λέξεις:
πέρσι, φέτος, πάντοτε, μακριά, αντίκρυ.

22. Ο ΜΥΡΜΗΓΚΑΣ

Τό μυρμήγκι, λείι ένας μύθος, δέν ήταν έντομο από πάντα, ήταν άνθρωπος. Αύτός ό άνθρωπος, ό Μύρμηγκας, είχε πολλά χωράφια καί άλλα αγαθά, ήταν όμως άχόρταγος καί τά δικά του πλούτη δέν του έφταναν. Γύριζε λοιπόν τά ξένα χωράφια, όταν έλειπαν οί νοικοκύρηδες, μάζευε ό,τι έβρισκε, πότε ένα δεμάτι σιτάρι, πότε άλλους καρπούς, καί τά κουβαλούσε στό σπίτι του. Τό νοϋ του τόν είχε στην άρπαγή. Ξεκινούσε νύχτα, πριν νά πάνε οί άνθρωποι στίς δουλειές τους, για νά μήν τόν πάρουν είδηση. Από τήν έγνοια τής κλειψιάς ξενυχτούσε κιόλα καμιά φορά άυπνος. Καταντούσε ν' αφή-

νει άκαλλιέργητο κανένα δικό του κτῆμα, άσκαφτο, άνόργωτο, άσπαρτο ἢ άπότιστο, γιά νά κοκκολογᾷ τά ξένα. Καί μέ πλημμύρες καί μέ άναβροχιές οί άποθήκες του ἦταν πάντα ξέχειλες καί ξεχειμώνιαζε ξένοιαστος. Οί άλλοι γεωργοί έβλεπαν πώς τούς έλειπε πότε τό ένα καί πότε τό άλλο καί άναρωτιόνταν τί νά γινόταν άραγε, μά τόν κλέφτη δέν τόν έπιασε κανείς, γιατί φυλαγόταν καλά.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 82 - 83)

1. Νά αντιγράψεις τίς λέξεις τοῦ κειμένου πού εἶναι σύνθετες μέ τά άχώριστα μόρια: **ά-**, **ξε-**, **άνα-**.
2. Σχημάτισε σύνθετα μέ τό άχώριστο μόριο πού ταιριάζει καί μέ τίς λέξεις: **όρθογραφία, κολλῶ, κάνω, ἴσος, μασῶ**.
3. Στίς παρακάτω φράσεις νά συμπληρώσεις τό κενό μετά τό άχώριστο μόριο μέ τό σύνθετο πού σχηματίζεται από τό άχώριστο μόριο καί τή λέξη σέ παρένθεση:
Ἦ **άν-** (αἷμα) εἶναι **άρρώστια**. Τά παιδιά **προχτές** **ξε-** (τρελαίνομαι) μέ τίς ἱστορίες τῆς **γιαγιᾶς**. Τό σχολεῖο μας **πήγε** γιά **άνα-** (δασώνω). Τό **άν-** (άλάτι) φαγητό εἶναι **ᾶ-** (νόστιμο).
4. Γράψε τίς λέξεις πού ἔχουν αντίθετη σημασία άπ' αὐτό πού σημαίνουν οί λέξεις:
τυχερός, ᾶξιος, εὐήλιος, δίκαιος, ἤσυχος, ὑποφερτός, γραφτός.

23. ΔΥΟ ΞΑΔΕΡΦΙΑ ΣΤΟ ΤΗΛΕΦΩΝΟ

Γκρρρρρ. . . Γκρρρρρ. . .

Ἦ Θέμος τρέχει στό τηλέφωνο καί παίρνει τό άκουστικό. Στό πρόσωπό του φάνηκε χαρά καί συγκίνηση, όταν άκουσε ποιός τοῦ τηλεφωνεῖ.

— Θέμο, κατάλαβες ποιός εἶμαι; Ἦδῶ ὁ ξάδερφός σου ὁ Ἦρέστης. Ἦφτασα στόν Πειραιά μέ τό βαπόρι σήμερα τό πρωί στίς ἔξι καί ανέβηκα στήν Ἦθήνα μέ τόν ἠλεκτρικό σιδηρόδρομο. Σοῦ τηλεφωνῶ από τό ξενοδοχεῖο τοῦ συμπεθέρου μας τοῦ Χαράλαμπου. Ἦδῶ

ἐγκαταστάθηκα γιά τήν ὥρα.

— Τί λές, βρέ παιδί 'Ορέστη; γιατί ἔτσι; Γιατί δέ μᾶς τηλεγράφησες ἀπό τό νησί πῶς θά 'ρχόσουν, νά κατεβῶ στόν Πειραιά νά σέ πάρω; Πῶς τά κατάφερες μόνος σου; 'Εσύ πρώτη φορά ταξιδεύεις.

— Μή θαρρεῖς δά πῶς στήν ἐπαρχία εἴμαστε κουτοί. Δέν ἦρθα ὁμῶς μόνος. Ἦταν πολλοί ἐπιβάτες συχωριανοί μας. Ἦταν καί ὁ 'Οδυσσεύς ὁ Πετμεζᾶς· συγγενής μας λίγο· τόν ξέρεις· ἀρχιεργάτης

σέ τυπογραφεῖο· τώρα ἐφεδρος ὑπαξιωματικός. Ἦταν λοιπόν καί αὐτός συνταξιδιώτης μας καί τοῦ σύστησε ὁ πατέρας νά μέ βοηθήσει. Τό ταξίδι περίφημο· ἐξαιρετικά ὠραῖο.

— Καί νά πᾶς στό ξενοδοχεῖο! 'Η μητέρα πολύ θά δυσαραεστηθεῖ. Θά ἔρθω νά σέ πάρω νά μείνεις μαζί μας ἐδῶ στό Χαλάντρι, ὥσπου νά βρεῖς σπίτι στήν 'Αθήνα.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§ 84)

1. Νά ἀντιγράψεις τίς σύνθετες λέξεις τοῦ κειμένου μέ τό ἀχώριστο μόριο **συν-** (**συν-**, **συγ-**, **συν-**, **συν-**).
2. Νά ἀντιγράψεις τίς ὑπόλοιπες σύνθετες λέξεις τοῦ κειμένου καί νά ὑπογραμμίσεις τό ἀχώριστο μόριο.
3. Νά σχηματίζεις σύνθετα μέ τά ἀχώριστα μόρια: **δυσ-**, **τηλε-**, **ἡμι-**, **ὄμο-**, **ἐπι-**, **ἀμφι-**.
4. Συμπλήρωσε τίς φράσεις:
Ἦ καλή **συν-** (ζητῶ) διαλύει τή **διχο-** (γνώμη).
Τό **εὐ-** (ἀγγελία) διαδόθηκε καί στά δύο **ἡμι-** (σφαίρα) τῆς γῆς.
Οἱ Ἕλληνες εἴμαστε λαός **ὄμο-** (γλώσσα).
Μέ τόν **τηλέ-** (γράφω) στέλνουμε μηνύματα σέ ὅλο τόν κόσμο.

24. ΤΟ ΠΑΤΡΟΓΟΝΙΚΟ ΣΠΙΤΙ ΤΟΥ ΚΑΠΕΤΑΝ ΘΥΜΙΟΥ

Τό άρχοντικό όρθώνεται όλομόναχο στην κορφή τής βραχουριάς μ' έναν άνεμοδείχτη πλάι του· οί πέτρες άπό τήν πολυκαιρία έχουν πάρει ένα σταχτοπράσινο χρώμα, καί μοιάζει μέ γλαροφωλιά, μά άπό κοντά ξεχωρίζεις τό σύνολό του. Πυργωτό είναι, τρίπατο, μέ σίγουρη ξυλοσκεπή καί μέ διπλό τόν τοίχο.

Στό επάνω πάτωμα είναι οί κρεβατοκάμαρες του άντρόγунου καί του γιου τους του Νικόλα. Στό δεύτερο, κατά τή θάλασσα, είναι ή μεγάλη σάλα καί μπροστά της ή τραπεζαρία, χωρισμένες μέ στενόμακρο πέραςμα. Στό κάτω πάτωμα είναι τό κατώγι μέ τίσ σοδειές καί μέ τή χαμοκέλα στην πίσω μεριά του, όπου γίνεται ή λάτρα.

Στήν τραπεζαρία, σιμά στό παραθύρι, είναι στημένος ό άργαλειός τής καπετάνισσας μέ τό νήμα τό χρυσοκίτρινο, περασμένο στό καλαμοκάνι του· εκεί περνά τίσ ώρες της ή καπετάνισσα τά βραδινά τής χειμωνιάς.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 85 - 89)

1. *Νά ξεχωρίσεις τά παρατακτικά σύνθετα του κειμένου καί νά τά εξηγήσεις.*
2. *Κάμε τό ίδιο καί γιά τά προσδιοριστικά σύνθετα.*
3. *Τί είδους είναι καί πώς εξηγούνται τά παρακάτω σύνθετα: λαγοπόδαρος, κοντόθωρος, σιδεροκέφαλος, ξανθομάλλης, σκληροτράχηλος, καλόκαρδος, κακόμοιρος, μεγαλόσωμος.*

4. Τί είδους είναι και πώς εξηγούνται τά παρακάτω σύνθετα: ώροδείκτης, χαρτοπαίκτης, μυρμηκοφάγος, κτηνοτρόφος, θαλασσομάχος, βιβλιοδέτης.

5. Γράψε κι εσύ από δύο σύνθετα παρατακτικά, προσδιοριστικά, κτητικά και άντικειμενικά.

25. ΤΟ ΟΡΑΜΑ ΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ

Ἐξαφνα λύχνος ἡλιοστάλαχτος κρεμάστηκε μπρός στής μάνας τήν ψυχή, ἔτοιμος νά δείξει τό μέλλον τοῦ νεογέννητου. Καί τόν εἶδε τριαντάχρονο λεβεντιό νά μαγνητίζει τίς ψυχές τοῦ λαοῦ. Ψηλός, λυγερός, μέ σεβαστή μελαγχολία στό ροδόπλαστο πρόσωπο, μέ τό στόμα γλυκοστάλαχτο καί τά γαλανά μάτια, μιλοῦσε στό λαό καί τόν ἔπειθε. Οἱ προφῆτες, πού τόν προσπερνοῦσαν, πειθαρχοῦν τώρα καί πισωδρομοῦν ὑποταχτικοί του. Ὁ Νόμος τοῦ Μωϋσῆ ξαναζει στά λόγια του καί συμπληρώνεται. Ἡ βαριόμοιρη γῆ ἀναδρoσιζεται· τ' ἀπελπισμένα πλήθη ξαναθαρρεῦουν. Ἡ ἀγάπη τρέχει ἀδαπάνητη ἀπό τά πλατιά στέρνα του καί δροσιζει τό καμίνι τῆς κακομοιριάς. Τά Ἱεροσόλυμα στρώνουν τούς δρόμους μέ βάγια νά τόν καλοδεχτοῦν. Σύγκαιρα ὁμως καρφώνουν τό σταυρό. Ὁ φθονερός μαθητής τόν παραδίνει μέ φίλημα. Μά Ἐκεῖνος, ἀνώτερος ἀπό τά τέκνα τῶν ἀνθρώπων, συγχωρεῖ τήν προδοσία καί ἀνεβαίνει πρᾶος στό μαρτύριο.

1. *Νά κατατάξεις τά σύνθετα τοῦ κειμένου ἀνάλογα μέ τό εἶδος τοῦ πρώτου συνθετικοῦ.*

Ὀδσσιαστικό	Ἐπίθετο	Ἀριθμητικό	Ἐπίρρημα

2. *Μέ τά πρώτα συνθετικά τῶν παρακάτω λέξεων νά σχηματίσεις ἀπό δύο σύνθετα:*

πισωδρομοῦν, ἡλιοστάλαχτος, λεβεντονιός, βαριόμοιρος, γλυκοστάλαχτος.

3. *Σχημάτισε σύνθετα μέ τίς ἀκόλουθες λέξεις. Σέ ποιές τό πρώτο συνθετικό παίρνει συνδετικό φωνήεν;*

σφήκα — φωλιά

κρυφά — ἀκούω

σπίτι — νοικοκύρης

ἄσπρος — κίτρινος

ρύζι — γάλα

ἀργά — διαβαίνω

26. Η ΑΓΑΠΗ ΤΗΣ ΘΑΛΑΣΣΑΣ

Ἐπίσης
Ἐπίσης

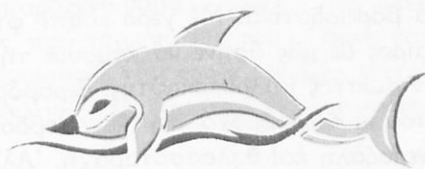
Ἄπό μικρός τήν ἀγαποῦσα τή θάλασσα. Τό πρώτο μου παιχνίδι ἦταν ἓνα κουτί ἀπό λουμίγια, πού ἡ φαντασία μου τό ἔκανε μπάρκο τρικούβερτο. Πῆγα καί τό ἔριξα στή θάλασσα μέ καρδιοχτύπι. Ἄργότερα ἔγινα πρώτος στό κουτί, στό κολύμπι πρώτος. Ἐκεῖνα πού εἶχα ὀλόγυρά μου, ψυχωμένα κι ἄψυχα, μοῦ ἔλεγαν μύρια: οἱ ναῦτες μέ τά ἡλιοκαμένα τους πρόσωπα καί τά φανταχτερά ρούχα· οἱ γέροντες μέ τίς ἱστορίες τους· τά ξύλα μέ τή χτυπητή κορμοστασιά.

Ναί· τήν ἀγαποῦσα τή θάλασσα! Τήν ἔβλεπα κατάντικρυ ν' ἀπλώνεται ἀπό τό ἀκρωτήρι ὡς πέρα, πέρα μακριά, νά χάνεται στά οὐρανοθέμελα σάν πλάκα ζαφειρένια, στρωτή. Τήν ἔβλεπα ὀργισμένη ἄλλοτε, νά δέρνει μέ ἀφρούς τό ἀκρογιάλι. Καί ὅταν ἔβλεπα καράβι νά σηκώνει τήν ἄγκυρα, νά βγαίνει ἀπό τό λιμάνι καί ν' ἀρμενί-

ζει στ' άνοιχτά, ή ψυχή μου πετοῦσε, θλιβερό πουλάκι, έπάνω του. Τά σταχτόμαυρα πανιά τά όλοφούσκωτα, τά σκοινιά τά κοντυλογραμμένα, μ' έκραζαν νά πάω μαζί τους. Καί νυχτόμερα ή ψυχή μου κατάντησε άλλο πόθο νά μήν έχει παρά τό ταξίδι.

Δέν κρατήθηκα περισσότερο· ό πατέρας, παλιός θαλασσομάχος, έλειπε σέ ταξίδι. Μίσησε καί ό θεϊός μου γιά τή Μαύρη Θάλασσα. Τοῦ έπεσα στό λαιμό· τόν παρακάλεσε καί ή μάνα μου από φόβο μήν άρρωστήσω. Κι ό θεϊός μου, πού ήταν μεγαλόκαρδος άνθρωπος, δέχτηκε νά μέ πάρει μαζί του.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 96 - 101)

1. Τί μέρος τοῦ λόγου είναι τά σύνθετα τοῦ κειμένου μέ δεύτερο συνθετικό οὐσιαστικό;
2. Νά βρεῖς ποιές αλλαγές γίνονται στό γένος καί στήν κατάληξη τοῦ δεύτερου συνθετικοῦ τῶν συνθέτων:
άτάραχος, άγγελόμορφος, άγριοπρόσωπος, άνοιχτομάτης, τετράγωνος.
3. Σχημάτισε σύνθετα μέ δεύτερο συνθετικό τά οὐσιαστικά:
γλώσσα, ψυχή, λόγος, καρπός, δόξα, θόρυβος.
4. Ποιό είναι τό δεύτερο συνθετικό, τί μέρος τοῦ λόγου είναι καί τί μέρος τοῦ λόγου γίνεται μέ τή σύνθεση στίς λέξεις:
καρδιοχτύπι, κατάντικρο, οὐρανοθέμελα, άκρογιάλι, μεγαλόκαρδος, θαλασσομάχος, κορμοστασιά.

27. ΨΑΡΕΜΑ ΣΤΟ ΓΛΑΡΟΝΗΣΙ

‘Από εβδομάδες είχαμε καταστρώσει τό σχέδιό μας. ‘Ο μπαρμπά-Στρατής, ό λεβεντάνθρωπος, άνοιχτόκαρδος ψαράς, θαλασσόλυκος στά νιάτα του, συμπθέρος ενός άπό τή συντροφιά μας, θά μās έδινε τή μικρότερη άπό τίς δύο ψαρόβαρκές του· καθetés καλές, άπό μονοκόμματα μεσηνέζες καί άπό άλογότριχες, είχαμε όλοι μας· τά σύνεργα τής ψαρικής θά τά είχαμε έτοιμάσει άποβραδής· γιά δόλωμα θά παίρναμε λιανόψαρα, άμμοσκούληκα, καί γιά τά κεφαλόπουλα ψωμοτύρι· καί θά ξεκινούσαμε πρίν βγει ό ήλιος. ‘Ημαστε πέντε.

Τό Γλαρόνησι – γεμάτο γλαροφωλιές – είναι κατάντικρυ στό χωριό μας, πρós τά βορειοδυτικά. Μέ γερό κουπί φτάνεις σέ μισή ώρα. Μά ό παλιόκαιρος δέ μās άφηνε νά κάμουμε τήν έκδρομή. ‘Ο φετινός Μάρτης ήταν σωστός παλουκοκαύτης. Ξεροβόρια τίς πρώτες του μέρες, ποϋ καί ποϋ κι άνεμόβροχα, τή Μεγαλοβδομάδα μάλιστα σηκώθηκε φοβερή άνεμοζάλη καί θαλασσοταραχή. ‘Αλλά τώρα, ξώλαμπρα, ήταν χαρά Θεοϋ.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 102 - 104)

1. Χώρισε τά σύνθετα τοϋ κειμένου ανάλογα μέ τόν τόνο τους:

Φυλάγουν τόν τόνο	Τόν άνεβάζουν στήν παραλήγουσα	Τόν άνεβάζουν στήν προπαραλήγουσα

2. Σχημάτισε σύνθετα μέ τά παρακάτω ζευγάρια λέξεων τονίζοντας τα όπου πρέπει:

άσπρος - γαλανός, λύκος - σκύλος, κορφή - βουνά, φαγί - ποτό, μάτι - γυαλί, παλιός - χωριό, άρχοντας - χωριάτης, χτύπος - καρδιά, άνεμος - ζάλη, θάλασσα - πνίγομαι.

3. Κάμε παρασύνθετα άπό τίς λέξεις:

παλιόκαιρος, Μεγαλοβδομάδα, καλωσορίζω, Αίγαίο Πέλαγος.

4. Νά βρεΐς άπό ποιές σύνθετες λέξεις παράγονται τά παρασύνθετα: προθυμία, συγκοινωνιακός, χριστουγεννιάτικος, ‘Ερυθροσταυρίτης.

28. ΤΟ ΟΜΟΡΦΟ ΧΩΡΙΟ

Μόλις ο Παυλῆς καί ὁ νονός του βγῆκαν ἀπό τό λαξευτό δρόμο, ξεφυτρώνει μπροστά τους πεντάμορφη θέα. Κάμπος βαθύς καί δεντροσκεπάστος, βουνά παραπέρα ἀραδιασμένα σάν κύματα, ἀπό τὰ δεξιά λάδι ἢ θάλασσα, δίπλα στό ἀκρογιάλι τό ὄμορφο χωριό.

Τά σπίτια του ἔφεγγαν σάν γλάστρες μέ τὰ λουλούδια καί καταμεσῆς στά σπίτια — παράξενο θάμα! — βράχος πού στεκόταν σάν κολοσσός οὐρανόγγιχτος, πού τό μεγαλεῖο του σ' ἔκανε καί τόν σεβόσουν. Καί ἐπάνω στοῦ κολοσσοῦ τήν κορφή μεγάλη κατάλευκη ἐκκλησία, καί δίπλα στήν ἐκκλησία τό καμπαναριό, κάτασπρο κι αὐτό, χαριτωμένο. . .

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§ 105)

1. *Νά βρεῖς ποιὰ ἐπίθετα καί ποιὰ οὐσιαστικά στό κείμενο χρησιμοποιοῦνται μεταφορικά.*
2. *Σέ ποιές ἀπό τίς παρακάτω λέξεις ὑπάρχει κυριολεξία καί σέ ποιές μεταφορά:*
χρυσή ἄλυσίδα — χρυσή καρδιά,
τρέχει τό παιδί — τρέχει ἡ μύτη,
ἡ ρίζα τοῦ δένδρου — ἡ ρίζα τοῦ κακοῦ,
παιδί μάλαμα — δαχτυλίδι ἀπό μάλαμα,
σκάβω βαθιά — νιώθω βαθιά.
3. *Μέ καθεμιά ἀπό τίς ἀκόλουθες λέξεις νά σχηματίσεις δύο φράσεις. Στή μιά τους νά λέγονται κυριολεκτικά καί στήν ἄλλη μεταφορικά:*
ἀνοίγω, σηκώνω, βαρύς, πικρός, νεράκι.
Παράδειγμα: ἀνοίγω τό παράθυρο — ἀνοίγω τήν καρδιά μου.

29. ΤΑ ΑΣΤΕΙΑ ΤΟΥ ΠΑΠΠΟΥ

Τόν παππού τόν βρήκαμε νά ποτίζει τά λαχανικά στό κηπαράκι του, καί τή γιαγιά, κάτω από τή μηλιά, νά μπαλώνει άσπρόρουχα, προχτές πού μέ τήν άδερφούλα μου πήγαμε νά τούς δούμε στό έξοχικό τους σπιτάκι.

— Τί θέλετε νά σᾶς φιλέψουμε; μᾶς ρωτᾷ ἡ γιαγιά.

— Εὐχαριστοῦμε, γιαγιά, δέν εἶναι ἀνάγκη νά σᾶς βάλουμε σέ κόπο.

— Τί κόπο, καλέ; Πέστε τί σᾶς ἀρέσει. Πές, Ντίνο. . . Ἐσύ, Φροσούλα; Μήν ντρέπεσαι· μίλα.

— Ποῦ νά τά βρεῖς τέτοια ἐποχή τά μήλα; λέει ὁ παππούς· δέ ρίχνεις μιά ματιά πάνω ἀπό τό κεφάλι σου, νά δεῖς πῶς εἶναι ἀκόμα ἀγίνωτα;

— Οὔ, καημένη Θανάση, πάλι τά ἀστεῖα σου ἄρχισες. Εἶπα τῆς Φροσούλας νά μιλήσει καί νά πει τί θέλει. Σήκω, Ντίνο. . .

— Σύκο! λέει πάλι ὁ παππούς· μᾶς ἔμεινε κανένα;

— Ἄχ, ἄφησέ με, καημένη Θανάση. Σήκω, Ντίνο, πετάξου μέσα στό σπίτι καί στό δεξι συρτάρι τοῦ ἀρμαριοῦ ἔχω χαλβά πολιτικό. Βάλε τέσσερα κομμάτια σ' ἕνα πιάτο καί φέρ' τα. Καί, μιά πού θά μπεῖς, φέρε μου καί τό μαλλί πού ἔχω σ' ἕνα καλαθάκι καί τό ἀδράχτι μου, νά γνέσω λίγο. Ἄ, καί τή ρόκα.

— Ρόκα ἔχω στό περιβόλι ὄση θέλεις.

— Τέλος πάντων, δέν ὑποφέρεσαι, Θανάση, μ' αὐτά τά ἀστεῖα.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 106 - 108)

1. *Νά βρεῖς ὅλα τά ὁμώνυμα τοῦ κειμένου καί νά πεῖς ποιὰ εἶναι ἡ σημασία τοῦ καθενός.*
2. *Νά σχηματίσεις φράσεις πού ἡ καθεμιά νά ἔχει μίαν ἀπό τίς ἀκόλουθες ὁμώνυμες λέξεις:*
δανικός (ἀπό τή Δανία) — δανεικός, νοίκι — νίκη, ψηλός — ψιλός, κλίμα — κλήμα.
3. *Νά βρεῖς ἀπό ἕνα παρώνυμο γιά κάθε λέξη ἀπό τίς ἀκόλουθες:*
κερί, πότε, ἄλλα, μίσος, μετάλλιο, σφάγιο, ἄξιος, ἀργός, δάφνη, γέρνω.

30. ΚΛΕΦΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

Ο ΑΪΤΟΣ

“Ένας αίτός περήφανος,
ένας αίτός λεβέντης
από την περηφάνια του
κι από τη λεβεντιά του
δέν πάει τά κατώμερα
νά καλοξεχειμάσει,
μόν’ μένει άπάνω στό βουνά,
ψηλά στά κορφοβούνια.
Κι έριξε χιόνι στά βουνά
καί κρούσταλλα στους κάμπους,
έμάργωσαν τά νύχια του
καί πέσαν τά φτερά του.

Κι άγνάντια βγήκε κι έκατσε σ’ ένα ψηλό λιθάρι
καί μέ τόν ήλιο μάλωνε καί μέ τόν ήλιο λέει:
«Ήλιε, γιά δέ βαρείς κι έδω σ’ αύτή τήν άποσκιούρα,
νά λιώσουνε τά κρούσταλλα, νά λιώσουνε τά χιόνια,
νά γίνει μιά άνοιξη καλή, νά γίνει καλοκαίρι,
νά ζεσταθούν τά νύχια μου, νά γιάνουν τά φτερά μου,
νά ρθούνε τ’ άλλα τά πουλιά καί τ’ άλλα μου τ’ αδέρφια;»

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 109 - 110)

1. *Νά βρεῖς συνώνυμα τῶν λέξεων:*
μαλώνω, άγνάντια, λιθάρι, άνταμώνω, κάμπος, ξημερώνω,
φοβοῦμαι, άγριος.
2. *Νά σχηματίσεις μικρές φράσεις, ὅπου νά ὑπάρχουν τά παρακάτω συνώνυμα:*
καλύβα, μέγαρο, παλάτι, πολυκατοικία, σπίτι — άστράφτω,
γαλιζώ, λάμπω.
3. *Νά βρεῖς ταυτόσημες τῶν ἀκόλουθων λέξεων:*
κοῦρκος, μπρούμυτα, καταγῆς, άχλάδι, ὄρνιαθα, στέγη, τίλιο.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΕΠΑΝΑΛΗΨΗ

Οί λέξεις

1. Από τὰ παρακάτω ρήματα σχημάτισε οδσιαστικά (πού νά σημαίνουν ἐνέργεια ἢ τό ἀποτέλεσμα τῆς ἐνέργειας) μέ τήν παραγωγική κατάληξη **-μα** (ἡ κατάληξη αὐτή γράφεται μέ **μμ** στά οδσιαστικά τὰ παράγωγα ἀπό ρήματα μέ χαρακτηριστά **π, β, φ**): γράφω, ράβω, βάφω, τρίβω, ἀλείβω, κόβω, βλέπω, τρέφω (θρέφω), μαγεύω, ψαρεύω — ἀνοίγω, διαλέγω, πλέκω, δείχνω, τυλίγω — ἀγωνίζομαι, ἀλωνίζω, ἀλατίζω, στολίζω — δένω, ἀπλώνω, διπλώνω, ἰδρύνω.
  2. Σχημάτισε οδσιαστικά ἀπό τά ἐπίθετα:
νόστιμος, ἔξυπνος, κίτρινος — δίκαιος, καλός, ταπεινός, ἀγράμματος — ἄθῶος, θερμός, δραστήριος, ἀρχαῖος, ἴσος — ξινός, σάπιος, μαῦρος.
  3. α) Σχημάτισε ἐπίθετα παράγωγα ἀπό τά ρήματα: γράφω, ἀγοράζω, ἀκούω, κρύβω, μισῶ, γυρίζω, πλέκω, πήζω, ἀρπάζω, φυτεύω, σηκώνω (μέ κατάληξη **-τός**): ἀναπαύω, ἀπολυμαίνω, ἐνοχλῶ, βοηθῶ, κολακεύω, ἐνθουσιάζω, ἀρπάζω (μέ κατάληξη **-τικός**).
  - β) Σχημάτισε ὑποκοριστικά ἐπίθετα ἀπό τά ἐπίθετα:
ψηλός, καλός, ἀκριβός, φτωχός, ζεστός, δροσερός, χοντρός, ὁμορφος, πονηρός.
  - γ) Σχημάτισε ἐπίθετα παράγωγα ἀπό τά ἐπιρρηματα: χτές, σήμερα, πέρ(υ)σι, τώρα, (ἐ)φέτος, πάντοτε (ὅλα παίρνουν κατάληξη **-ινός**).
4. Γράψε ἀπό δύο ἐπίθετα πού νά παράγονται ἀπό οδσιαστικά μέ τίς καταλήξεις: **-άρης, -ένιος, -ινος, -ερός, -πτός, -ικός, -ιάτικος, -ίστικος, -ίσιος**.
  5. Νά γράφεις ὅλες τίς σύνθετες λέξεις πού βροῦσκονται στό κείμενο τῆς σελ. 45 καί δίπλα στήν καθεμιά τά συνθετικά τῆς μέρη.

6. Γράψε τὰ παρακάτω γνωμικά υπογραμμίζοντας τίς λέξεις πού εἶναι σύνθετες μέ ἀχώριστα μόρια:
 Ἄνθρωπος ἀγράμματος, ξύλο ἀπελέκητο.— Στήν ἀναβροχιά καλό καί τό χαλάζι.— Τό πρόβατο πού ξεκόβει ἀπ' τό μαντρί τό τρώει ὁ λύκος.— Ξένα ροῦχα ντύνεσαι, γρήγορα ξεντύνεσαι.— Ὅπου δέ σέ σπέρνουν μήν ξεφυτρώνεις.— Ἀκάλεστος στό γάμο τί γυρεύεις;
7. Γράψε τίς λέξεις πού ἔχουν σημασία ἀντίθετη ἀπό ἐκεῖνο πού σημαίνουν οἱ παρακάτω λέξεις:
 τυχερός, ἀλατισμένος, λησμονημένος, ἄξιος, εὐήλιος, γραφτός, καρφωμένος, δίκαιος, ὀπλισμένος, θνητός, ἥσυχος, παρηγορημένος, ὑποφερτός, ὑπομονετικός, τελειωμένος.
 Παράδειγμα: τυχερός - ἄτυχος, ἀλατισμένος - ἀνάλατος.
8. α) Σχημάτισε ἀπό μιὰ σύνθετη λέξη μέ καθένα ἀπό τά λόγια ἀχώριστα μόρια ὡς πρῶτο συνθετικό. (Βλ. σ. 58 τῆς Γραμματικῆς.)
 β) Πῶς λέγονται οἱ ἄνθρωποι πού ἔχουν τήν ἴδια θρησκεία; ἐκεῖνοι πού μιλοῦν τήν ἴδια γλῶσσα; ὅσοι ἀνήκουν στήν ἴδια φυλή; ὅσοι θήλασαν τό γάλα τῆς ἴδιας μητέρας (χωρίς νά εἶναι ἀδέρφια); τό σύνολο πολλῶν συγγενικῶν ἐθνῶν; τό σύνολο πού περιλαμβάνει τίς συγγενικές τάξεις ζώων ἢ φυτῶν (λ.χ. τῶν θηλαστικῶν); τό φαγητό πού δέν εἶναι βρασμένο, ψημένο ἢ μαγειρεμένο.
9. Σχημάτισε σύνθετα μέ τίς ἀκόλουθες λέξεις:
σφήκα-φωλιά	κρυφά-ἀκούω	λύκος-σκύλος	σπίτι-νοικοκύρης
συχνά-ρωτῶ	κοντά-ζυγώνω	χιόνι-βροχή	γλυκός-ἀνάλατος
συχνά-ἀλλάζω	ξανά-φαίνομαι	μόνος-ἀκριβός	ἔργο-ὀδηγός
ἀργά-διαβαίνω	ξανά-ἀρχίζω	ἄσπρος-κίτρινος	ρῦζι-γάλα.
10. Γράψε ἀπό τρία σύνθετα παρατακτικά, προσδιοριστικά, κτητικά καί ἀντικειμενικά.
11. Σχημάτισε σύνθετα μέ δεύτερο συνθετικό τά οὐσιαστικά:
 καρπός, λόγος, θόρυβος, τρόπος, γλῶσσα, καρδιά, δόξα, ψυχή, φωνή, ὄργανο.
12. Ποιά εἶναι τά συνθετικά μέρη στίς σύνθετες λέξεις:
 ζωέμπορος, ἔφεδρος, ἀνθυπολοχαγός, εὐρυχωρία, φυσιογνωμία, δεκαπενθήμερο, ψύχραιμος.

13. Σχημάτισε σύνθετες λέξεις μέ τά συνθετικά:
 πρώτος - εργάτης, ἄρτος - εργάτης, λάδι - ἔμπορος, ἀπό - όπλίζω,
 ἀπό - όρμή, ὑπό - ἥλιος, ὑπό - ὑπουργός, πρώτος - ὑπουργός, κατά -
 ἡσυχάζω, κατά - όρίζω, ἀντί - ὑποπλοίαρχος, βαθύς - φωνή.
14. Γράψε ἀπό τρία συνώνυμα γιά καθεμιά ἀπό τίς ἀκόλουθες λέξεις:
 καράβι   ἄγριος   τώρα   ψάχνω
 πολεμιστής   ἄφοβος   ἀργά   λέω
 σκαμνί   καινούριος   ὕστερα   φοβοῦμαι.
15. Γράψε τίς φράσεις τοῦ κειμένου πού ἔχουν μεταφορική σημασία.
 Παράδειγμα: μέ τή βαριά μά γλυκιά φωνή της (βλ. κείμενο
 σελ. 74-75).
16. Σχημάτισε οικογένειες λέξεων ἀπό τίς ἀκόλουθες ἀπλές λέξεις:
 βουνό, λουλούδι, γράφω, ἀλεύρι.

31. Ο ΠΗΝΕΙΟΣ

Τά ἡμερα πουλιά τῆς πεδιάδας, οἱ πελαργοί, οἱ φασιανοί, οἱ κουροῦνες, οἱ ἀγριόχηνες, κάθιζαν ἐπάνω στά κλαδιά. Τά χελιδόνια καί τά σπουργίτια κούρνιαζαν ἐμπιστευτικά στά φυλλώματα μαζί μέ τό βδελυρό φίδι, πού χώνευε στήν κουφάλα, καί μέ τόν ποντικό, πού ἀργομασοῦσε τ' ἀκρόριζα.

Περίγυρα, στό ἀμφιθεατρικό ψήλωμα τῶν βουνῶν καί κάτω στήν ἀπλωτή πεδιάδα, στους κυματισμούς τῶν λόφων καί τίς γραμμές τῶν κοιλάδων, ἡ βλάστηση ἀπλωνόταν μέ ὄλο τό μεγαλεῖο της καί μέ ὄλη τήν ἀβρότητα τῶν χρωμάτων.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 117 - 120)

1. *Νά βρεῖς ὅλα τά ὀριστικά ἄρθρα πού ὑπάρχουν στό κείμενο. Σέ ποιό γένος, ποιόν ἀριθμό καί σέ ποιά πτώση εἶναι τό καθένα;*
2. *Ποιοί τύποι τοῦ ὀριστικοῦ ἄρθρου λείπουν;*
3. *Συμπλήρωσε τό παρακάτω κείμενο μέ τά ἄρθρα πού λείπουν. Ἔρχεται ... ἀδερφός μου. Ἔχω ... βιβλίο ... ἀδερφοῦ μου. Βλέπω ... ἀδερφό μου. Ἔρχεται ... ἀδερφή μου. Ἀκούω ... φωνή ... ἀδερφῆς μου. Βλέπω ... ἀδερφή μου. Αὐτό εἶναι ... σχολεῖο μου. Βλέπω ... παιδιά ... σχολεῖοι μου. Στήν αὐλή μαζεύονται ... μαθητές καί ... μαθήτριες. Παρακολουθῶ ... παιχνίδια ... παιδιῶν καί ἀκούω ... φωνές τους.*
4. *Στά παρακάτω οὐσιαστικά βάλε τό ἄρθρο τους στόν ἐνικό ἀριθμό, γιά νά φανεῖ τό γένος τους: πέτρα, ὑπόνομος, τεῖχος, γέρος, τοῖχος, πήχη, ἀκρογιαλί, βία, γερόντισσα, σωλήνας, ἐλικόπτερο, ἔλικα, τύχη.*

32. ΑΙΣΩΠΕΙΟΙ ΜΥΘΟΙ

Ο ΑΓΕΛΑΔΑΡΗΣ ΚΑΙ ΤΟ ΛΙΟΝΤΑΡΙ

Ἐνῶ ἓνας ἀγελαδάρης ἔβροσκε τὰ βόδια του στήν πλαγιά ἑνός βουνοῦ, ἓνα μοσχάρι ξέκοψε ἀπό τό κοπάδι καί χάθηκε. Ὁ ἀγελαδάρης, ἀφοῦ ἄδικα γύρισε λαγκάδια καί βουνά, ἔκαμε τήν προσευχή του στό Δία καί τοῦ ἔταξε πῶς, ἂν τόν βοηθοῦσε νά βρεῖ τόν κλέφτη, θά τοῦ πρόσφερε θυσία ἓνα κασίκι. Ἐξακολούθησε ἔπειτα νά ψάχνει

καί μιά στιγμή, στό ξέφωτο ἑνός δάσους, ἀντικρίζει ἓνα λιοντάρι πού ἔτρωγε τό μοσχάρι του. Τρομαγμένος τότε σήκωσε τὰ χέρια του πρὸς τόν οὐρανό καί εἶπε: «Ἀφέντη Δία, σοῦ ἔταξα, ἂν κάμεις νά βρῶ τόν κλέφτη, νά σοῦ θυσιάσω ἓνα κασίκι· τώρα σοῦ τάζω, ἂν κάμεις νά μή μέ βρεῖ ὁ κλέφτης, νά σοῦ θυσιάσω ἓναν ταῦρο».

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§ 119)

1. *Νά ὑπογραμμίσεις μέ μολύβι τό ἀόριστο ἄρθρο ὅπου ὑπάρχει.*
2. *Συμπλήρωσε τό παρακάτω κείμενο μέ τό ὀριστικό ἢ τό ἀόριστο ἄρθρο.*

Κάποτε... γέρος ξυλοκόπος γύριζε φορτωμένος μέ... δεμάτι ξύλα. Ἐξαφνα ἄρχισε δυνατή βροχή. Ἐκεῖ κοντά βλέπει... καλύβα. Τρέχει καί χτυπᾷ... πόρτα. «Ποιός εἶναι;» ἀκούστηκε ἀπό μέσα... φωνή. «Εἶμαι... διαβάτης καί ζητῶ νά φυλαχτῶ ἀπό... βροχή». Ἀμέσως ἀνοίγει... πόρτα καί παρουσιάζεται... παιδί. Πρόθυμα παίρνει... δεμάτι ἀπό... γέρο καί τόν ὀδηγεῖ μέσα. «Εὐχαριστῶ, παιδί μου, λέει... γέρος».

3. *Βάλε στήν κατάλληλη πτώση τό ἀόριστο ἄρθρο πού λείπει:*
  - ... ἄγνωστος πού πλησίασε
  - ... φίλου μου ὁ πατέρας ταξιδεύει
  - ... θεῖο μου θαυμάζω ξεχωριστά.

33. ΤΟ ΧΩΡΙΟ

“Ως πενήντα πέντε χρονῶν ἄνθρωπος ὁ κύρ Μαυρουδῆς. Ἐνοιχτόκαρδος, γλυκομίλητος, πρόσχαρος. Τίποτε δέν τόν ἔκανε νά χαλάσει τήν καρδιά του, ὄλα στό χωρατό συνήθιζε καί τά γύριζε. Ζοῦσε μέ τή γυναίκα του καί τήν κόρη τους τή Σμαράγδα. Ἄλλα παιδιά δέν εἶχαν, καί ὄλη του ἡ ἀγάπη στή Σμαράγδα καταστάλαζε. Ἡ μικρή εἶχε πάρει ἀπό τόν πατέρα της ἦταν ἀνοιχτόκαρδη σάν ἐκεῖνον. Ἡ μητέρα της τήν ἔλεγε ἀγριοκάτσικο.

Ὁ Παυλῆς καί ὁ νονός του ἔφτασαν στό ἀρχοντικό. Κατάμπροστα στή μεγάλη θύρα, κάτω ἀπό πυκνόφυλλες κληματαριές, ἀντίκρουστίς φουντωμένες πορτοκαλιές, μέ τό συντριβάνι στή μέση πού ξετίναζε τ' ἀργυρά του νερά, ἐκεῖ καθόταν ὁ κύρ Μαυρουδῆς. Μόλις εἶδε τούς καλεσμένους του, προσηκώθηκε, τούς καλωσόρισε θερμά καί τούς ἔβαλε νά καθίσουν πλάι του.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§ 122)

1. *Νά βρεῖς ποιὰ οὐσιαστικά τοῦ κειμένου φανερόνουν πρόσωπα, ζῶα ἢ πράγματα.*
2. *Νά βρεῖς ἐπίσης τά κύρια, τά κοινά, τά συγκεκριμένα καί τά ἀφηρημένα οὐσιαστικά.*
3. *Μήπως ὑπάρχουν στό κείμενο περιληπτικά οὐσιαστικά, ὅπως λ.χ. κόσμος, λαός κτλ.;*
4. *Στίς τρεῖς στήλες πού ἀκολουθοῦν ὑπάρχουν ἀξεχώριστα ὀνόματα προσώπων, ζώων καί πραγμάτων. Νά ταξινομήσεις τά ὀνόματα κάθε κατηγορίας σέ μία χωριστή στήλη:*

ἀετός	σπουργίτης	λαγός
ποτήρι	τροχός	ἀμάξι
ἐργάτης	λιοντάρι	τεχνίτης
μέλισσα	ἀμαξάς	κουδούνι
λογοτέχνης	δασκάλα	λιβάδι.

5. Ξεχώρισε από τὰ παρακάτω οὐσιαστικά ἐκεῖνα πού φανερώ-
νουν: α) ἐνέργεια, β) κατάσταση, γ) ιδιότητα:

καλοσύνη	κλάδεμα	δίψα	κακοτυχία	ἀγριάδα
γράψιμο	ὕπνος	γρηγοράδα	δύση	ἀγιότητα
πείνα	κομψότητα	κυνήγι	ὁμορφιά	ἐμφάνιση.

6. Στά παρακάτω κύρια ὀνόματα βάλε τὸ κατάλληλο κοινὸ ἀπὸ
τῆ διπλανή στήλη:

Ὁ κύρ - Φίλιππος εἶναι ...	ὁ πρῶτος κυβερνήτης
Ὁ φίλος μου ὁ Κωστής εἶναι ...	βουνό
Ὁ Παρνασσός εἶναι ...	βασιλιάς
Ὁ Δαρεῖος ἦταν ...	ἔμπορος
Ὁ Καποδίστριας ἦταν ...	φιλοτελιστής

34. ΜΑΘΗΤΡΙΑ ΣΕ ΜΟΔΙΣΤΡΑ

Ἡ Μαλάμω ἦταν μοναχοπαίδι καί ὀρφανή ἀπὸ πατέρα. Ὅσο
ζοῦσε ὁ πατέρας της, δουλευτής καί καλὸς νοικοκύρης, περνοῦσαν
καλά, μολονότι ὄχι βέβαια πλούσια. Ὅταν ἐκεῖνος πέθανε, κατάλα-
βαν πὼς ἡ ὀρφανὴ ἔπρεπε νὰ μάθει μιὰ τέχνη, ν' ἀκολουθήσει ἕνα

ἐπάγγελμα, γιὰ νὰ μπορέσει νὰ
ζήσει ἢ ἴδια, νὰ βοηθήσει καί τὴ
μητέρα της. Πὼς θὰ ζοῦσαν μέ τὸ
χωραφάκι τους, τὴ μιὰ ἀγελάδα
τους καί τὰ τέσσερα πέντε πρό-
βατα πού εἶχαν;

Τὴ φοράδα εἶχαν ἀναγκαστεῖ
νὰ τὴν πουλήσουν. Καί ἡ γιαγιά
της—μακαρίτισσα τώρα κι ἐκείνη—
καί ὁ θεῖος της καί ἡ δασκάλα
τοῦ χωριοῦ καί ὁ παπὰς, γειτόνοι
καί γειτόνισσες, τὴν παρακινού-
σαν νὰ πάει στὴν Ἀθήνα, νὰ μείνει
γιὰ κανένα χρόνον μέ μιὰ ξαδέρφη

πού είχε εκεί και να σπουδάσει κάτι. Και τό αποφάσισε. 'Η ξαδέρφη, πού ήτανε νοσοκόμα, τή συμβούλευε ν' ακολουθήσει τό δικό της επάγγελμα, μά ή Μαλάμω προτίμησε νά γίνει μοδίστρα.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 124 - 127)

1. Ποιά οὐσιαστικά τοῦ κειμένου ἔχουν ἕναν τύπο καί ποιά ἔχουν δύο τύπους μέ ξεχωριστές καταλήξεις γιά τό ἀρσενικό καί γιά τό θηλυκό; Ποιά ἔχουν διαφορετική λέξη γιά τό θηλυκό;

Οὐσιαστικά μέ

ἕναν τύπο	δύο τύπους	διαφορετική λέξη

2. Νά βάλεις σέ ἀρσενικό γένος τά θηλυκά οὐσιαστικά στίς παρακάτω φράσεις:
- Ἦ για για λέει στήν ἐγγονή της παραμύθια γιά τή δράκαινα, γιά τήν ἀραπίνα, γιά τή μάγισσα.
—«Μή, για για, μή μοῦ λές τέτοια. Ἦ δασκάλα μου μᾶς λέει ἱστορίες γιά τή βοσκοπούλα, τή δουλεύτρα, πού ἰδρώνει γιά νά κερδίσει τό ψωμί της, γιά τήν ἠρωίδα πού ἔχει γενναία καρδιά».
3. Γράψε τά θηλυκά τῶν οὐσιαστικῶν ὀνομάτων:
- ἀδερφός, ἀνεψιός, ἄντρας, γαμπρός, γιός, δάσκαλος, ἥρωας, καθηγητής, λέοντας.
4. Χρησιμοποίησε τίς καταλήξεις τῶν θηλυκῶν -τρια, -τρα, -ίνα, -α στά παρακάτω ἀρσενικά, γιά νά δώσεις τά θηλυκά τους:
- νοσοκόμος, καθηγητής, κλέφτης, ἐργάτης, ἀράπης, ψεύτης, τεχνίτης, γυμναστής.

35. ΓΙΟΡΤΙΝΕΣ ΣΥΝΗΘΕΙΕΣ ΤΩΝ ΓΕΩΡΓΩΝ

Οί γεωργοί, σέ παλιότερη εποχή, συνήθιζαν τήν πρωτομαγιά νά χώνουν ένα παιδί στίς πρασινάδες καί στά λουλουδία, νά τοῦ κρεμουῖν κουδούνια καί νά τό γυρίζουν ἀπό σπίτι σέ σπίτι. Τό παιδί χόρευε καί οἱ συνοδοί του τραγουδοῦσαν τό τραγούδι τοῦ Μάη:

Τώρα εἶν' ὁ Μάης κι ἡ ἀνοιξη, τώρα εἶν' τό καλοκαίρι.

Αὐτό τό ἔθιμο σιγά σιγά τώρα σβήνει.

Στίς 21 Νοεμβρίου, πού εἶναι τά Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου, οἱ γεωργοί γιορτάζουν, ὅπως λένε οἱ ἴδιοι, τήν Πολυσπορίτισσα. Σέ πολλά χωριά παίρνουν πολυσπόρια (σιτάρι, καλαμπόκι, κουκιά, φασόλια κτλ.), πηγαίνουν στήν πηγή, τά ρίχνουν μέσα καί λένε: "Ὅπως τρέχει τό νερό, νά τρέχει τό βιό. Παίρνουν ἔπειτα νερό καί γυρίζουν.

Ἐκεῖ τριγύρω στά Ἀνικολοβάρβαρα ἔρχεται ὁ χειμώνας. Ἄν τότε τύχει νά χιονίσει, ἀκοῦς τοὺς γεωργοὺς νά λένε: Σήμερα τ' ἄσπρισε τά γένια του.

Μέρες μεγάλης χαρᾶς εἶναι τά Χριστούγεννα καί ὄλο τό Δωδεκάμηρο. Τότε ὁ γεωργός σφάζει τό θρεπτό του τό γουρούνι καί τρώει τά λουκάνικα. Τήν παραμονή τῶν Χριστουγέννων, τό βράδυ, «παντρεύουν τή φωτιά τους». Βάζουν πολλά ξύλα καί γίνεται μεγάλη ἡ φωτιά, γιά νά φεύγουν οἱ Καλικάντζαροι. Τή στάχτη τῆς βραδιάς ἐκείνης τήν κρατοῦν, καί τήν ἡμέρα τῶν Φώτων, πού θά πέσουν οἱ σταυροί στό νερό καί θά γίνει ὁ ἀγιασμός, παίρνουν ἀγίασμα, ρίχνουν μέσα καί στάχτη καί ραντίζουν τ' ἀμπέλια τους.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§ 128)

- α) Ποιά κῆρια ὀνόματα βρίσκονται στό κείμενο; Ποιά ἀπό αὐτά ἔχουν μόνο ἓνα ἀριθμό;

β) Ποιά κοινά οὐσιαστικά τοῦ κειμένου ἔχουν μόνο ἓνα ἀριθμό;
- α) Γράψε στόν ἐνικό τά ἀκόλουθα ὀνόματα (ἐκτός ἀπό ἐκεῖνα πού δέν ἔχουν ἐνικό):

οί γεωργοί, οί φίλοι, οί Δελφοί, τά παράθυρα, οί πηγές, οί Σέρρες, τά ποτάμια, τά χαιρετίσματα, οί θάλασσες, οί φωτιές, τά μεσάνυχτα, τά χαρτιά.

β) Γράψε στον πληθυντικό τά ακόλουθα ονόματα (έκτός από όσα δέν έχουν πληθυντικό):

ό κήπος, τό τραγούδι, τό παιδί, τό λουλούδι, τό Πάσχα, ή πηγή, ή γη, ό ψωμάς, τό Τριώδι, ή Σπάρτη, ό ναύτης, τό νερό, ό καφές.

36. ΜΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

‘Ο Ήλιος και ὁ Στρατάκης ἔμειναν μέ ἀνοιχτό τό στόμα, ὅταν ὁ συμμαθητής τους ὁ Σπύρος τούς πῆρε νά τούς δείξει τό γραφεῖο τοῦ πατέρα του.

Ποπό, τί θησαυρός ἦταν τά βιβλία αὐτά! Μόνο τό πάνω μέρος τῶν τοίχων τοῦ μεγάλου δωματίου φαινόταν.

—‘Ο πατέρας μου εἶναι φυσικός, εἶπε ὁ Σπύρος. Βιβλία φυσικῶν ἐπιστημῶν καί μαθηματικῶν εἶναι αὐτά πού πιάνουν τούς δύο μεγάλους τοίχους. Γιά κοιτάξτε τοῦτο τί ὠραῖο!

Στή ράχη τοῦ δερμάτινου δεσίματος ἑνός χοντροῦ συγγράμματος ἦταν γραμμένο μέ χρυσά γράμματα «Ἡ ζωή τῶν ζώων». ‘Ο Σπύρος τό ἄνοιξε κι ἔδειξε στους φίλους του τίς εἰκόνες. Τί πολλές καί τί ὠραῖες! Μεγάλες χρωματιστές εἰκόνες ζώων κάθε εἴδους· τῆς Ἑλλάδας καί ξένων χωρῶν· ὄλων τῶν μερῶν καί ὄλων τῶν κλιμάτων· τῆς στεριᾶς, τῆς θάλασσας, τῶν λιμνῶν, τῶν ποταμῶν, τοῦ ἀέρα· λιονταριῶν καί ἐλεφάντων, ρινόκερων καί ἵπποπόταμων καί κροκόδειλων, λύκων καί ἀλεπούδων καί χιμπαντζήδων, καρχαριῶν καί φαλαινῶν καί δελφινιῶν, αἰτῶν, γυπῶν καί ἄλλων ὄρνιων· μελισσῶν, μυρμηγκιῶν καί ἄλλων ἐντόμων· ἀκόμη βατράχων, φιδιῶν καί χελωνῶν.

— Τοῦτα πάλι τά βιβλία, εἶπε ὁ Σπύρος, ὁ πατέρας μου τά κληρονόμησε ἀπό ἕνα θεῖο του, πού καταγινόταν μέ τήν ἱστορία τῆς ζωγραφικῆς καί ἄλλων ὁμοίων τεχνῶν, τῆς γλυπτικῆς, τῆς ἀρχιτεκτονικῆς. Μιά ἄλλη μέρα θά σᾶς δείξω μιᾶ μεγάλη συλλογή εἰκόνων ἀπό ἔργα τέχνης πού ἔχουμε· εἶναι σειρές φωτογραφιῶν ἀρχαίων ναῶν, θεάτρων, ἀγαλμάτων, ἀγγειογραφιῶν.

— Εὐχαριστοῦμε, Σπύρο, θά ἔρθουμε.

1. *Νά βρεῖς τίς γενικές ἐνικοῦ καί πληθυντικοῦ πού ὑπάρχουν στό κείμενο.*
2. *Νά γράφεις τά οὐσιαστικά αὐτά στήν ὀνομαστική τοῦ ἐνικοῦ καί τοῦ πληθυντικοῦ μέ τό ἄρθρο τους.*
3. *Νά τά κατατάξεις σύμφωνα μέ τόν παρακάτω πίνακα:*

Ἴσοσύλλαβα	Ἀνισοσύλλαβα

4. *Συμπλήρωσε τίς παρακάτω φράσεις βάζοντας ὅπου ὑπάρχει κενό ἓνα ἀπό τά οὐσιαστικά τῆς παρένθεσης στήν κατάλληλη πτώση (ρήτορας, ἥρωας, κήρυκας, πίνακας, λάρυγγας, πρίγκιπας, πρόσφυγας):*

Ἄμβωνας εἶναι γιά τόν ...

Εἶναι τραχύς ὁ ... τοῦ κόρακα.

Αὐτός εἶναι ὁ ἀνδριάντας τοῦ ... Δημοσθένη.

Γράψε στόν ... δύο ... τοῦ 21.

«Ὁ μικρός ...» εἶναι ἓνα ὄραϊο βιβλίο.

Πολλοί Κύπριοι εἶναι σήμερα ...

5. *Πάρε ἀπό τίς λέξεις τῆς παρένθεσης γιά νά συμπληρώσεις τίς παρακάτω φράσεις:*

(ἀγωγιάτης, φράχτης, ἐπιβάτης, ράφτης, μεσίτης, βιβλιοπώλης, Σπαρτιάτης, Κεφαλλονίτης, Μανιάτης)

Τό Σούλι μέ τούς Σουλιῶτες κι ἡ Μάνη τῶν ...

Οἱ ἀποσκευές τοῦ ... ἔχουν φτάσει.

Δύσκολο νά βρεῖς σπίτι χωρίς τή βοήθεια τῶν ...

Τό σωματεῖο τῶν ... ἀνέβασε τήν τιμή τῶν βιβλίων.

Περίφημο ἦταν τό ναυτικό τῶν Ἀθηναίων καί τό πεζικό τῶν ...

Στό Λασκαράτο βρίσκουμε τά χαρακτηριστικά τῶν ...

37. ΤΟ ΟΝΕΙΡΟ ΤΟΥ ΠΑΝΑΓΟΥ

‘Ο Πανάγος, ὁ φοιτητής τῆς Νομικῆς, καθόταν κοντά στό παράθυρο καί συλλογιζόταν. . .

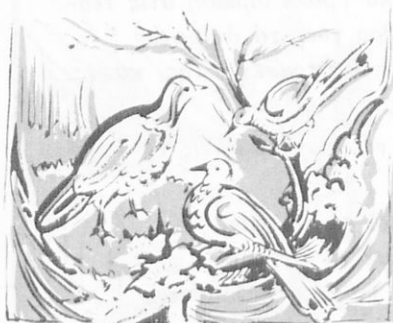
‘Από τό δρόμο ἀκούστηκαν οἱ φωνές τοῦ ψαρᾶ, τοῦ μανάβη, τοῦ τροχιστή καί τοῦ γυρολόγου ἐμπόρου, πού διαλαλοῦσαν τίςπραμάτειες τους καί τήν τέχνη τους. ‘Ο Πανάγος αἰσθάνθηκε περιφρόνηση γιά ὅλους. Δέ σκέφτηκε οὔτε τόν παππού του, πού ἦταν καπνοπώλης. Πλησίασε στό παράθυρο καί κοίταξε ἀκατάδεχτα τό φούρναρη, ἔπειτα τόν παπουτσή καί τό ράφτη, πού εἶχαν τά μαγα-

ζιά τους κοντά στό φούρνο. Λίγο παραπέρα εἶδε τό φαναρά, πού δούλευε στόν ἴσκιο. «Χτύπα κι ἐσύ, τενεκετζή, τόν τενεκέ σου, ψιθύρισε μεθαύριο θά χτυπῶς τήν πόρτα μου καί θά μέ παρακαλεῖς νά βοηθήσω τό γιό σου νά τόν πάρουν ὑπάλληλο στήν τράπεζα· κι ἐσύ, γείτονα φούρναρη, κι ἐσύ, ἔμπορε, πού μετρᾶς τό χασέ σου, κι ἐσύ, μαρμαρά, πού ἀκούω τό χτύπο τοῦ σκαρπέλου σου, δέν εἶναι μακριά ὁ καιρός πού θά μοῦ βγάζετε ὅλοι τό καπέλο».

Τή νύχτα ἐκείνη ὁ Πανάγος εἶδε ἕνα παράξενο ὄνειρο. ‘Εκεῖ πού καθόταν, λέει, σ’ ἕνα θρόνο, παρουσιάστηκαν μπρός του πολλοί ἄνθρωποι τῆς δουλειᾶς. Πρῶτος ὁ γεωργός, ἔπειτα ὁ ὑφαντής, ὁ ράφτης, ὁ χτίστης. «‘Αφέντη Πανάγο, τοῦ λέει ὁ γεωργός, μάθαμε πῶς ὅλοι σ’ ἔχουν ἀνάγκη κι ἐσύ δέν ἔχεις ἀνάγκη ἀπό κανέναν· ἤρθαμε λοιπόν νά σοῦ ποῦμε πῶς, ἀφοῦ δέ μᾶς χρειάζεσαι, ἐμεῖς σέ ἀποχαιροῦμε». Τότε βρέθηκε τάχα ὁ Πανάγος ὀλομόναχος καί ὀλόγυμνος πάνω σ’ ἕνα τεράστιο δίπλωμα, πού σάν ἀπέραντο σεντόνι ἔφτανε ὡς τόν ὀρίζοντα καί τίποτε ἄλλο δέ φαινόταν. Τουρτούριζε, πεινοῦσε, μά κανένας δέν ἦταν ἐκεῖ νά τόν βοηθήσει. ‘Ο Πανάγος ζύπνησε τρομαγμένος. ‘Από κείνη τή στιγμή κατάλαβε πῶς εἶχε ἀνάγκη ὅλο τόν κόσμο καί ὅλο τόν κόσμο τόν ἀγάπησε.

1. *Κλίνε στόν ένικό καί τόν πληθυντικό (βάλε δηλαδή στίς τέσσερις πτώσεις τους) καί μέ τά ἄρθρα τους τά ὀνόματα:*
βοριάς, κλητήρας, κόρακας, διαβάτης, προσκυνητής, καφές, νοῦς, Κρητικός, ἥλιος, Τηλέμαχος.
2. *Στό παρακάτω δημοτικό τραγούδι νά ὑπογραμμίσεις τά ἄρσενικά οὐσιαστικά.*
**ἔχετε γειά, ψηλά βουνά καί κάμποι μέ τά ρόδα,
 δροσιές μέ τά χαράματα, νύχτες μέ τό φεγγάρι,
 κι ἔσεῖς, μωρέ κλεφτόπουλα, πού εἴσατε παλικάρια,
 δέ σᾶς τρομάζει ὁ πόλεμος, πηδᾶτε σάν λιοντάρια.**
3. *Δῶσε στόν πληθυντικό τά ὀνόματα πού εἶναι στόν ένικό καί ἀντίστροφα.*
ὁ ἄγγελος τοῦ οὐρανοῦ, ὁ ὕμνος τοῦ ποιητῆ, οἱ θόρυβοι τῶν ἀνέμων, οἱ τάφοι τῶν ἡρώων.
4. *Δῶσε στόν πληθυντικό τά ἀκόλουθα:*
ἽΟ γιός τοῦ γεωργοῦ ἔδесе τό σκύλο. ἽΟ βάτραχος τρώμαξε ἀπό τόν πῆδο τοῦ λαγοῦ. ἽΟ διαβάτης τρώμαξε ἀπό τόν κρότο τοῦ καταρράχτη. ἽΟ τεχνίτης κόλλησε τό σωλήνα τοῦ νιπήρα.
5. *Νά βάλεις τό ἓνα ἀπό τά δύο οὐσιαστικά, πού βρίσκεις στά παρακάτω ζεύγη, σέ πώση γενική ἔτσι πού νά σχηματιστοῦν φράσεις:*
**οἱ βαρκάρηδες — οἱ φωνές, ὁ χαλίφης — τό παλάτι
 οἱ χειρισμοί — οἱ τιμονιέρηδες, ὁ μανάβης — τό κατάσταση
 ὁ γκιόνης — τό παράπονο, οἱ νοικοκύρηδες — οἱ δουλειές.**
6. *Νά βάλεις τίς παρακάτω προτάσεις στόν πληθυντικό:*
**ἽΟ ἄπληστος δανειστής ἀπαιτεῖ μεγάλους τόκους.
 ἽΟ ἀγωνιστής ἐπιδιώκει τόν ἀγώνα.
 ἽΟ νικητής χαιρεταί τή νίκη του.
 ἽΟ πολεμιστής ὑπομένει τά πάνδεινα.
 ἽΟ ἐθελοντής προσφέρει πολλά.
 ἽΟ ζυγιστής ἐργάζεται σέ ἀποθήκη.
 ἽΟ προσκυνητής ταξιδεύει γιά μακρινά προσκυνήματα.**

38. ΛΑΪΚΗ ΖΩΟΛΟΓΙΑ

‘Η πέρδικα τρώει όλα σχεδόν τὰ χορταρικά, μὰ ἀπαραίτητη τροφή της είναι τό χαλίκι. Μερικοί λένε πώς τό τρώει γιά νά λαγαρίζει ή φωνή της· ή πραγματική όμως λαϊκή ζωολογία ξέρει πώς αυτό τό κάνει γιά νά εύκολύνει τή χώνεψή της. ‘Η πέρδικα έχει άδυναμία καί στά σταφύλια. Τήν πέρδικα τήν τραγουδούν πολλά τρα-

γούδια· είναι τό ποιητικότερο σύμβολο τής όμορφιάς, τής γιορτής, τής χαράς, τής δροσιάς.

‘Η καλιακούδα είναι ξαδέρφη τής κλέφτρας κίσσας, τής λωποδύτρας κουρούνας, τής ρημάχτρας καρακάξας. ‘Αφοῦ κρατιέται άπό τόσο . . . μεγάλη οίκογένεια, άνέβηκε, λένε, μιά φορά στό θρόνο τών πουλιών μέ τό νά κλέψει άπό τό κάθε πουλί ένα φτερό. ‘Αλλά σέ λίγο τά πουλιά κατάλαβαν τήν κλεψιά, μάδησαν τήν κλέφτρα βασίλισσα καί τήν κατέβασαν άπό τό θρόνο.

‘Αληθινή βασίλισσα τοῦ λόγκου είναι άλλη. ‘Ονομάζεται Κυριαρίνα καί μοιάζει μέ τήν τρυγόνα. ‘Η ιστορία της λέει πώς ήταν κοπέλα καί είχε δυό άδερφές, τή Μήλω καί τή Ρόιδω. Ήταν καί οί δυό όμορφες, μὰ ή Κυριαρίνα, πού τότε ονομαζόταν Χρυσοφεγγαράτη, ήταν πιό όμορφη· ήταν ήλιογέννητη. Τόση ήταν ή ζήλια τής Μήλως καί τής Ρόιδως, ώστε έσπρωξαν μιά μέρα τήν άδερφή τους σ’ ένα γκρεμό. Χάθηκε άπό τά μάτια τους. ‘Εκείνες νόμισαν πώς σκοτώθηκε, μὰ δέν είχε πάθει τίποτε. ‘Αργότερα τή βρήκε ένα βασιλόπουλο καί τήν πήρε γυναίκα του. ‘Η Μήλω καί ή Ρόιδω τό έμαθαν — ή φήμη έφτασε στ’ αυτιά τους — πήγαν στό παλάτι τήν ώρα πού έλειπε τό βασιλόπουλο καί τή σκότωσαν. Στόν τάφο τής Χρυσοφεγγαράτης φύτεωσε μιά κυδωνιά, πού έκαμε μόνο ένα κυδώνι. ‘Από τό κυδώνι εκείνο, όταν τό άνοιξε ό περιβολάρης, πήδησε ή Κυριαρίνα, πουλί πιά, μέ όλα τά σημάδια πάνω της τής μεγαλειότητας καί τής όμορφιάς.

1. Κλίνε στον ενικό και τον πληθυντικό, μαζί με τὰ ἄρθρα, τὰ ὀνόματα:

χαρά, φήμη, λάμψη, θύμηση, ἔνωση, εἴσοδος.

2. Συμπλήρωσε τίς ἀκόλουθες παροιμίες μέ τὰ ὀνόματα: **βιάση, κουκουβάγια, Μαρού, οὐρά, πίτα, ρώγα, τάβλα, βάζοντας** τό καθένα ἐκεῖ πού ταιριάζει καί στήν πτώση πού πρέπει. ὅπου εἶναι ἀνάγκη, προσθέτει καί τό ἄρθρο:

Τζιτζικας ἐλάλησε, μαύρη — γυάλισε.

Ἡ σκύλα ἀπό — της γεννᾶ στραβά κουτάβια.

Ἐγώ τό λέω τοῦ σκύλου μου κι ὁ σκύλος — του.

Πέσε, —, νά σέ φάω.

Χόρευε, κυρά —, κι ἔχε κι ἔννοια τοῦ σπιτιοῦ.

Ἄλλα τὰ μάτια τοῦ λαγοῦ κι ἄλλα —.

Σέ — πού δέν ἔστρωσες τό χέρι μήν ἀπλώνεις.

3. α) Νά βάλεις στον πληθυντικό τὰ ὀνόματα στίς παρακάτω φράσεις:

ἡ ἱστορία τῆς γιαγιᾶς,

ἡ ὥρα τῆς ἐργασίας,

ἡ πονηριά τῆς ἀλεπούς,

ἡ ἀλλαγὴ τῆς ἐκπομπῆς,

ἡ φωνή τῆς σάλπιγγας.

β) Νά βάλεις στον ενικό τὰ ὀνόματα στίς παρακάτω φράσεις:

οἱ χαρές τῶν μητέρων,

οἱ βλάβες τῶν γραμμῶν, οἱ δουλειές τῶν γυναικῶν,

οἱ κάμαρες τῶν κατοικιῶν.

39. Η ΛΕΥΤΕΡΙΑ ΕΡΧΕΤΑΙ

— Μάνα, κάποιος περνᾷ ἀπ' ἔξω, εἶπε ὁ Πέτρος, ἓνα ἀγόρι ὀχτώ χρονῶ. Μέσα στό σκοτεινό ὑπόγειο, πού τό σκοτάδι του μόλις τό μαλάκωνε τό φῶς τοῦ καντηλιοῦ μπροστά στό εἰκόνημα τῆς Παναγίας, ἡ κυρα-Ἀσημίνα σηκώθηκε ὀρθία κι ἔστησε τό αὐτί της. Τό ἴδιο ἔκαμε καί ἡ κόρη της, πού ἐκείνη τῆ στιγμή καταγινόταν στό πλύσιμο ἑνός κατσαρολιοῦ σέ μιᾶ γωνιά τοῦ ὑπογείου. "Ἐνα βῆμα βιαστικό ἀκούστηκε γιά λίγο στό στενοσόκακο κι ἔπειτα ἔσβησε. «Χριστιανός νά εἶναι ἡ Τοῦρκος;» Οἱ δύο γυναῖκες προσπαθοῦσαν νά

μαντέψουν ἀπό τόν κρότο τοῦ βήματος.

Ἦταν στά 1912, στόν ἑλληνοτουρκικό πόλεμο. Ὁ ἑλληνικός στρατός ὄλο προχωροῦσε πρὸς τὰ βορινά, λευτερώνοντας χωριά πού γιά αἰῶνες ὀλόκληρους τὰ πλάκωνε ἡ μαύρη σκλαβιά. Θά ἔφτανε καί στό χωριό ὅπου ζοῦσε ἡ χήρα Ἀσημίνα μέ τό κορίτσι της καί τό ἀγοράκι της; Οἱ Ἕλληνες τοῦ χωριοῦ περίμεναν μέ λαχτάρα καί μέ ἐλπίδα. Ἀλλά καί ὁ φόβος τους ἦταν μεγάλος. Ὁ Τοῦρκος διοικητής τοῦ μέρους αὐτοῦ ἦταν φανατικός καί αἰμοβόρος.

Ἐξι μέρες τώρα βαστοῦσε τό κλείσιμο καί ἡ ἀγωνία τους. Τὴν αὐγὴ τῆς ἑβδομῆς ἡμέρας μέ τίς πρῶτες ἀκτίνες τοῦ φωτός, πού μπῆκαν ἀπὸ τίς χαραμάδες τοῦ ὑπογείου, φωνές χαρᾶς ἀκούστηκαν. Ἡ λευτεριά ἐρχόταν.

1. *Νά βρεῖς ὅσα οὐδέτερα οὐσιαστικά ὑπάρχουν στό κείμενο καί νά τά κατατάξεις σύμφωνα μέ τόν παρακάτω πίνακα:*

Ὁξύτονα	Παροξύτονα	Προπαροξύτονα	Ἴσοσύλλαβα	Ἄνισοσύλλαβα

2. α) *Νά βάλεις στόν πληθυντικό τά ὀνόματα στίς ἀκόλουθες φράσεις:*
 Τό νερό τοῦ βουνοῦ, τό κατάρτι τοῦ караβιοῦ, τό χρέος τοῦ κράτους, τό χρῶμα τοῦ δέρματος.
- β) *Νά βάλεις στόν ἐνικό τά ὀνόματα:*
 τά λουριά τῶν σκυλιῶν, τά κεντήματα τῶν ὑφασμάτων, τά σβησίματα τῶν φώτων.
3. *Στίς ἀκόλουθες προτάσεις νά βάλεις στόν πληθυντικό ὅ,τι εἶναι στόν ἐνικό καί ἀντίστροφα:*
 Ξεχωρίζω τό εἶδος τοῦ ἐδάφους. Οἱ φυσικοί μετροῦν τά μήκη τῶν κυμάτων. Ξόδεψα πολύ χρήμα γιά τά σκαλίσματα καί τά κλαδέματα τοῦ ἀμπελιοῦ καί τοῦ ἐλαιοκτήματος.
4. *Νά γράφεις τή μία ἀπό τίς δύο λέξεις τῶν παρακάτω ζευγαριῶν στή γενική ἐνικοῦ καί πληθυντικοῦ:*
 Τό σχῆμα - τό βότσαλο, τό ἀγριοβότανο - ἡ ἰδιότητα, τό ροδάκινο - τό χρῶμα, τό ἀμύγδαλο - ἡ νοστιμάδα, τό σέλινο - ἡ μυρωδιά.
5. *Νά κάνεις τό ἴδιο στά παρακάτω ζεύγη:*
 τό σχῆμα - τό πρόσωπο, τό ἄτομο - ἡ κατασκευή, τό ἐπιπλο - ἡ στιλπνότητα, τό ὄργανο - ὁ ἦχος, τό θέατρο - ἡ ἀκουστική, ἡ περηφάνια - τό μέτωπο.
6. *Βάλε εἰ ἢ ἰ στά παρακάτω οὐσιαστικά ὅπου λείπει:*
 γραφ—ο, θραν—ο, βιβλ—ο, κουρ—ο, τετράδ—ο, γυμναστή—ο, ἦχ—ο, σχολ—ο, σχόλ—ο, φαρμακ—ο, ὄρυχ—ο, τοπ—ο, δελτ—ο, βαφ—ο.

40. Ο ΑΪ-ΛΙΑΣ

Σήμερα κουράστηκα πολύ. Μοῦ εἶχαν κάμει πολλές παραγγελίες ἀπό τό χωριό, κι ἔπρεπε νά φροντίσω σέ μιά μέρα γιά ὄλες, γιά νά τίς στείλω μέ τόν ξάδερφό μου τόν καπετάν Διαμαντή.

Τί κούραση, Θεέ μου, τί ζάλη! Εἶναι κομμένα τά ἥπατά μου. Ἔτρεχα μέ τά πόδια, ἔμπαινα στό λεωφορεῖο καί ἀπό τό λεωφορεῖο

στό τρόλεϊ, ἀπό ἓνα μαγαζί σέ ἄλλο. Καί στά τελευταῖα συνόδεψα καί τό Διαμαντή στόν Πειραιά, ὡς τό καράβι.

Εἶμαι ξαπλωμένος στό κρεβάτι μου καί συλλογίζομαι. Αὔριο τό πρωί ἡ κούραση θά μοῦ ἔχει περάσει, ὁ καημός μου ὁμως πού ὁ ξάδερφός μου θά εἶναι αὔριο στό πατρικό του σπίτι, ἐνῶ ἐγώ εἶμαι ὑποχρεωμένος νά μείνω γιά κάμποσους μῆνες ἀκόμη στήν Ἀθήνα, δέ θά σβήσει.

Καλή καί ὠραία εἶναι ἡ Ἀθήνα, δοξασμένη εἶναι ἡ Ἀθήνα, ἀλλά ἡ πίκρα μου ἀπόψε εἶναι πολλή, καί ἡ εἰκόνα τοῦ χωριοῦ δέ θέλει νά φύγει ἀπό τό νοῦ μου. . . τό σπίτι μας, ἡ αὐλή μας, ὁ Ἄι-Νικόλας, οἱ δρόμοι. . . Καί ἀπ' ὄλα πιά ζωηρά καί πιά ἐπίμονα — δέν ξέρω γιατί — ὑψώνεται μέσα στή μνήμη μου τοῦ τόπου μας τό βουνό, ὁ Ἄι-Λιάς.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 164, 166)

1. *Νά βρεῖς τά ἄκλιτα καί τά ἔλλειπτικά οὐσιαστικά τοῦ κειμένου. Σέ ποιά πτώση καί σέ ποιόν ἀριθμό εἶναι τό καθένα ἀπό αὐτά;*
2. *Νά γράφεις πέντε προτάσεις πού νά ἔχουν τά προτακτικά: γερο-, κυρα-, καπετάν, θεια-, κύρ.*
3. *Νά γράφεις ἄλλες τρεῖς προτάσεις πού νά ἔχουν τά ἔλλειπτικά: τά ἥπατα, τοῦ κάκου, τί λογιῆς, τό ὄφελος.*

41. Ο ΔΙΑΝΟΜΕΑΣ

— Πέρασε ο διανομέας, κύρ·Γιώργη; ρώτησε από τό παράθυρό της ή κυρα-Κατίνα τόν άντικρινό κουρέα.

—“Οχι άκόμη, κυρα-Κατίνα, άλλα εΐναι ή ώρα του.

— Κι έγώ τό διανομέα περιμένω, εΐπε ό μπαρμπα-Σταμάτης.

Μέ πόση λαχτάρα περιμένουν άλήθεια στίς διάφορες γειτονίες τούς διανομείς όσοι έχουν συγγενείς σέ άλλα μέρη! Καί ποιός δέν έχει κάποιον δικό του μακριά, πατέρα, γιό, άδερφό, ξάδερφο ή άλλον συγγενή; Τά γράμματα τών συγγενών καί τών φίλων εΐναι πάντα

μεγάλη χαρά. “Όταν έχουμέ άκούσει πώς ένας συγγενής μας πού μένει σέ ξένον τόπο άρρώστησε, μέ πόση άγωνία περιμένουμε νεώτερες είδήσεις! Γι’ αυτό, τό πέρασμα τών διανομέων στίς διάφορες γειτονίες εΐναι γιά πολλούς σημαντικό.

— Καί ήταν άρρωστο τό μικρό άγοράκι έκείνου τοῦ συγγενή μου πού μένει στή Λάρισα, εΐπε ό μπαρμπα-Σταμάτης, καί περιμένω γράμμα νά μάθω πώς πάει τώρα.

— Μένει κανένας συγγενής σου στή Λάρισα, μπαρμπα-Σταμάτη; ρώτησε ό κουρέας.

— Ναί, δέ θυμάσαι πού ήταν έδω πριν άπό τρεις μήνες καί τόν φιλοξενούσα στό σπίτι μου;

—“Α, εκείνος πού μοῦ εΐπες πώς ήταν γραμματέας τοῦ δήμου στόν τόπο του; Δέν ήξερα πώς εΐναι συγγενής σου, νόμιζα πώς εΐναι φίλος σου.

— Ταχυδρόμος! “Ακούστηκε ξαφνικά ή φωνή τοῦ διανομέα πού πρόβαλε στή γωνία τοῦ δρόμου.

1. *Νά κλίνεις τά ιδιόκλιτα ὀνόματα:*
γραφέας, εἰσαγγελέας, συγγραφέας.
2. *Στίς ἀκόλουθες φράσεις βάλε στόν πληθυντικό ὅ,τι εἶναι στόν ἐνικό καί ἀντίστροφα:*
Ὁ εἰσαγγελέας εἶναι δικαστικός.
Τά καθήκοντα τῶν εἰσαγγελέων καθορίζονται ἀπό τοὺς νόμους.
Ὁ εἰσαγγελέας ἔχει βοηθό τό γραμματέα του.
Τό ἔργο τοῦ καλοῦ συγγραφέα διαβάζεται εὐχάριστα.
Ὅποιος δέν ἀγαπᾷ τοὺς συγγενεῖς του, πῶς θ' ἀγαπᾷ τοὺς ξένους;
Οἱ μεγάλοι ἐπιστήμονες λέγονται σκαπανεῖς, γιατί ἀνοίγουν νέους δρόμους στίς ἐπιστήμες.

42. ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΣΤΗΝ ΑΥΛΗ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

“Ὡρα διαλείμματος. Στήν αὐλή τοῦ σχολείου τά παιδιά τῆς πέμπτης συζητοῦν.

— Λέτε νά πῆρα κουλουράκι στή γραμματική;

— “Α, ὄχι δά καί κουλουράκι, Παῦλο! Πῶς μπορεῖ νά σοῦ βάλει μηδέν; Τά ἄλλα τά εἶπες καλά, μόνο πού δέ θυμήθηκες πῶς τό *ου* εἶναι ἕνας φθόγγος, ἕνα φωνῆεν, καί ὄχι δίφθογγος· ἀνήκει βέβαια στά δίψηφα φωνήεντα, ἀφοῦ δέν ἔχουμε ἕνα γράμμα νά τό παρα-

στήσουμε, είναι όμως φωνήεν. Όπωςδήποτε, μου φαίνεται πώς δεν έχεις μεγάλο ενδιαφέρον για τό γλωσσικό μάθημα.

— Ναι, εγώ θά γίνω μαθηματικός, αστρονόμος.

—Ο Παυλάκης θά μελετᾷ τούς νόμους τοῦ σύμπαντος, εἶπε ὁ Ἄλέκος πού ἦταν λίγο πειραχτήριο.

— Γιατί νά μήν τούς μελετᾷ; Εἶναι κακή ἐπιστήμη ἢ ἀστρονομία; Πῶς ἐσύ θέλεις νά γίνεις ἱστορικός; Ἄκοῦς ἐκεῖ, ἱστορικός! Νά καταγίνεσαι ἀδιάκοπα μέ τό παρελθόν. Τήν ἐποχή τῶν διαστημοπλοίων νά μιλᾷς γιά ἀσπίδες καί δόρατα!

— Ἀπό τό παρελθόν γίνεται τό παρόν, φίλε μου· καί ὁ μελετητής τοῦ παρελθόντος γίνεται καλύτερος κριτής τοῦ παρόντος· ἀκόμη καί τό μέλλον μπορεῖ ὡς ἓνα σημεῖο νά προβλέψει, ὅταν καταλάβει τούς νόμους πού κυβερνοῦν τίς τύχες τοῦ κόσμου. Ἡ ἱστορία σέ βοηθεῖ νά καταλάβεις τά πάντα, ἀπάντησε ὁ Ἄλέκος.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§ 167)

- α) *Ξεχώρισε τά ιδιόκλιτα οὐδέτερα πού τελειώνουν σέ -ον, -αν, -εν, -υ.*

β) *Κλίνε τά ιδιόκλιτα ὄν καί ἐνδιαφέρον.*
- Βάλε στήν κατάλληλη πτώση τό ὄνομα πού εἶναι μέσα σέ παρένθεση στίς ἀκόλουθες φράσεις:

Ὁ ἥλιος εἶναι ἐνεργητικός γιά τή ζωή τοῦ κάθε (ὄ ν).

Τά ζῶα εἶναι κατώτερα (ὄ ν) ἀπό τόν ἄνθρωπο.

Οἱ χημικοί ἐξετάζουν τά συστατικά τοῦ κάθε (ὀ ξ ὄ).

Ἡ ἄκρη τοῦ (δ ὀ ρ υ) εἶναι μυτερή.

Ἀπό τήν Ἑλλάδα γίνεται ἐξαγωγή ἀρκετῶν (π ρ ο ῖ ὄ ν).

Ἡ πρόβλεψη τοῦ (μ ἔ λ λ ο ν) εἶναι δύσκολη.

Δέν πρέπει νά δείχνεις ἀμέλεια στήν ἐκτέλεση τῶν (κ α θ ἦ - κ ο ν) σου.

Ἡ γραφή τῶν (μ η δ ἔ ν) στό τέλος τῶν δεκαδικῶν ψηφίων δέν ἀλλάζει τήν ἀξία τοῦ ἀριθμοῦ.

43. ΝΟΣΤΑΛΓΙΑ

Ναί, θά πάω στό χωριό. Μ' έχουν κουράσει ή σκόνη καί οί καπνοί από τά έργοστάσια, τόσο πολλά κοντά στό σπίτι μου έδώ στό προάστιο όπου μένω μέ τό θείο μου. Θά πάω νά γεμίσω τά στήθια μου καθαρό άέρα. Θά κάμω οικονομία τούς μήνες αυτούς πού μου μένουν άκόμη καί θά έξασφαλίσω τά ναύλα μου για νά φύγω.

Δεσμοί πολλοί μέ δένουν μέ τόν τόπο πού γεννήθηκα. Δέν είναι μόνο οί γονείς μου, πού έχω τρία χρόνια νά τούς δώ. Δέν είναι μόνο ό 'Αι-Λιάς, ό γίγαντας, ό μικρός έστω γίγας του χωριού μου, πού λαχταρώ ν' άνεβώ στήν κορυφή του. Είναι τά αδέρφια καί τά ξαδέρφια μου, είναι οί παλιοί μου συμμαθητές καί φίλοι, πού έμειναν καί δουλεύουν στήν έπαρχία, ένώ έμένα ή άνάγκη τής ζωής μ' έχει ριγμένο στή μεγάλη πόλη. Είναι οί γερόντισσες, πού κάθονται μέ τ' άδράχτια τους στίς έξώπορτες τών σπιτιών, οί γέροι μέ τά σοφά τους λόγια, βαριά από τήν πείρα τής ζωής, πού μαζεύονται στήν ίσκιωμένη πλατεία. Είναι καί οί μικροί λόφοι μέ τίς έλιές, ή άπέραντη θάλασσα, πού τά κύματά της σπάζουν καί άφρίζουν στήν ξαυθή άμμουδιά, καί πέρα από τήν άμμουδιά οί βράχοι μέ τ' άγριοπερίστερα.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 168 - 170)

1. Ξεχώρισε τά διπλόκλιτα, τά διπλόμορφα καί τά διπλοκατάληκτα πού υπάρχουν στό κείμενο.
2. Συμπλήρωσε τίς παρακάτω προτάσεις μέ ό,τι λείπει:
Δουλεύω πολύ για νά έξασφαλίσω τά . . . καί νά γυρίσω στήν πατρίδα μου. Πολλά . . . λές. Πέρασαν τά . . ., καί τώρα είμαι μεγάλος πιά. Αυτός ό άντρας μοιάζει σαν . . ., τόσο ψηλός είναι. Πέρα εκεί στήν άκρογιαλιά οί . . . είναι γεμάτοι άγριοπερίστερα.
3. Βάλε τίς άκόλουθες φράσεις στόν πληθυντικό:
'Ο άσωτος άνθρωπος ξεδεύει τόν πλουτο του. Τό άλογο έφαγε τό σανό του. 'Η νιότη περνά. 'Οποιος δέν πληρώνει τό ναύλο τιμωρείται. Βλέπω τόν καπνό νά βγαίνει από τόν καπνοδόχο. 'Ο άγρότης φυτεύει καπνό στό χωράφι του.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΕΠΑΝΑΛΗΨΗ

Τά ουσιαστικά

1. Γράψε όλα τὰ οὐσιαστικά τοῦ κειμένου τῆς σελ. 94 πού φανερώ-
ρουν ζωά καί πλάι στό καθένα σημείωσε τό ὑποκοριστικό του.
2. Νά βρεῖς στό κείμενο τῆς σελ. 62 πέντε ἄρσενικά οὐσιαστικά καί
νά τά κλίσεις.
3. Νά βρεῖς τὰ οὐσιαστικά τοῦ κειμένου τῶν σελ. 25-26 πού σχημα-
τίζουν θηλυκό μέ χωριστή κατάληξη ἢ μέ διαφορετική λέξη. Νά τά
γράψεις στά δύο γένη.
4. Γράψε τὰ θηλυκά τῶν οὐσιαστικῶν ὀνομάτων:
ἀδερφός, ἀναγνώστης, ἀνεψιός, ἄντρας, γαμπρός, γιός, δάσκαλος,
ἥρωας, θεῖος, καθηγητής, λέοντας, Σπαρτιάτης.
5. Στό παρακάτω κομμάτι ἀναζήτησε τὰ θηλυκά οὐσιαστικά καί ἀπό
αὐτά γράψε χωριστά: α) τὰ ἰσοσύλλαβα σέ -α, β) τὰ ἰσοσύλλαβα σέ
-η, γ) ὅσα δέν ἔχουν πληθυντικό.

Πατρίδα μου, ἀθάνατη εἶναι ἡ ὀμορφιά σου. Ὅποιος ζεῖ
στήν ξενιτιά καταλαβαίνει τή χάρη σου. Καμιά χώρα στήν οἰ-
κουμένη δέν ἔχει τή λεβεντιά σου καί τήν ἀγέραστη νιότη σου.
Καμιά χώρα σ' ὄλη τήν πλάση δέν ἔχει τίς δικές σου θέλασσοι,
τίς δικές σου λίμνες, τίς πεδιάδες, τίς ρεματιές, τίς πλαγιές, τίς
βουνοκορφές, τίς χαράδρες σου, τίς ἀκρογιαλιές καί τὰ νησιά σου.
Οἱ σελίδες τῆς ἱστορίας σου εἶναι γεμάτες ἀπό τή δόξα τῆς
Ἀθήνας, ἀπό τή λάμψη τῆς Ἁγία-Σοφιάς, ἀπό τήν ψυχή τῶν
παιδιῶν σου.

6. Κλίνε στόν πληθυντικό μαζί μέ τό ἄρθρο τὰ ἀκόλουθα ὀνόματα,
ἔχοντας ὅμως ὑπόψη σου πώς πολλά θηλυκά δέ σχηματίζουν γενική
τοῦ πληθυντικοῦ:
γλώσσα, μέλισσα, παλικάριά, τροφή, δίκη, ζέστη, ἀντάμωση.

7. ("Όταν λείπει ή γενική, βρίσκουμε άλλον τρόπο νά σχηματίσουμε τή φράση μας· δηλαδή:

- α) μεταχειριζόμαστε άλλο συνώνυμο πού έχει γενική,
- β) βάζουμε τήν αιτιατική μέ πρόθεση πού νά ταιριάζει,
- γ) έκφραζόμαστε πιό αναλυτικά, μέ περισσότερα λόγια.

*Έτσι λέμε:

ή διακοπή τής δουλειᾶς ἀλλά ή διακοπή τῶν ἐργασιῶν,
νερό τής βρύσης ἀλλά νερό ἀπό βρύσες,
ή ζώνη τής βοσκοπούλας ἀλλά οἱ ζῶνες πού φοροῦν οἱ βοσκο-
ποῦλες).

Στίς παρακάτω φράσεις σκέψον πῶς θά βάλεις στόν πληθυντικό τίς πτώσεις τίς τυπωμένες μέ μαῦρα γράμματα:

Ἄγόρασα κανναβούρι τής καρδερίνας μου.

Διάβασα τήν ἐπιγραφή αὐτῆς τής βρύσης.

Πλήρωσα πολλά γιά τήν ἐπισκευή τής σκάλας.

Ὁ ποιητής σύνθεσε ὕμνο τής ὁμορφιάς αὐτῆς τής χώρας.

Φέρε φαῖ τής πάπιας.

Τό βάνιμο τής βαρκούλας πέτυχε.

Τό φῶς τής καντήλας πέφτει στήν εἰκόνα.

Στό φόρεμά σου ἔμειναν σημάδια τής λάσπης.

8. Στίς ἀκόλουθες φράσεις βάλε στόν πληθυντικό ὅ,τι εἶναι στόν ἐνικό:

Ἡ φλόγα τής πυρκαϊᾶς πετιέται ψηλά.

Ἡ προίκα τής θυγατέρας εἶναι ἔτοιμη.

Διάβασα τήν περιγραφή τής μάχης.

Ἄκουσα τήν ἱστορία τής ἀμαζόνας.

Ἡ κορδέλα τής λαμπάδας εἶναι ἄσπρη.

Ἡ φωνή τής σειρήνας εἶναι μαγευτική.

Ἐδῶσα τήν ἐφημερίδα στό φίλο μου.

Ὁ βόλος εἶναι σάν μικρή σφαῖρα.

Ἡ ἔδρα τοῦ σχολείου εἶναι ψηλή.

9. Νά βρεῖς ὅλα τά οὐδέτερα οὐσιαστικά τοῦ κειμένου τής σελ. 38 καί νά τά γράφεις στήν ὀνομαστική τοῦ ἐνικοῦ μαζί μέ ἕνα ἐπίθετο πού νά ταιριάζει.

10. Γράψε στην ονομαστική του πληθυντικού τά ακόλουθα ουσιαστικά προσθέτοντας και τό άρθρο:

φάρος, βάρος, δράκος, ράκος, λάθος, βάθος, ώμος, λύκος, πύργος, άνεμος, στέλεχος, μέγεθος, άγγελος, έμπορος, ζωγράφος, έδαφος, βράχος, πάχος, κήπος, λίπος, μύθος, ήθος, όρος, όρος, τοίχος, τείχος, γύψος, ύψος.

44. Η ΓΑΛΙΛΑΙΑ.

Οι κάτοικοι τῆς ὁμορφῆς Γαλιλαίας ἦταν χωρικοί ἀπλοὶ καὶ φιλόπονοι. Ἡ ζωὴ τους ἦταν ἡσυχὴ καὶ εὐκόλη, ὁ χαρακτήρας τους ἔμοιαζε μὲ τὴ φύση τοῦ τόπου τους· ἦταν καλοὶ, δίκαιοι, φιλόξενοι, ἡρεμοὶ, χαρούμενοι. Τέχνες καὶ γράμματα δὲν ἤξεραν, μὰ ἐμπρὸς στὶς ἀπαλὲς γραμμὲς τῶν κατάφυτων βουνῶν καὶ στὴν πρασινάδα

πού χυνόταν στὸν κάμπο ἡ ψυχὴ τους μονάχη τῆς ἀνυψωνόταν σὲ ποιητικὴ λατρεία τοῦ Θεοῦ, πού εἶχε χαρίσει στὴν πατρίδα τους τὰ καλὰ τοῦ Παραδείσου. Καὶ ἔτσι, ὅταν ἀνάμεσά τους σηκώθηκε ἕνας ξεχωριστός ἀπ' ὅλους τοὺς ἄλλους καὶ τοὺς μίλησε γιὰ τὴν ἀπέραντη καλοσύνη τοῦ Θεοῦ, οἱ ἀγαθοὶ Γαλιλαῖοι συνάχτηκαν γύρω του καὶ τὸν πίστεψαν καὶ τὸν ἀγάπησαν καὶ τὸν λάτρεψαν.

Καὶ τὰ παιδάκια ἔτρεχαν καὶ πιάνονταν ἀπὸ τὰ χέρια καὶ τὰ ροῦχα του. Καὶ ὅταν κανένας τὰ ἀπομάκρυνε γιὰ νὰ μὴν τὸν ζαλίζουν, πάλι τὰ καλοῦσε ἐκεῖνος κοντά του καὶ τὰ δεχόταν μὲ χαμόγελο καὶ ἔλεγε: «Ἀφήστε τὰ παιδάκια νὰ ἔρχονται κοντά μου, γιατί σέ ὅσους εἶναι σάν αὐτά» — ἀγνοὶ καὶ ἄκακοι — «ἀνήκει ἡ βασιλεία τῶν Οὐρανῶν».

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 171 - 172)

1. *Νὰ βρεῖς ὅλα τὰ ἐπίθετα πού ὑπάρχουν στὸ κείμενο, νὰ βρεῖς τὰ τρία γένη τους καὶ νὰ τὰ κατατάξεις σύμφωνα μὲ τὸν ἀκόλουθο πίνακα:*

ὀξύτονα	παροξύτονα	προπαροξύτονα

2. *Νὰ σχηματίσεις τὴ γενική τοῦ πληθυντικοῦ ὄλων. Τί παρατηρεῖς;*

3. Νά συμπληρώσεις τά ἐπίθετα στίς παρακάτω φράσεις βάζοντας στή θέση τῆς παύλας τό τέλος πού λείπει:

Ἔταν τό φαγητό ἔχει πολύ ἀλάτι, εἶναι ἀλμ—.

Ὅποιος ἔχει τόλμη λέγεται τολμ—.

Ἡ Ἑλλάδα ἔχει πολλά πεδ— καί πολλά ὄρ— μέρη.

Τό μέρος πού ἔχει φῶς εἶναι φωτ—, ἐνῶ ἐκεῖνο πού δέν ἔχει σκοτ—.

Τό κλίμα τῆς Ἑλλάδας εἶναι ὕγι—.

45. Η ΒΡΑΧΟΣΤΥΛΩΤΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Ἡ ἐκκλησιά εἶναι χτισμένη πάνω σ' ἕναν πελώριο, γκρίζο βράχο στή μέση τοῦ χωριοῦ. Παλιά, παμπάλαιη, μέτρια σέ ἔκταση καί σέ ὕψος, ἀλλά ἐξαιρετικά ὠραία καί ἐπιβλητική. Οἱ ἀκούραστοι ἄντρες καί οἱ ἄξιες γυναῖκες τοῦ χωριοῦ ἔχουν κάμει τόν τόπο σωστό παράδεισο μέ τήν πολυχρόνια καί τίμια δουλειά τους. Παντοῦ ἐλιές φουντωτές καί καλοκλαδεμένες, λεῦκες ψηλές, λυγρές καί σάν ἀσημένιες· καλοσκαμμένα χωράφια καί ἀμπέλια. Καί ἀπό τή δυτική πλευρά ἡ ἀπέραντη θάλασσα, πότε γαλήνια, γελαστή καί γαλάζια ἢ σάν σμαραγδένια, καί πότε ἄγρια, σκούρα καί ἀπειλητική.

Μέσα στήν ἐκκλησιά, πού ἀπό τά πολύχρωμα τζάμια της οἱ ξανθές ἀκτίνες τοῦ ἡλιοῦ μπαίνουν γλυκές, ἡ ψυχή σου γαληνεύει.

Τεράστιες ἅγιες εἰκόνες στολίζουν τό θόλο καί τούς τοίχους· αὐτές, καθώς καί οἱ εἰκόνες τοῦ καρυδένιου τέμπλου, εἶναι δουλεμένες μέ περίσσια τέχνη. Παλιές οἱ περισσότερες, ὑπάρχουν ὁμως καί λίγες καινούριες. Πλούσια εἶναι τ' ἀφιερώματα, καί οἱ ἀσημένιες καντήλες καίνε ἀκοίμητες, γιατί ἡ φροντίδα τῶν εὐλαβικῶν χωριανῶν ποτέ δέν ἀφήνει νά τοὺς λείπει τό λάδι.

1. α) *Νά βρεῖς σέ ποιό γένος, ἀριθμό καί πτώση βρῖσκεται τό καθένα ἀπό ὅλα τά ἐπίθετα τοῦ κειμένου.*
 β) *Νά σχηματίσεις ἀπό κάθε ἐπίθετο τά τρία γένη στήν ὀνομαστική τοῦ ἐνικοῦ καί πληθυντικοῦ. Ἐπίσης στή γενική τοῦ πληθυντικοῦ.*
2. *Νά κλίνεις στά τρία γένη ἓνα ἐπίθετο σέ -ος, -α, -ο μαζί μέ ἓνα οὐσιαστικό πού νά ταιριάζει.*
3. *Νά γράφεις τό θηλυκό τῶν παρακάτω ἐπιθέτων μαζί μέ ἓνα κατάλληλο οὐσιαστικό:*
γνωστικός, θηλυκός, κακός, κρητικός, φτωχός, νηστικός, ζακυθινός.
Τό θηλυκό αὐτό σχηματίζεται μέ ἓνα μόνο τρόπο;

46. ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΣΤΟ ΧΩΡΙΟ

Ντάν, ντάν, ντάν! Ἄπό τόν ψηλό βράχο ἢ καμπάνα τῆς ἐκκλησιᾶς καλεῖ στή λειτουργία τοὺς χριστιανούς μέ τή βαριά μά γλυ-

κιά φωνή τῆς. Πετάχτηκα ἀπό τό παχύ χωριάτικο στῶμα μου καί ἄνοιξα τό παράθυρο. Ἄποβραδῖς ὁ οὐρανός ἦταν βαρὺς, μολυβῆς, μά ἔπειτα ἀπό τή βροχή τῆς νύχτας εἶχε καθαρίσει πέρα γιά πέρα καί προμνηοῦσε ὠραία μέρα. Ὁ ἥλιος δέν εἶχε ἀκόμη βγεῖ, τοῦ ἀντικρινοῦ γυμνοῦ καί τραχιοῦ βουνοῦ αἱ κορυφές φωτίζονταν κιάσας, ἄλλοῦ τριανταφυλλίης, ἄλλοῦ χρυσαφιῆς, ἀλλά στοὺς πλατιοὺς κάμπους τά δέντρα ἦταν σκοτεινά καί τῆς πλατιᾶς θάλασσας τά νερά

ἀπλώνονταν θαμπά: δέν είχαν πάρει ακόμη τό γελαστό τους χρώμα, πού κάτω ἀπό τόν ἥλιο καί ἀνάλογα μέ τήν ὥρα τῆς ἡμέρας καί τό βυθό εἶναι μαβί ἢ ἀσημί ἢ πρασινωπό.

Ἔτοιμάστηκα γρήγορα, συγκινημένος ἀπό τή σκέψη πῶς ἔπειτα ἀπό τόσα χρόνια ξενιτιάς θά λειτουργηθῶ καί πάλι στήν ἐκκλησιά τοῦ χωριοῦ μου. Στά μισά τῆς ψηλῆς πέτρινης σκάλας στάθηκα, πῆρα μιὰ ἀνάσα βαθιά καί κοίταξα τόν κόσμο πού ἀνέβαινε: οἱ γέροι μέ βαριά βήματα, ἀκουμπώντας στά μακριά ραβδιά τους, οἱ γριές μέ τίς μαῦρες παλαιϊκές μαντῆλες τους, οἱ πιό νέες μέ ἀνοιχτόχρωμες φορεσιές καί μέ φακιόλια στό κεφάλι, βυσσινιά, κανελιά, φιστικιά, μενεξεδιά.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§ 176)

1. α) Στά ἐπίθετα μέ τό ἀρσενικό σέ -ύς καί -ῆς πῶς γράφεται ἡ κατάληξη τοῦ ἀρσενικοῦ καί τοῦ οὐδετέρου στήν ὀνομαστική, αἰτιατική καί κλητική; Πῶς γράφεται ἡ κατάληξη στίς ἄλλες πτώσεις;
β) Πῶς γράφεται ἡ κατάληξη τοῦ θηλυκοῦ στήν ὀνομαστική τοῦ ἐνικοῦ;
2. Νά βρεῖς τά ἐπίθετα πού σημαίνουν χρῶμα ὅμοιο μέ τό χρῶμα τοῦ οὐρανοῦ, τῆς στάχτης, τοῦ λαδιοῦ, τοῦ χρυσαφιοῦ.
Γράψε τά τρία γένη τῶν ἐπιθέτων αὐτῶν στήν ὀνομαστική τοῦ ἐνικοῦ καί πληθυντικοῦ μαζί μέ ἕνα οὐσιαστικό κατάλληλο γιά τό καθένα.
3. Νά βρεῖς καί νά γράψεις στά τρία γένη στήν ὀνομαστική τοῦ ἐνικοῦ τά ἐπίθετα πού σημαίνουν :
ἐκεῖνον πού ἔχει **βάθος, βάρος, πάχος, μάκρος, φάρδος.**
4. Νά βρεῖς τρία κατάλληλα οὐσιαστικά, ἕνα σέ κάθε γένος, πού νά ταιριάζουν μέ τά ἐπίθετα:
ἄσπρος, μαῦρος, ἀνοιχτός, ἀκούραστος, ἴσιος, ἀσημένιος, ξανθός (παράδειγμα: ἄσπρος τοῖχος, ἄσπρη πέτρα, ἄσπρο χαρτί).

Μιά φορά οί λαγοί είχαν σύναξη. Βγήκε στή μέση ένας γερο-λαγός, άρρωστιάρης καί γρινιάρης, καί ρίχνοντας φοβισμένα βλέμματα δεξιά καί άριστερά είπε: «Δέν ύποφέρεται πιά αύτή ή ζωή, άγαπητοί μου· μᾶς έξολοθρεύουν οί σκληροί άνθρωποι κι οί σκύλοι οί άκούραστοι στό τρέξιμο. Πώς νά φυλαχτοῦμε άπό τά χέρια καί τά νύχια αύτῶν τῶν πεισματάρηδων έχθρῶν μας; "Ολο μέ τό χτυποκάρ-

δι ζοῦμε· καλύτερα νά πεθάνουμε μιά καί καλή παρά νά τρέμουμε ὄλη μας τή ζωή».

— Μά γιατί νά φοβούμαστε τόσο πολύ; είπε ένας λαγός νεαρός καί νοστιμούλης, πού δέν είχε ὅμως πείρα τῆς ζωῆς, ἦταν λίγο καυχησιάρης καί ἤθελε νά κάνει τόν παλικαρά· νά κοιτάξουμε νά άμυνόμαστε· ἔχουμε τόσες άρετές· είμαστε άνοιχτομάτηδες καί γοργοπόδηδες!

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§ 177)

1. Νά βρεῖς τά επίθετα σέ **-ης -α -ικο** καί νά γράψεις τή γενική τοῦ ἐνικοῦ καί τόν πληθυντικό ὀλόκληρο.
2. Νά κλίνεις τό επίθετο **πεισματάρης** στά τρία γένη μαζί μέ ἕνα οὐσιαστικό πού νά ταιριάζει στό κάθε γένος.
3. Πῶς λέγεται ἐκεῖνος πού εἶναι 30, 40, 50, 60, 70 χρονῶ; Νά βρεῖς τήν ὀνομαστική τοῦ ἐνικοῦ καί πληθυντικοῦ στό ἄρσενικό καί τό θηλυκό.

48. ΠΑΡΟΙΜΙΕΣ ΚΑΙ ΣΚΟΡΠΙΟΙ ΣΤΙΧΟΙ

1. Καί ρόδο μέσα μου πολύ, κρίνος πολὺς ἀνθίζει.
2. Δῶρο τῆς καλοσύνης του καί τῆς πολλῆς του ἀγάπης.
3. Πολὺν καιρό περίμενα τὴ λευτεριά νά φτάσει.
4. Γεμάτη ἢ νύχτα ἀπ' τὴν πολλή τοῦ τραγουδιοῦ γλυκάδα.
5. Ὅπου λαλοῦν πολλοὶ κοκόροι ἀργεὶ νά ξημερώσει.
6. Οἱ πολλὲς γνῶμες βουλιάζουν τό καράβι.
7. Τά πολλὰ λόγια εἶναι φτώχεια.
8. Πολλῶν χωρῶν καί μακρινῶν τά μονοπάτια πῆρα.
9. Ὅποιος κυνηγᾷ πολλοὺς λαγούς δέν πιάνει κανέναν.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§ 179)

1. *Κλίνε καί στούς δύο ἀριθμούς:*
ὁ πολὺς δρόμος, ἢ πολλή χαρά, τό πολὺ τραγοῦδι.
2. *Συμπλήρωσε τίς παρακάτω φράσεις, βάζοντας στή θέση τῆς πάλυλας ὅ,τι χρειάζεται κάθε φορά:*
Ἐγινε πολ— θόρυβος γιά τό τίποτε.
Ὅποιος γυρεῦει τά πολ— χάνει καί τά λίγα.
Ἄκουε πολ— καί λέγε λίγα.
Σήμερα ἤρθαν πολ— ξένοι.
Ἄκούονται φωνές πολ— παιδιῶν.
Ἐπесе πολ— βροχή καί πολ— χαλάζι.
Σέ χαιρετῶ μέ πολ— ἀγάπη.
Ἐχω πολ— φίλους.
Αὐτός ἔχει πολ— ζῆλο καί πολ— ὄρεξη γιά τά γράμματα.

3. *Νά βρεῖς στό παρακάτω κείμενο τά ἐπίθετα σέ -ής καί νά τά γράψεις στήν ὀνομαστική καί γενική τοῦ ἐνικοῦ καί στά τρία γένη:*

Ἦταν ἕνας μακρὺς καί συνεχῆς δρόμος πού ὀδηγοῦσε στό ποτάμι. Ἐκεῖ κοντά ἔβλεπες ἕνα πολὺ ὠραῖο σπίτι, ὅπου ἔμενε ἕνας ἀπὸ τοὺς πιὸ ἐπιμελεῖς συμμαθητές μου. Πολλές φορές πήγαινα στό σπίτι του, ὀρισμένη ὥρα, γιατί ἦταν πολὺ συνεπῆς στὶς συναντήσεις μας, καί διαβάζαμε, ὕστερα παίζαμε στὸν κῆπο, κάτω ἀπὸ τὸ διαυγῆ οὐρανό. Μετά ξαναγυρίζαμε στό διάβασμα καί πιὸ πολὺ στήν ἀριθμητική, γιατί μᾶς βασάνιζαν ἐκεῖνοι οἱ συμμιγεῖς. Τὸ βραδάκι γύριζα στό σπίτι μου εὐτυχῆς, γιατί τὴν ἄλλη ἡμέρα θὰ πήγαινα στό σχολεῖο διαβασμένος.

4. *Νά κλίνεις ἕνα ἐπίθετο μαζί μέ ἕνα οὐσιαστικό πού νά ταιριάζει.*

49. ΤΑ ΕΦΤΑΝΗΣΑ

Ἔχω μπρὸς μου ἕνα μεγάλο χάρτη τῆς Ἑλλάδας καί τά βλέμματά μου πέφτουν στό Ἴόνιο καί τά νησιά του. Πάνω, στό πιὸ βορινό μέρος, ἡ Κέρκυρα μέ κάτι μικροσκοπικά νησάκια, ἀκόμη πιὸ βορινὰ ἀπὸ αὐτή. Πιὸ χαμηλά, πιὸ νότια δηλαδή, ἀλλὰ καί λίγο πιὸ δεξιά, μέ ἄλλα λόγια πιὸ ἀνατολικά, οἱ Παξοί. Ἐπειτα ἡ Λευκάδα· εἶναι τὸ πιὸ κοντινὸ πρὸς τὴν ἠπειρωτικὴ Ἑλλάδα νησί τοῦ Ἴονίου· σχεδὸν κολλημένη στήν Ἀκαρνανία, ἀπὸ τὴν ὁποία τὴ χωρίζει ἕνα πολὺ στενὸ καί πολὺ ἄβαθο πέρασμα. Κάτω ἀπὸ τὴ Λευκάδα ἡ Κεφαλληνία καί ἡ Ἰθάκη. Τὸ δυτικὸ μέρος τῆς Κεφαλληνίας, πού εἶναι τὸ πιὸ μεγάλο ἀπὸ τὰ ἑπτὰ νησιά, βγαίνει λίγο πιὸ δυτικὰ ἀπὸ τὴ Λευκάδα, ἔπειτα ὅμως ἡ Ζάκυνθος, κάτω ἀπὸ τὴν Κεφαλληνία, ἔρχεται πάλι λίγο πιὸ ἀνατολικά μέ μίαν ἄκρη της πού ἀντικρίζει τὴν Πελοπόννησο. Τὸ ἕβδομο ἀπὸ τὰ ἑπτὰ νησιά εἶναι τὰ Κύθηρα, κάτω ἀπὸ τὴ Λακωνία.

1. *Νά βρεῖς τὰ παραθετικά τῶν ἐπιθέτων καί τῶν ἐπιρρημάτων πού εἶναι στό κείμενο καί νά ξεχωρίσεις τί εἶναι τό καθένα.*
2. *Γράψε τὰ παραθετικά:*
  - α) τῶν ἐπιθέτων **καλός, κακός, φτωχός, πλούσιος, πλατύς, ζηλιάρης** στά τρία γένη
  - β) τῶν ἐπιρρημάτων **γρήγορα, καλά, ἤσυχα, δυνατά, ώραῖα.**
3. *Κάμε γραμματική ἀνάλυση τῶν λέξεων πού ἀνήκουν στήν πρώτη πρόταση τοῦ κειμένου.*

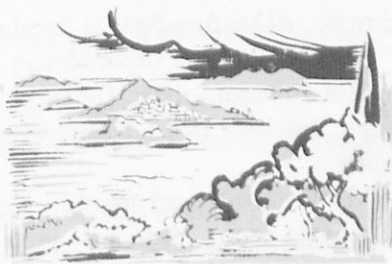
50. ΤΟ ΑΙΓΑΙΟ ΚΑΙ ΤΑ ΝΗΣΙΑ ΤΟΥ

Πόσα νησιά στό Αἰγαῖο!

Τό καθένα ἔχει τίς ὁμορφιές καί τίς χάρες του, ἔχει καί τήν ἱστορία του. Νά ἡ μικροσκοπική Δῆλος, ἱερότατο στήν ἀρχαιότητα νησί, πολυσέβαστη πατρίδα τοῦ Ἀπόλλωνα καί τῆς Ἄρτεμης, νά τά ἐνδοξότατα Ψαρά, ἡ πατρίδα τοῦ Κανάρη, νά ἡ Σκιάθος, ἡ Σκιάθo, ὅπου γεννήθηκε στά νεώτερα χρόνια ὁ διηγηματογράφος Παπαδιαμάντης. Νά ἡ Λέσβος, νά ἡ Χίος, νά ἡ Νάξος . . .

Συχνά μοῦ ἀναφτερώνει τό νοῦ ἕνα ώραῖοτατο ὄνειρο: πῶς εἶμαι σ' ἕνα ἀεροπλάνο καί πετώ γιά ὥρες πολλές πάνω ἀπό τά καθαρότατα γαλανά νερά τοῦ Αἰγαίου· χαίρομαι τίς ὁμορφιές τῶν νησιῶν του, τά βουνά τους, ἄλλα ψηλότερα, ἄλλα χαμηλότερα, γυμνά ἢ δασωμένα, τίς μικρές τους πεδιάδες, εὐφορες αὐτές, ἀγονότερες ἐκεῖνες, καί τίς ἀκρογιαλιές, στεφανωμένες ἀπό τοὺς λευκότατους ἀφρούς τῶν κυμάτων.

Πῶς νά ἔγιναν ὅλα αὐτά τά νησιά, ἀπό τό ἀμέτρητο πλῆθος; Κάποτε, λέει ἡ γεωλογία, σέ παλαιότατα χρόνια, ἡ Ἑλλάδα ἦταν

ένωμένη με τή Μικρασία. Ἐκεῖ πού εἶναι τώρα τό πέλαγος, ἦταν στεριά. Ἄλλά μέ τό πέρασμα τῶν αἰῶνων ἡ στεριά χαμήλωνε, χαμήλωνε καί βούλιαξε. Τά χαμηλότερα καί βαθύτερα μέρη τά σκέπασαν τά νερά τῆς θάλασσας. Ἐμειναν ἔξω μόνο τά ψηλότερα μέρη καί τά βουνά. Αὐτά εἶναι τά νησιά τοῦ Αἰγαίου.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 180 - 182, 187)

1. *Νά βοεῖς τά παραθετικά τῶν ἐπιθέτων πού εἶναι στό κείμενο καί νά ξεχωρίσεις τί εἶναι τό καθένα.*
2. *Χώρισε μέ τό χάρακα μιὰ σελίδα τοῦ τετραδίου σέ 4 στήλες σύμφωνα μέ τό παρακάτω ὑπόδειγμα:*

Θετικό	Συγκριτικό	Ὑπερθετ. σχετικό	Ὑπερθετ. ἀπόλυτο

*Στή στήλη τοῦ θετικοῦ γράψε τά ἐπίθετα **ἀθῶος, γενναῖος, ἥσυχος, νέος, βαρῦς, παχύς, πλατύς, φαρδύς**· στίς ἄλλες στήλες γράψε τά ἀντίστοιχα μονολεκτικά παραθετικά τοῦ κάθε ἐπιθέτου.*

51. ΤΟ ΠΑΡΑΔΟΞΟ ΚΑΝΤΗΛΕΡΙ

— Εὐάγγελε! Ἐσύ, πού εἶσαι ἄριστος φυσικός, δέ μᾶς κάνεις κανένα πείραμα, ἔτσι σάν παιχνίδι, νά ποῦμε, νά διασκεδάσει ἡ συντροφιά;

— Σοῦ ἀρέσει, φίλτατε, νά κάνεις ἀστεῖα. Ἐγώ τώρα μόλις ἀρχίζω νά μπαίνω στό νόημα τῆς φυσικῆς καί γιά τήν ὥρα ἐλάχιστα πράματα ξέρω ἀπ' αὐτή· ἀκόμη καί στήν τάξη μου μέσα δέν εἶμαι βέβαια ὁ χειρότερος, ἀλλά ἀμφιβάλλω ἂν εἶμαι καί ὁ καλύτερος· μόνο πού ἔχω σ' αὐτό τό μάθημα περισσότερη ἀγάπη ἀπ' ὅση ἔχουν οἱ ἄλλοι καί ἐλπίζω νά πάω μπρός. Πάντως, ἂν καί νομίζω πῶς θέλεις νά μέ πειράξεις, ἐμένα δέ μοῦ κακοφαίνεται, καί θά σᾶς κάμω ἕνα μικρό πείραμα.

— Παίρνω αὐτό τό ποτήρι· κοινό γυάλινο ποτήρι, ὅπως βλέπετε. Τό γεμίζω νερό. Μέσα στό νερό στήνω αὐτό τό σπερματόετο ἔτσι

πού νά χωθεῖ ὀλόκληρο σχεδόν μέσα στό νερό ἐκτός ἀπό τό φητίλι· γιά νά τό καταφέρω αὐτό, μπήγω στή βάση τοῦ σπερμασέτου ἕνα καρφί. Τώρα ανάβω τό φητίλι. . . Τί νομίζετε πῶς θά γίνει;

— Θά καεῖ λίγο κι ἔπειτα τό νερό θά τό σβήση.

— Θά γίνει τό ἀντίθετο· ὀλόκληρο σχεδόν τό σπερμασέτο θά καεῖ σιγά σιγά.

Καί ἀλήθεια ἔτσι ἔγινε. Τά ἄλλα παιδιά ἀπόρησαν καί ζήτησαν τήν ἐξήγηση.

— Εἶναι ἀπλούστατο, εἶπε ὁ Εὐάγγελος. "Ὅσο καίγεται τό σπερμασέτο, τόσο τό βάρος του μικραίνει, καί σύμφωνα μέ τήν ἀρχή τοῦ Ἀρχιμήδη ἀνεβαίνει σιγά σιγά. Βοηθεῖ ἀκόμη καί κάτι ἄλλο: ἀπ' ἔξω τό κερί τοῦ σπερμασέτου λιώνει ἀργότερα ἀπό τό μέσα, γιατί τό νερό τό κρατᾷ κρύο, κι ἔτσι τό πάνω μέρος του βαθουλώνεται σάν ἕνα μικρό πηγαδάκι, ὅπως βλέπετε. Αὐτό λαφραίνει περισσότερο τό σπερμασέτο, κι ἔτσι τό φητίλι καίγεται ὡς τό τέλος.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§ 183)

1. Νά βρεῖς στό κείμενο:

α) ὅλα τά ἀνώμαλα παραθετικά καί νά σχηματίσεις τούς τρεῖς βαθμούς τοῦ καθενός μονολεκτικά·

β) τά ἔλλειπτικά παραθετικά.

2. Γράψε τά τρία γένη στήν ὀνομαστική τοῦ ἐνικοῦ καί στοῦς τρεῖς βαθμούς τῶν ἐπιθέτων:

καλός, κακός, μεγάλος, ἀπλός, λίγος, μικρός, πολὺς.

3. Γράψε τό μονολεκτικό συγκριτικό καί ἀπόλυτο ὑπερθετικό τῶν ἐπιθέτων:

ἄδοξος, ἔσοχος, εὐκόλος, ζωηρός, στεγνός, στενός.

52. Η ΑΡΙΘΜΗΣΗ ΤΩΝ ΑΙΩΝΩΝ

— Θεϊε! Οί Τουρκοί τήν Πόλη
στά χίλια τετρακόσια πενήντα
τρία δέν τήν πῆραν;

— Ναί, βέβαια.

— Τότε γιατί σ' αὐτό ἐδῶ τό βι-
βλίο γράφει τό δέκατο πέμπτο αἰ-
ώνα; Δέν πρέπει νά πεί τό δέκατο
τέταρτο, ἀφοῦ τήν πῆραν στά χί-
λια τετρακόσια τόσα.

— Πολύ σωστά τό λέει τό βι-
βλίο, γιατί, βλέπεις, εἶναι στά χί-
λια τετρακόσια τόσα· δηλαδή ἔπει-
τα ἀπό τά χίλια τετρακόσια· ὥστε

αὐτός ὁ χρόνος πέφτει μέσα στό δέκατο πέμπτο αἰώνα.

— Δέν τό καταλαβαίνω.

— Εἶναι πολύ ἀπλό. Ὁ πρῶτος αἰώνας μ.Χ. εἶναι τά πρῶτα ἑκατό
χρόνια ὕστερα ἀπό τή γέννηση τοῦ Χριστοῦ. Ὡστε οἱ χρονιές ἔξι,
ἑνιά, δεκατέσσερα, εἴκοσι ἕνα, πενήντα ἔξι, ἑβδομήντα ὀχτώ, ὀγδόν-
τα, ἑνεήντα, καί γενικά ὅσες εἶναι πρῖν ἀπό τό ἑκατό ἀνήκουν στόν
πρῶτο αἰώνα. Τό ἑκατόν ἕνα, ἑκατόν ἕντεκα, ἑκατό δεκαπέντε, ἑκατόν
ἑξήντα, ἑκατόν ἑνεήντα ἔξι ἀνήκουν στό δεύτερο αἰώνα. Τό διακό-
σια πενήντα στόν τρίτο, τό τριακόσια σαράντα στόν τέταρτο, τό
τετρακόσια ὀγδόντα τρία στόν πέμπτο, τό πεντακόσια δύο στόν
ἕκτο κτλ. Στά χίλια τελειώνει ὁ δέκατος αἰώνας, ὥστε τό χίλια εἴκοσι
πέντε, νά ποῦμε, ἀνήκει στόν ἑνδέκατο, τό χίλια διακόσια ἕνα στό
δέκατο τρίτο, τό χίλια τετρακόσια πενήντα τρία, πού σέ μπέρδεψε,
στό δέκατο πέμπτο, καί τό χίλια ὀχτακόσια εἴκοσι ἕνα στό δέκατο
ἕνατο.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 188 - 193)

1. Ἀπό τά ἀριθμητικά τοῦ κειμένου ξεχώρισε τά ἀπόλυτα καί
τά τακτικά.

2. Κλίνε στά τρία γένη τά ἀπόλυτα ἕνα, τρία, τέσσερα.

3. Κλίνε τά τακτικά ἀριθμητικά τρίτος, ἕβδομος καί στά τρία γένη.

53. ΠΑΙΔΙΑ ΣΤΟ ΨΑΡΕΜΑ

Ὁ Μιχάλης, ὁ πιό ἄξιος ἀπό τή συντροφιά τῶν παιδιῶν, κρατοῦσε τή βάρκα πλευρισμένη δίπλα στό μόλο. Οἱ ἄλλοι ἔντεκα ἤμαστε ἔτοιμοι νά πηδήσουμε μέσα.

— Παιδιά, μᾶς λέει ὁ Μιχάλης· ἡ δωδεκάδα μας σήμερα πρέπει νά χωριστεῖ σέ δυό ἐξάδες· ἡ βάρκα εἶναι μικρή· τοῦ μπαρμπα-Μαθιοῦ, πού εἶχαμε προχτές, ἦταν διπλάσια. Μπεῖτε, ἐδῶ οἱ πέντε, καί οἱ ἄλλοι ἕξι ζητήστε ἀπό τόν καπετάν Φώτη νά σᾶς δώσει τή φελούκα του. Ξέρω πῶς σήμερα δέν τή χρειάζεται.

*Ἔτσι κι ἔγινε. Οἱ δυό βάρκες, ἡ μία πίσω ἀπό τήν ἄλλη, τράβηξαν κατά τό βορινό ἀκρωτήρι, καλή θέση γιά πετρόψαρα.

Πρὶν φτάσουν στό ἀκρωτήρι, ὁ Βαγγέλης παρακάλεσε τό Μιχάλη νά τόν βγάλει στή στεριά, πάνω σ' ἕνα βράχο, γιατί δέν εἶχε σκοπό, εἶπε, νά ψαρέψει, δέν εἶχε πάρει καί καμιά καθετή μαζί του.

— Καί δέ σοῦ δίνω μίαν ἀπό τίς δικές μου; Ἐγώ, ξέρεις, τά σύνεργά μου τά παίρνω πάντα διπλά καί τριπλά. Νά, πάρε τούτη ἐδῶ· εἶναι μεγάλη καί γερή· τό νῆμα της ἀπό ἀλογότριχες, ἐννιαδίπλο.

— Εὐχαριστῶ, Μιχάλη, ἀλλά προτιμῶ σήμερα νά περπατήσω στά βράχια τῆς ἀκρογιαλιᾶς.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 194 - 196)

1. Ποιά ἀριθμητικά ὑπάρχουν στό κείμενο;
2. Νά τά κατατάξεις στόν παρακάτω πίνακα:

Ἀπόλυτα	Πολλαπλασιαστικά	Ἀναλογικά	Περιληπτικά
	κατάληξη:	κατάληξη:	κατάληξη:

3. Στά ἐπίθετα νά βρεῖς καί τά τρία γένη (ὅταν ὑπάρχουν).

54. Ο ΤΡΑΓΟΥΔΙΣΤΗΣ ΚΑΙ Η ΧΟΡΕΥΤΡΙΑ

Ὁ βασιλιάς ἄρχισε νά ἀνακρίνει τούς αἰχμαλώτους καί νά τούς ρωτᾷ πῶς λέγονται καί τί τέχνη ξέρουν.

— Ἐγώ ὀνομάζομαι Ἀράχνη, εἶπε ὁ πρῶτος· ξέρω νά ὑφαίνω· στήν τέχνη αὐτή δέ μέ φτάνει κανεῖς.

— Καλά, εἶπε ὁ βασιλιάς· θά μοῦ ὑφαίνεις πανικά γιά τό παλάτι μου. Ἄν μείνω εὐχαριστημένος, θά σέ ἐλευθερώσω· ἄν ὄχι, θά προστάξω νά σοῦ κόψουν τό κεφάλι. Καί

γυρίζοντας στό δεύτερο αἰχμάλωτο τοῦ λέει: «μίλησε τώρα ἐσύ».

— Ἐμένα μέ λένε Μέλισσα, εἶπε ἐκεῖνος· ξέρω καί κάνω περίφημα γλυκά.

— Ὠραῖα, εἶπε ὁ βασιλιάς· κι ἐμᾶς ἐδῶ μᾶς ἀρέσουν πολύ τά γλυκά· θά σέ κρατήσω λοιπόν κι ἐσένα, κοίταξε ὅμως νά δουλεύεις καλά· ἄν μᾶς εὐχαριστήσεις μέ τήν τέχνη σου, θά σέ ἐλευθερώσω, ἀλλιῶς θά σέ θανατώσω κι ἐσένα. Κι ἔστειλε καί τούς δύο στή φυλακή, γιά νά πιάσουν δουλειά.

— Ἐσεῖς τώρα, εἶπε στους δύο ἄλλους· πῶς λέγεστε καί τί ξέρετε;

— Ἐμένα μοῦ ἀρέσει νά τραγουδῶ, εἶπε ὁ τρίτος αἰχμάλωτος· τό ὄνομά μου εἶναι Τζίτζικας.

— Ἐγώ λέγομαι Ἀκρίδα, εἶπε ὁ τέταρτος, καί εἶμαι χορεύτρια.

— Εἶστε δηλαδή χασομέρηδες· ἐσᾶς δέ σᾶς χρειάζομαι. . . ἐσᾶς σᾶς πρέπει κόψιμο καί ἀμέσως μάλιστα.

— Ἐμᾶς ὅλοι μᾶς ἀγαποῦν, εἶπε μέ θάρρος ὁ Τζίτζικας. Ὅλα τά ἔντομα καί τά φυτά ἐμεῖς τά διασκεδάζουμε καί κάνουμε νά περνοῦν μέ λιγότερη στενοχώρια τή ζωή. Ἄφησέ μας νά σοῦ δείξουμε τήν τέχνη μας καί κρίνε.

Ὁ βασιλιάς τόσο εὐχαριστήθηκε ἀπό τό τραγούδι καί τό χορό τους, ὥστε τούς ἄφησε ἀμέσως ἐλεύθερους.

1. *Νά βρεῖς τίς προσωπικές ἀντωνυμίες πού εἶναι στό κείμενο καί νά τίς ὑπογραμμίσεις μέ μολύβι.*
2. *Συμπλήρωσε τίς παρακάτω προτάσεις μέ ὅ,τι λείπει:
 Ἔγώ χτές πῆγα στή θεία μου. — πού πῆγες;
 — ἀρέσουν τά γλυκά; Μοῦ ἀρέσουν.
 Πήγαινε καί — νά παίξεις.
 — θά πᾶμε αὔριο ἐκδρομή, — πού θά πᾶτε;
 Ὁ διευθυντής τοῦ σχολείου — εἶπε ὅτι ἡ γιορτή θά γίνει αὔριο.
 Δέν μπορῶ νά — καταλάβω.
 Καθίστε κι — σ' αὐτόν τόν πάγκο.
 — τιμωρῶ, γιατί εἶστε ἀδιάβαστοι.*

55. ΑΛΕΠΟΥΔΕΣ ΣΤΟ ΚΟΤΕΤΣΙ

Ἡ ἀλεπού ἔτοιμάστηκε νά βγεῖ γιά ἐπίδρομή. Δέ θά πάει μόνη της. Θά τήν ἀκολουθήσουν τά ἑφτά ἀλεπουδάκια της. Καί θά πᾶνε στό ἀντικρινό βουνό, ὅπου ἔχουν κατασκηνώσει εἴκοσι πέντε γυμνασιόπαιδα κι ἔχουν καί τό κοτέτσι τους μέ δέκα κότες καί δύο κότες.

«Ἐμπρός, παιδιά, ξεκινουῦμε», εἶπε ἡ ἀλεπού κατά τά μεσάνυχτα. «Καί φρόνιμα στό δρόμο. Πίσω ἀπό τήν οὐρά μου θά περπατάτε ὅλα μαζί».

Περπατοῦσαν μέ προφύλαξη, μέσα ἀπό χαμόκλαδα, κι ἔκαναν μεγάλους γύρους. Οἱ ἄνθρωποι ἔχουν τούς δρόμους τους καί ἡ ἀλεπού ἔχει τό δικό της.

Τρεῖς κότες κι ἓνας κόκορας ἦταν τά θύματα τῆς ἐπίδρομῆς.

—*Ἄν εἶχαμε κλείσει γερά τό κοτέτσι, ἔλεγαν τά παιδιά, θά γλίτωναν οἱ κότες μας καί ὁ καημένος ὁ χωριάτης ὁ κόκοράς μας.

Ξαφνικά πρόβαλε ἀπό τούς θάμνους ὁ ἄλλος κόκορας πού τόν εἶχαν φέρι μαζί τους ἀπό τήν πόλη.

«Έχετε κόκορα» σάν νά ἔλεγε καμαρωτός. "Όλος ὁ κόσμος τοῦ φαίνόταν δικός του. Σήκωσε ψηλά τό κεφάλι του κι ἔκαμε ἕνα σιγαλό κό κό κό. Γιά τόν ἑαυτό του βέβαια θά μιλοῦσε. "Ένα παιδί θυμήθηκε τό «Τραγούδι τοῦ κόκορα καί τοῦ γερακιοῦ».

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 202 - 204)

1. Ποιές κτητικές, αὐτοπαθεῖς καί ὀριστικές ἀντωνυμίες ὑπάρχουν στό κείμενο;
2. Νά τίς κατατάξεις στόν παρακάτω πίνακα:

κτητικές	αὐτοπαθεῖς	ὀριστικές

3. Συμπλήρωσε τίς παρακάτω προτάσεις μέ ὅ,τι λείπει:
 Αὐτή ἢ μπάλα εἶναι δική —, ἐκείνη μήπως εἶναι δική —;
 Αὐτός εἶναι πολύ ἐγωιστής, σκέφτεται μόνο τόν — του.
 Θά κάμω τή δουλειά ἐγώ ὁ —.
 Μήπως τά βιβλία αὐτά εἶναι — σας;
 Αὐτός παίζει — του.
 Δέν πρέπει νά φροντίζεις μόνο τόν — σου, ἀλλά καί τόν ἀδερφό —
 Αὐτοί οἱ διαβήτες εἶναι δικ— —. 'Αλλά τά τρίγωνα εἶναι δικ— —.

56. Ο ΞΥΛΟΚΟΠΟΣ ΚΑΙ Ο ΕΡΜΗΣ

Ἐνῶ ἕνας ξυλοκόπος ἔκοβε ξύλα κοντά σ' ἕναν ποταμό, τό τσεκούρι τοῦ ξέφυγε ἀπό τό χέρι κι ἔπεσε μέσα στό νερό. Ἡ κοίτη του ἦταν βαθιά, τό ρέμα ὀρμητικό, καί ὁ δύστυχος ὁ ἀνθρώπος ἦταν ἀδύνατο νά πιάσει τό ἐργαλεῖο. Κάθισε στήν ὄχθη ἀπελπισμένος.

— Τί θά κάμω τώρα; ἔλεγε· πῶς θά δουλεύω χωρίς τσεκούρι; αὐτό ἦταν ἡ ζωή μου· καί εἶχα δώσει τόσα χρήματα γιά νά τό ἀγοράσω!
 Ὁ θεός ὁ Ἐρμῆς ἄκουσε τούς θρήνους τοῦ φτωχοῦ ἀνθρώπου,

τόν λυπήθηκε, τόν πλησίασε, βούτηξε ἔπειτα στόν ποταμό καί ἀνέβασε ἕνα χρυσό τσεκούρι.

— Τοῦτο εἶναι τό τσεκούρι σου;

— Ὁχι, εἶπε ἐκεῖνος· τό δικό μου δέν ἦταν τέτοιο· ἦταν ἕνα ἀπλό σιδερένιο τσεκούρι.

Ξαναβούτηξε ὁ θεός στό νερό κι ἔφερε πάνω ἕνα τσεκούρι ἀσημένιο.

— Οὔτε αὐτό εἶναι τό δικό μου.

Ὁ Ἑρμῆς ξανακατέβηκε γιά τρίτη φορά στό βυθό κι ἔφερε ἐκεῖνο πού εἶχε πέσει.

— Ναί, αὐτό εἶναι πού ἔχασα, εἶπε ὁ ἄνθρωπος.

Ὁ Ἑρμῆς εὐχαριστήθηκε γιά τήν τιμιότητά του καί τοῦ ἔδωσε καί τά τρία.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 205 - 208)

1. Νά βρεῖς στό κείμενο τίς ἐρωτηματικές καί τίς δεικτικές ἀντωνυμίες. Σέ ποιό γένος, ἀριθμό καί πτώση εἶναι ἡ καθεμία;
2. Νά τίς κατατάξεις στόν παρακάτω πίνακα:

δεικτικές	ἐρωτηματικές	ἄλλες

3. Γράψε τρεῖς προτάσεις μέ καθεμία ἀπό τίς ἐρωτηματικές ἀντωνυμίες ποιός, πόσος στά τρία γένη, στήν ὀνομαστική τοῦ ἐνικοῦ.

Γράψε ἔπειτα ἄλλες τρεῖς προτάσεις πού νά ἀπαντοῦν μέ κατάλληλη δεικτική ἀντωνυμία.

Παράδειγμα:

Ποιός πέταξε τήν πέτρα; — Ἐκεῖνος ὁ μικρός τήν πέταξε.

57. ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ

Στή βορινή παραλία τῆς Μαύρης Θάλασσας, στή χερσόνησο πού σήμερα λέγεται Κριμαία, κατοικοῦσε σέ πολύ παλιά χρόνια ἕνας βάρβαρος καί ἀφιλόξενος λαός, οἱ Ταῦροι. Αὐτοί λάτρευαν τήν Ἄρτεμη καί τῆς εἶχαν χτισμένο ναό κοντά στήν ἀκρογιαλιά. Ὁ τρόπος ὁμως μέ τόν ὁποῖο τῆς εἰδειχναν τό σεβασμό τους ἦταν ἄγριος καί ἀπάνθρωπος· θυσίαζαν πάνω στό βωμό της ὅποιον ξένο ἔπιαναν.

Οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι ἀπόφευγαν φυσικά νά πηγαίνουν σέ χώρα τόσο ἐπικίνδυνη, ἀλλά ὅσοι τύχαινε νά βρεθοῦν ἐκεῖ, ἤ ἐπειδή ἡ τρικυμία τοὺς ἀνάγκαζε νά καταφύγουν σέ κανένα ὄρμο της ἢ ἐπειδή ἄλλη μεγάλη ἀνάγκη τοὺς ἔσπρωχνε νά πᾶνε, ἔκαναν ὅ,τι μποροῦσαν, τό καθετί, γιά νά μή συναντηθοῦν μέ τοὺς ντόπιους.

Ἰέρεια στό ναό ἦταν μιά Ἑλληνοπούλα, ἡ Ἰφιγένεια, κόρη τοῦ Ἀγαμέμνονα, τοῦ βασιλιᾶ τῶν Μυκηναίων· ἡ ἴδια ἢ θεά τήν εἶχε μεταφέρει ἐκεῖ κάποτε ἀπό τήν Ἑλλάδα καί τήν ἔβαλε νά ὑπηρετεῖ στό ἱερό της. Ἐνα ἀπό τά καθήκοντά της ἦταν νά προετοιμάζει τοὺς ξένους γιά θυσία ραντίζοντάς τους μέ ἁγιασμένο νερό. Ἡ Ἰφιγένεια ἦταν τρυφερή καί πονετική, καί καταλαβαίνει κανένας τί σπαραγμό ἔνιωθε στήν καρδιά της κάθε φορά πού βρισκόταν στήν ἀνάγκη νά κάμει αὐτό τό ἔργο.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 206 - 207)

1. *Νά βρεῖς τίς ἀναφορικές ἀντωνυμίες τοῦ κειμένου.*
2. *Κλίνει στά τρία γένη τίς ἀντωνυμίες ὁ ὁποῖος, ὁποιοσδήποτε, ὅσοσδήποτε.*

58. ΑΝΕΛΠΙΣΤΗ ΑΝΤΑΜΩΣΗ

Ἡ Ἰφιγένεια ἐτοιμάζεται νά βοηθήσει στή θυσία τοῦ ἀγαπημένου της ἀδερφοῦ κι ἐνός στενοῦ συγγενῆ της, χωρίς νά ξέρει τίποτε. Πῶς νά τό μαντέψει; Δοκίμασε νά τοὺς ἀνακρίνει, μά ὁ Ὀρέστης δέ θέλησε νά φανερώσει οὔτε τό ὄνομά του οὔτε ἀπό ποιά οἰκογένεια εἶναι· εἶπε μόνο πῶς ἦταν ἀπό τίς Μυκῆνες.

— Κάτι μοῦ ἤρθε στό νοῦ, τοῦ εἶπε ἡ Ἰφιγένεια. Δέν μπορῶ νά σᾶς σώσω καί τοὺς δυό, τόν ἕναν ὅμως μπορῶ· θά πείσω τό βασιλιά νά τόν ἀφήσει. Ἀλλά θά κάμουμε μιὰ συμφωνία· σέ αὐτόν πού θά τόν ἀφήσουμε ἐλεύθερο θά δώσω ἕνα γράμμα, νά τό πάει στίς Μυκῆνες, σέ κάποιον δικό μου πρόσωπο· ἔτσι καί αὐτός θά γλιτώσει καί σ' ἐμένα θά κάμει καλό.

— Σύμφωνα, λέει ὁ Ὀρέστης· θά πάει ὁ φίλος μου· ἤρθε γιά χάρη μου καί δέν εἶναι σωστό νά σωθῶ ἐγώ, κι ἐκεῖνος νά χαθεῖ.

— Νά ὀρκιστεῖ πῶς θά κάμει τήν παραγγελία μου.

— Ὀρκίζομαι, λέει ὁ Πυλάδης· ἂν ὅμως τό πλοῖο πού θά πηγαίνω ναυαγήσει καί τό γράμμα χαθεῖ ἀλλά ἐγώ σωθῶ, νά εἶμαι ἐλεύθερος ἀπό τόν ὄρκο.

— Θά σοῦ πῶ ὅ,τι γράφει τό γράμμα, ὥστε, ἂν αὐτό χαθεῖ, νά πεις προφορικά ἐκεῖνο πού θέλω. Νά βρεῖς τόν Ὀρέστη, τό γιό τοῦ Ἀγαμέμνονα. Εἶμαι ἡ ἀδερφή του ἡ Ἰφιγένεια, πού τή νομίζουν πεθαιμένη. Ζῶ, πές του, καί τόν παρακαλῶ νά προσπαθήσει νά μέ πάρει ἀπό δῶ, νά μέ πάει στήν πατρίδα.

Ἔτσι ἐγινε ἡ ἀναγνώριση.

1. Αναζήτησε στο κείμενο όλες τις άοριστες αντωνυμίες. Ποιές από αυτές είναι κλιτές και ποιές άκλιτες;
2. Γράψε δυο προτάσεις με καθεμιά από τις άοριστες αντωνυμίες.
3. Μέ ποιές αντωνυμίες μπορούμε να απαντήσουμε στις παρακάτω ερωτήσεις;
Ποιός ήρθε;
Τί θέλει;
Τί λογής άνθρωπος είναι;
Πόση ώρα θέλεις να διαβάσεις;
4. *Νά βρεῖς τις αντωνυμίες και νά τις κατατάξεις σέ πίνακα στό ακόλουθο κείμενο:*

“Ένας λέοντας κι ένας αγριόχοιρος πήγαν σέ μιά πηγή νά ξεδιψάσουν. Έκει όμως μάλωσαν ποιός νά πιει πρώτος. «Έγώ θά πιῶ πρώτος», ἔλεγε τοῦτος. «Όχι, ἐγώ θά πρωτοπιῶ», ἔλεγε ὁ ἄλλος. Ἀρπάχτηκαν καί κόντευαν νά σκοτωθοῦν. Τόση ἦταν ἡ μανία τους. Ἐξαφνα ὅμως βλέπουν ψηλά στόν οὐρανό κάτι ὄρνια πού περίμεναν νά δοῦν ποιός θά σκοτωθεῖ, γιά νά πέσουν νά τόν φᾶνε. Τότε κατάλαβαν καί οἱ ἴδιοι τί ἔκαναν κι ἦρθαν στόν ἑαυτό τους. «Καλύτερα νά ἴμαστε φίλοι, παρά νά σκοτωθοῦμε μόνοι μας καί νά μᾶς φᾶνε τά ὄρνια. Ὅσοι εἶναι ἀγαπημένοι δέ φοβοῦνται τούς ἐχθρούς».

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΕΠΑΝΑΛΗΨΗ

Ἐπίθετα. Ἀριθμητικά. Ἀντωνυμίες

1. *Νά βρεῖς στό κείμενο τῆς σελ. 73 τρία οὐσιαστικά ἀρσενικά, τρία θηλυκά καί τρία οὐδέτερα καί νά τά γράφεις στήν ὀνομαστική τοῦ ἐνικοῦ μαζί μέ ἓνα ἐπίθετο πού νά ταιριάζει στό καθένα.*
2. *Νά βρεῖς ὄλα τά ἐπίθετα πού ὑπάρχουν στίς δώδεκα πρώτες γραμμές τοῦ κειμένου τῆς σελ. 28 καί νά τά γράφεις στόν πληθυντικό.*
3. *Γράψε ὄλα τά ἐπίθετα τοῦ κειμένου τῆς σελ. 94 καί δίπλα στό καθένα σημείωσε τό γένος, τόν ἀριθμό καί τήν πτώση του.*
4. *Κλίνε τά ὀνόματα:
ὁ καλός ἀδερφός, ἡ ἀκούραστη γιαγιά, τό μαγιάτικο λουλούδι.*
5. *Γράψε τά τρία γένη στήν ὀνομαστική τοῦ ἐνικοῦ καί στούς τρεῖς βαθμούς τῶν ἐπιθέτων:
καλός, κακός, μεγάλος, ἀπλός, λίγος, μικρός, πολύς.*
6. *Γράψε στά τρία γένη τά τακτικά ἀριθμητικά τῶν ἀριθμῶν 10 - 20.
Συλλάβισέ τα.*
7. *Νά βρεῖς ὄλες τίς ἀντωνυμίες πού εἶναι στό κείμενο τῆς σελ. 115 καί νά κάμεις γραμματική ἀνάλυση τῆς καθεμιᾶς.*

59. ΔΥΟ ΑΔΕΡΦΑΚΙΑ

Πηγαίνουν πάνω κάτω στο περιβολάκι και σπέρνουν και αυτά, όπως ο πατέρας τους κάτω στα μεγάλα χωράφια, με τό τραγούδι στα χείλη:

*Νά σᾶς δείξω πῶς τό σπέρνει
τό σιτά— τό σιτάρι ὁ γεωργός!*

Καί χώνουν τάχα τά χεράκια τους στό ταγαράκι τους καί σκορπίζουν τάχα ἐδῶ κι ἐκεῖ τόν εὐλογημένο σπόρο. Ἐπειτα χτυποῦν τά πόδια τους στή γῆ καί ξαναρχίζουν:

Νά σᾶς δείξω πῶς τό σπέ—

—Ὅχι! Πάλι τό ξεχάσατε; φωνάζει ἡ μητέρα.

Συλλογίζεται γιά λίγο ὁ Φῶτης κι ἔπειτα χαμογελᾷ χαρούμενος:

Νά σᾶς πῶ πῶς τό ποτίζει...

Ἡ Φλωρίτσα τόν κοιτάζει κατάματα, κι ἔπειτα παίρνει τό τραγούδι καί λέει κι αὐτή μαζί του:

Νά σᾶς πῶ πῶς τό ποτίζει τό σιτά— τό σιτάρι ὁ γεωργός!

Καί κουνοῦν μπρός πίσω τά χέρια τους, ὅλο καί μέ περισσότερη φόρα, κι ἔπειτα στέκουν λαχανιασμένα.

— Τώρα, μανούλα;

— Πῶς τό σκαλίζει. Πάρτε ὅμως κι ἓνα σκαλιστηράκι, γιά νά σκαλίσετε!

Καί γονατισμένα τά παιδιά σκαλίζουν τό χῶμα καί τραγουδοῦν.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 211 - 212)

1. Μέ πέντε ῥήματα τοῦ κειμένου σχημάτισε πέντε δικές σου φράσεις.

2. *Μεταχειρίσων ρήματα για να πεις τις δουλειές που κάνει ο αστροναύτης, ο ηλεκτρολόγος, ο δήμαρχος της πόλης, ο γιατρός. Βάλε αυτά τα ρήματα στον πληθυντικό: τί κάνουν οι αστροναύτες, οι ηλεκτρολόγοι, οι δήμαρχοι, οι γιατροί;*
3. *Γράψε 5 ρήματα, για να δείξεις τι κάνει ένα παιδί από τη στιγμή που θα ξυπνήσει ώσπου να πάει στο σχολείο.*
4. *Ο Φώτης, η Φλωρίτσα, τα παιδιά: να βρεις τα οδυσιαστικά αυτά μέσα στο κείμενο και να βάλεις δίπλα τους τα ρήματα στα όποια είναι υποκείμενα.*

60. ΠΑΡΟΙΜΙΕΣ

1. Νηστικό ἄρκουδι δέ χορεύει.
2. Σκυλί πού γαβγίζει δέ δαγκάνει.
3. "Οποῖος δέ θέλει νά ζυμώσει πέντε μέρες κοσκινίζει.
4. Πέτρα πού κυλά μαλλί δέν πιάνει.
5. "Οποῖος κυνηγᾷ πολλούς λαγούς δέν πιάνει κανέναν.
6. "Οποῖος δέν παῖνᾷ τό σπίτι του, πέφτει καί τόν πλακώνει.
7. Ἡ δουλειά νικᾷ τή φτώχεια.
8. Ἄγαπᾷ ὁ Θεός τόν κλέφτη, μά ἀγαπᾷ καί τό νοικοκύρη.
9. Καθαρός οὐρανός ἀστραπές δέ φοβᾶται.
10. Ἡ βιάση ψήνει τό ψωμί, μά δέν τό καλοψήνει.
11. Ἡ σκύλα ἀπό τή βιάση της γεννᾷ στραβά κουτάβια.
12. Ἡ κότα πίνει τό νερό, κοιτάζει καί τόν οὐρανό.
13. Τό μάτι τοῦ ἀφέντη παχαίνει τ' ἄλογο.
14. Στόν κατήφορο κυλιέται κι ἡ χελώνα.
15. "Οποῖος ἀνακατώνεται μέ τά πίτυρα, τόν τρῶν οἱ κότες.
16. Ἡ γίδα, ὅταν θέλει νά φάει ξύλο, τρίβεται στή μαγκούρα τοῦ τσοπάνη.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 213 - 215)

1. Ἀπό τά ρήματα τοῦ κειμένου ποιά εἶναι ἐνεργητικά καί ποιά μέσα; Νά τά γράφεις σέ δύο στήλες.
2. Σχημάτισε τέσσερις προτάσεις, δύο μέ ἐνεργητικά ρήματα καί δύο μέ μέσα.
3. Στίς παρακάτω φράσεις τά ρήματα εἶναι ἀμετάβατα· σχημάτισε ἄλλες στίς ὁποῖες τά ἴδια ρήματα νά εἶναι μεταβατικά (Παράδειγμα: Ἡ λάμπα δέν ἀνάβει. Ἀνάβω τή φωτιά):
  - α) Ἀλλάζει ὁ καιρός.
  - β) Ἐκλείσει ὁ λογαριασμός.

γ) Ἡ δουλειά ἀρχίζει στίς ὀχτώ.

δ) Ἀπλώνει ἡ ἡμέρα.

ε) Ἡ αὐλή γεμίζει νερά.

στ) Τό κορμί μου δέ λυγίζει.

ζ) Στό στῆθος μου ἡ πληγή ἀνοίγει πάλι.

4. Ἡ μητέρα . . . , ὁ σκύλος . . . , ἡ γάτα . . . , ὁ ἥλιος . . . , τό νερό . . . , ὁ ράφτης . . . , τὰ παιδιά . . . , ὁ δάσκαλος . . . , τὰ δέντρα . . . , οἱ ἐργάτες . . .

Στά πέντε προῶτα ἀπό τὰ παραπάνω ὀνόματα βάλτε ἓνα ρῆμα ἀμετάβατο· στά ἄλλα πέντε βάλτε ἓνα ρῆμα μεταβατικό καί ἓνα ἀντικείμενο.

5. Κυλιέται, ἀνακατώνεται, τρίβεται: Τά ρήματα αὐτά εἶναι μέσα· νά τά κάνεις ἐνεργητικά μέ ὑποκείμενο καί ἀντικείμενο.

6. Συμπλήρωσε τίς παρακάτω προτάσεις μέ τὰ ἀντικείμενα:

Ὁ Νίκος χτυπᾷ . . .

Ἡ βροχή λιώνει . . .

Ὁ γεωργός ποτίζει . . .

Ἡ θάλασσα δέρνει . . .

Ἡ μητέρα ντύνει . . .

Ὁ ἄνεμος παγώνει . . .

Ὁ ἥλιος ζεσταίνει . . .

Ὁ κυνηγός πληγώνει . . .

7. Συμπλήρωσε τίς παρακάτω προτάσεις μέ τὰ ρήματα:

Ἡ φωτιά . . . τὰ ξύλα.

Ὁ θηριοδασμαστής . . . τὰ θηρία.

Ὁ ἀέρας . . . τὰ ρούχα.

Ὁ τεχνίτης . . . τὰ ἐπιπλα.

Ὁ Κώστας . . . τήν πόρτα.

Τό κερί . . . τό δωμάτιο.

Ὁ μαραγκός . . . τό ξύλο.

8. Συμπλήρωσε τίς προτάσεις παίρνοντας γιά τήν καθεμίά τό κατάλληλο ρῆμα ἀπό τήν πλαϊνή στήλη:

Ὁ λύκος . . . τό ἀρνί

καμακώνω

Τό νερό . . . τό χωράφι

διασχίζω

Τό ἀεροπλάνο . . . τόν ἀέρα

τρῶ(γ)ω

Ὁ ψαράς . . . τό χταπόδι

πλημμυρίζω

Ὁ βαρκάρης . . . τή βάρκα

ἀσημώνω

Τό φεγγάρι . . . τή θάλασσα

δένω

61. ΠΑΡΟΙΜΙΕΣ

1. 'Η ἀλήθεια δέν κρύβεται.
2. Τό πονηρό πουλί πιάνεται ἀπ' τὰ δυό πόδια.
3. Γιά χάρη τοῦ βασιλικοῦ ποτιζεται κι ἡ γλάστρα.
4. Μαζί μέ τὰ ξερά καίγονται καί τὰ χλωρά.
5. Πιότερο ψωμί τρώγεται μέ τό μέλι παρά μέ τό ξίδι.
6. 'Ο κόσμος ποντίζεται κι ἡ γριά χτενίζεται.
7. Τί γίνεται καί δέν ἀκούγεται;
8. Γλυκάθηκε ἡ γριά στά σύκα κι ἔφαγε καί τὰ συκόφυλλα.
9. Φασούλι τό φασούλι γεμίζει τό σακούλι.
10. "Όταν κοιμάται ὁ γιόκας μας, ψωμί δέ μᾶς γυρεύει.
11. "Ας γελοῦμε κι ἄς πηδοῦμε, γιά νά λέν πῶς δέν πεινοῦμε.
12. Λεῖπει ὁ γάτος καί χορεύουν τὰ ποντίκια.
13. "Όποιος πεινά, στόν ὕπνο του πολλά καρβέλια βλέπει.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 213 - 216)

1. 'Από τὰ ρήματα τοῦ κειμένου ποιά εἶναι παθητικά καί ποιά οὐδέτερα;
2. 'Από τή μορφή τους τὰ ρήματα χωρίζονται σέ δύο εἶδη πού ὀνομάζονται φωνές. Ποιές εἶναι οἱ φωνές; Πῶς τελειώνουν τὰ ρήματα σέ κάθε φωνή;
3. Σχημάτισε πέντε προτάσεις μέ ρῆμα ἐνεργητικό μεταβατικό· ἀλλάξε ἔπειτα τήν ἐνεργητική σύνταξη σέ παθητική (Παράδειγμα: ἡ βροχή δροσίζει τὰ δέντρα — τὰ δέντρα δροσίζονται ἀπό τή βροχή).
4. Στίς παρακάτω φράσεις ποιά ρήματα εἶναι παθητικά καί ποιά οὐδέτερα;
  - α) 'Η ἀποθήκη γέμισε σανό.
  - β) Τό παιδί κάθεται.
  - γ) 'Ο Νίκος διψᾷ.
  - δ) Τὰ δέντρα ξεριζώνονται ἀπό τόν ἄνεμο.
  - ε) Αὐτή ἡ ἐπιστολή γράφτηκε ἀπό μένα.
  - στ) Τὰ δέντρα καταστράφηκαν ἀπό τήν παγωνιά.

- ζ) Ἐδῶ χτίζεται ἓνα σπίτι.
 η) Τά ὄριμα φρούτα τρώγονται εὐχάριστα.
 θ) Ὁ ἔξυπνος δέ γελιέται εὐκόλα.
 ι) Ὅταν εὐτυχεῖ ἡ πατρίδα μας, ὅλοι εὐτυχοῦμε.
5. Συμπλήρωσε τίς παρακάτω προτάσεις, ὅπως στό παράδειγμα:
 Ὁ ἀθλητής στεφανώθηκε ἀπό τόν ἑλληνοδίκη.
 Τό σπίτι χτίστηκε ...
 Τά λουλούδια ποτίστηκαν ...
 Ὁ Γιώργος τιμωρήθηκε ...
 Ἡ γῆ θερμαίνεται ...
 Τό γράμμα αὐτό γράφτηκε ...
 Τά ἀμπέλια κήκαν ...
6. Στίς παραπάνω προτάσεις νά ἀλλάξεις τό παθητικό ῥῆμα μέ ενεργητικό, ὅπως στό παράδειγμα:
 Ὁ ἀθλητής στεφανώθηκε ἀπό τόν ἑλληνοδίκη
 — Ὁ ἑλληνοδίκη στεφάνωσε τόν ἀθλητή.

62. ΣΤΙΧΟΙ

- Ἐριξα κάτω τό σπαθί καί τήν ἀσπίδα.
- Ὀλονυχτίς κουρσεύουνε καί τίς αὐγές κοιμοῦνται.
- Πέτα, ροβόλα, κράξε με.
- Ὁ ἥλιος ἐβασίλευε κι ὁ Δῆμος παραγγέλλει:
 Σύρτε, παιδιά μου, στό νερό, ψωμί νά φᾶτ' ἀπόψε,
 καί σύ Λαμπράκη μ' ἀνιψιέ, ἔλα κάτσε κοντά μου,
 νά σοῦ χαρίσω τ' ἄρματα νά γένεις καπετάνιος.
 Παιδιά μου, μή μ' ἀφήνετε στόν ἔρημο τόν τόπο·
 γιά πάρτε με καί σύρτε με ψηλά στήν κρύα βρύση,
 πού ναι τά δέντρα τά δασιά, τά πυκναραδιασμένα.
- Πηδᾶνε, παίζουνε καί γλυντᾶν καί ρίχνουνε στό σημάδι.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§ 217)

- Στούς παραπάνω στίχους νά ὑπογραμμίσεις τίς ἐγκλίσεις καί νά πείς τί σημαίνουν.

2. Γράψε ἕξι προτάσεις: οἱ δύο νά φανερώουν τό βέβαιο, οἱ δύο αὐτό πού περιμένουμε νά γίνει καί οἱ δύο νά δηλώνουν προσαγή.
3. Ποιές ἐγκλίσεις λέγονται ἀπρόσωπες, ποιές προσωπικές καί γιατί;

63. ΠΑΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ

A

Τό πρωί φεύγαμε ὅλοι, μικροί μεγάλοι, γιά τό σκολειό μας. Τό σπίτι ἄδειαζε. Ἀπόμενε ἀνάστατο μέ βιβλία πεταμένα ἐδῶ κι ἐκεῖ, πετσέτες ριγμένες, κρεβάτια ξέστρωτα. Τό μεσημέρι, σάν γυρίζαμε πάλι, τά βρῖσκαμε ὅλα ἐντάξει. Τά πράγματα συγυρισμένα ὁμορφα, τό τραπέζι στρωμένο κι ἡ μάνα μας νά μᾶς περιμένει καλοχτενισμένη καί γελαστή. Ἡ μαρμαρένια αὐλή μας ἔλαμπε πεντακάθαρη. Ἐλεγεσ πῶς ἀντί μάρμαρο τήν εἶχανε στρωμένη μέ κατάσπρω χαρτί.

B

Ἦλη τή Μεγάλη Ἑβδομάδα τήν εἶχα περάσει μέ τό πένθος, μέ τή λύπη τῶν Παθῶν. Εἶχα παρακολουθήσει τό Χριστό στό μαρτύριό του, εἶχα ἀκούσει καί τή Διαθήκη του, εἶχα παρακαθίσει καί στό Μυστικό Δεῖπνο, εἶχα ἀκολουθήσει καί τήν ἐκφορά του, κλαίγοντας μαζί μέ τή θλιμμένη μητέρα.

ΑΣΚΗΣΗ (§ 217)

Στά παραπάνω κείμενα νά υπογραμμίσεις τίς ἀπρόσωπες ἐγκλίσεις, δηλαδή τό ἀπαρέμφατο καί τή μετοχή.

64. Η ΣΥΛΛΗΨΗ ΤΟΥ ΡΗΓΑ

Σάν ἔκλεισε ἡ θύρα πίσω ἀπό τούς ἀστυνομικούς, ὁ Ρήγας κι ὁ Περραιβός κοιταχτήκανε βουβοί. Στό τέλος, εἶπε ὁ Ρήγας μονολεκτικά:

— Προδοσία!

Ἐπειδή ὁ Περραιβός ρώτησε χαμηλόφωνα:

— Τί θά κάνουμε;

Ἐπειδή ὁ Ρήγας δέν ἀπάντησε· ἀναμετράει τά γεγονότα, ἀναλογίζεται τή σημασία τους, τίς συνέπειες. Στό πρόσωπό του χάραξε ἡ ταραχή καί ἡ θλίψη μαχαιριές βαθιές. Στά μάτια του χύθηκε ἡ ἀπελπισία. Μασουλáει κάτι λόγια.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 219 - 225)

1. Σημείωσε στό παραπάνω κείμενο τούς χρόνους καί τή σημασία τους.
2. Νά γράφεις στήν ὀριστική τῶν μονολεκτικῶν χρόνων τά παρακάτω ρήματα:
καίω, ἀκούω, ἀλέθω, ἀνασταίνω.
3. Μέ καθένα ἀπό τά ρήματα **ταιριάζω, ἀσπρίζω καί δανείζω** νά γράφεις δύο φράσεις (ἔξι συνολικά), βάζοντας τά ρήματα σέ χρόνο περιφραστικό.
4. Γράψε τό παρακάτω κομμάτι βάζοντας τά ρήματα στόν ἐξακολουθητικό μέλλοντα:

Ἐπειδή ὁ Ἄλῆς ὄλο γυρίζει. Μόλις ξημερώσει, μπαίνει στό μεγάλο δρόμο καί κοιμάται ὅπου βραδιαστεῖ. Τό γαιδουράκι του πορεύεται ὑπομονετικά καί πίσω του δεμένη, ἔρημη καί μόνη, ἀκολουθεῖ ἡ καμήλα του, ταραζώντας μέ τόν ἤχο τοῦ κουδουνιοῦ της τή ζεστή σιωπή τῆς γῆς.

5. Γράψε τά ρήματα τῶν παρακάτω προτάσεων σέ τρεῖς στήλες: στήν πρώτη νά συγκεντρώσεις ὅσα βρίσκονται σέ χρόνο παροντικό, στή δεύτερη ὅσα βρίσκονται σέ χρόνο μελλοντικό καί στήν τρίτη ὅσα βρίσκονται σέ χρόνο παρελθοντικό:

α) Στάθηκε ὀλόρθος καί κοίταζε τό ὄραμα πού ἔφευγε μέ

γρήγορο πηδηχτό βάδισμα ζαρκαδιοῦ ἴσαμε πού χάθηκε ἀπ' τὰ μάτια του.

β) Ἔχουν καί οἱ Ἕλληνες ἕναν ἀφέντη πού τόν σέβονται, μόνο πού δέν εἶναι ἄνθρωπος. Ἀφέντης τους εἶναι ὁ νόμος. Κι ὅταν ὁ νόμος τούς προστάζει, ὅσος καί νά 'ναι ὁ ἐχθρός, χιμοῦν μπροστά καί ἡ νικοῦν ἡ πεθαίνουν.

γ) Κάποτε, πού εἶπε ὁ Κύριος στούς ὄπαδούς του: «Εὐλογημένη καί τρισευλογημένη ἡ ψυχὴ ἐκείνου πού θά τὰ ἀφήσει ὅλα καί θά μέ ἀκολουθήσει ἐμένα μέ τό Σταυρό στον ὦμο, στή στράτα πού πάω ἐγώ», τ' ἀπολογήθηκε τῆς συντροφιάς ὁ ζωηρός, ὁ Πέτρος: «Νά, Κύριε, ἐμεῖς τ' ἀφήσαμε γιά τή δική σου ἀγάπη».

65. Η ΚΑΛΙΑΚΟΥΔΑ, Ο ΚΟΥΚΟΣ ΚΑΙ ΤΑ ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΑ

— Γιατί εἶσαι ἀμίλητη, ξαδέρφη; Τί ἔχεις; ρωτοῦσε μιά μέρα ὁ κοῦκος τήν καλιακούδα.

— Τί ἔχω; Τί θέλεις νά ἔχει ἕνα φτωχό καί πεινασμένο πουλί σάν ἐμένα; Δέ ρίχνεις μιά ματιά σ' ἐκείνον ἐκεῖ τόν περιστεριώνα; Αὐτά τὰ περιστέρια εἶναι εὐτυχησμένα· ὅσο φαί θέλουν τό ἔχουν· ὅλο τὰ ταΐζουν οἱ ἄνθρωποι. Ἐμεῖς εἴμαστε ἄμοιροι· δέν ἔχουμε κανέναν νά μᾶς φροντίσει. Ἄν εἶχαμε τὰ μισά ἀπ' ὅσα ρίχνουν στά περιστέρια, θά ἤμαστε καλά. Ἄλλά πῶς νά τὰ ἔχουμε;

— Ζηλιάρη! Ἄλλος ἔχει ἕνα καλό, ἄλλος ἄλλο. Ἐγώ δέν εἶμαι παραπονιάρης. Κούκου!

— Δέ θά σοῦ ἄρεσε δηλαδή νά ἦσουν κι ἐσύ πάντα χορτάτος, νά εἶχες τήν τύχη τῶν περιστεριῶν; Ἐγώ ὁμολογῶ πῶς θά ἤθελα νά ἦμουν σάν αὐτά.

— Ἄν ἔχεις τόση ἐπιθυμία νά τούς μοιάσεις, λούσου στό αὐλάκι τοῦ μύλου· ἐπειτα, βρεμένη ἀκόμα, κυλήσου στό ἀλεύρι καί θά εἶσαι σάν τὰ περιστέρια· θά ἔχεις ἔτσι τὰ πλοῦτη τους. Κούκου!

— Εὐχαριστῶ γιά τή συμβουλή. Ἔχε γειά. Ἐχετε γειά κι ἐσεῖς, τ' ἄλλα φτωχοπούλια. Φεύγω. Ἄφοῦ εἶστε εὐχαριστημένα μέ τή

μοίρα σας, μείνετε. *Αν ήσαστε πίο φιλόδοξα, θά είχατε κι έσεις όσα από τώρα κι έμπρός θά έχω έγώ.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 235 - 236)

1. *Νά βρείς στό κείμενο όλους τούς τύπους τής ύποτακτικής και τής προστακτικής τού ρήματος έχω.*
2. *Τί όμοιότητες και τί διαφορές παρουσιάζουν ό ένεστώτας και ό παρατατικός τού ρήματος είμαι;*
3. *Γράψε τήν ακόλουθη φράση βάζοντας τά ρήματα σέ όλα τά πρόσωπα ένικοϋ και πληθυντικοϋ: *Αν είχα τά μισά, θά ήμουν καλά. (*Ο χρόνος δέ θά αλλάξει.)*
4. *Σχημάτισε τέσσερις φράσεις: στίς δύο νά χρησιμοποιήσεις τό ρήμα έχω και στίς άλλες δύο τό ρήμα είμαι.*
5. *Κάμε δύο διαγράμματα μέ τίς έγκλίσεις τού ένεστώτα και τόν παρατατικό. Στό πρώτο διάγραμμα ταξιόμησε τούς τύπους τού έχω πού βρίσκονται στό κείμενο· στό δεύτερο τούς τύπους τού είμαι. Συμπλήρωσε τά πρόσωπα πού λείπουν μέ άλλο χρῶμα.*
6. *Εφέτος ... 12 χρόνων, πέρυσι ... 11 χρόνων.
*Εφέτος ... 11 βιβλία, πέρυσι ... 8 βιβλία.
Βάλε τόν ανάλογο χρόνο τῶν ρημάτων είμαι και έχω κλείνοντας σέ κύκλο τήν αύξηση.
7. *Γράψε τό ίδιο πρόσωπο τού ρήματος στόν άλλο αριθμό.*
είχα δίκαιο — έχουμε βαρεθεί —
είχες κουραστεί — έχετε δοξαστεί —
είχε πολεμήσει τό 1912 — έχουν άδιαφορήσει —
Στίς 8 τό πρωί θά έχεις άνεβεί στό βουνό —
Είχες, έχεις και θά έχεις άγάπη για τά ώραία έργα —
Είχε, έχει και θά έχει άγάπη για τά μαθηματικά —
Είχατε, έχετε και θά έχετε ενδιαφέρον για τήν τέχνη —

66. ΠΑΡΑΜΟΝΗ ΠΡΩΤΟΜΑΓΙΑΣ

— Κατίνα!

Τρία κορίτσια φωνάζουν, και τὰ τρία μαζί, μέ τίς καθάριες τραγουδιστές φωνές τους. Ἡ Κατίνα ἀφήνει τή δουλειά της καί τρέχει στήν πόρτα. Τρεῖς συμμαθήτριές της, ἡ Ἄννα, ἡ Λιλή καί ἡ Φρόσω, γυρίζουν ἀπό τόν περίπατό τους χαρούμενες.

— Μά τί, δουλεύεις; Ἐσύ δέ γιορτάζεις τό Μάη;

— Κάτι σιδερώνω, ἀλλά σέ πέντε λεπτά τελειώνω. Καί τό Μάη τόν

γιορτάζω — ὅλοι στό σπίτι μας τόν γιορτάζουμε —, αὔριο ὁμως τό πρωί. Ἔτσι μᾶς συμβουλεύει ἡ γιαγιά μου. Δέν κοπιάζετε μέσα;

Τά τρία κορίτσια τρέχουν καί καλησπερίζουν τή γιαγιά τῆς Κατίνας.

— Πάντα δουλεύετε, κυρα-Κατερίνα. Δέ σᾶς κουράζει ἡ δουλειά.

— Δέν κάνω πιά μεγάλα πράματα, Λιλή. Πλέκω καμιά κάλτσα, μαγειρεύω ποῦ καί ποῦ. Στά νιάτα μου βέβαια δούλευα πολύ· ζύμωνα, ἔπλαθα τά ψωμιά, φούρνιζα, ὕφαινα. . .

— Καί φρόντιζες καί τόν κῆπο σου, γιαγιάκα μου.

— Πῶς γιορτάζατε τήν Πρωτομαγιά στό νησί σας, κυρα-Κατερίνα;

— Πῶς γιορτάζαμε, Φρόσω; Λείπω τόσα χρόνια, μά ὁ νοῦς μου πάντα γυρίζει στά περασμένα. Ἄνημερα τήν Πρωτομαγιά μικροί μεγάλοι ἔτρεχαν πρωί πρωί στά χωράφια. Ἐκοβαν κλαδιά, φύλλα καί λουλούδια καί στόλιζαν μ' αὐτά τίς πόρτες καί τά παράθυρά τους· ἔπλεκαν καί στεφάνια. Ἐμεῖς οἱ γυναῖκες δέναμε τή μέση μας μέ κλώνους μολόχας· ἀλλιῶς, πιστεύαμε, θά μᾶς ἔπιανε πονόμεσος τήν ὥρα πού θά θερίζαμε.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 233, 238)

1. *Νά βρεῖς ὅλα τά ῥήματα πού ὑπάρχουν στό κείμενο καί νά*

ξεχωρίζεις τή φωνή, τό χρόνο, τήν ἔγκλιση, τό πρόσωπο καί τόν ἀριθμό τοῦ καθενός.

2. Στό παρακάτω κείμενο βάλε τά ρήματα στόν παρατατικό χωρίς νά ἀλλάξεις τό πρόσωπο καί τόν ἀριθμό:

Τό πρωί φεύγω ἀπό τό σπίτι μου τρεχάτος καί πηγαίνω στό σχολεῖο. Βλέπω στό δρόμο κι ἄλλα παιδιά. Μαζί μ' αὐτά φτάνω γρήγορα στή μεγάλη πόρτα τοῦ σχολείου. Μπαίνω στήν αὐλή κι ἔπειτα ἀνεβαίνω στήν αἴθουσα. Ἀνοίγω τή σάκα μου κι ἐτοιμάζω τά βιβλία. Σηκώνω τό κεφάλι καί κοιτάζω τό δάσκαλο, πού ἀρχίζει τό μάθημα. Στό μάθημα προσέχω ἀπό τήν ἀρχή ὡς τό τέλος.

3. Ποιά ρήματα τοῦ κειμένου ἔχουν αὐξηση στόν παρατατικό καί ποιά δέν ἔχουν;
4. Νά βρεῖς στό κείμενο τρία δισύλλαβα ρήματα καί νά γράφεις τό τρίτο ἐνικό καί τό πρῶτο πληθυντικό πρόσωπο τοῦ παρατατικοῦ. Τή διαφορά πού παρατηρεῖς στήν αὐξηση διατύπωσε τη μέ τό γνωστό σου κανόνα.
5. Νά γράφεις τό δεύτερο ἐνικό καί δεύτερο πληθυντικό πρόσωπο τοῦ παρατατικοῦ καί τοῦ ἀορίστου τῶν παρακάτω ρημάτων, ἀκολουθώντας τό ὑπόδειγμα:

Τά ρήματα	Παρατατικός β' ἐνικό πρόσωπο	Ἀόριστος β' ἐνικό πρόσωπο	Παρατατικός β' πληθυντ. πρόσωπο	Ἀόριστος β' πληθυντ. πρόσωπο
παίζω γράφω στέλνω βάζω πλέκω σπάζω	ἔ-παιζες	ἔ-παιζες	παίζατε	παίζατε

Τί παρατηρεῖς σχετικά μέ τήν αὐξηση;

6. Γράψε τά ρήματα στό ἴδιο πρόσωπο τοῦ ἄλλου ἀριθμοῦ:

θερίζαμε — κόντευαν — ἔβαφες —
σιμώνατε — ζέσταινα — ἀγνάντευε —

67. ΠΑΡΟΙΜΙΕΣ, ΓΝΩΜΙΚΑ ΚΑΙ ΑΛΛΑ

ΠΑΡΟΙΜΙΕΣ ΚΑΙ ΓΝΩΜΙΚΑ

1. Τό Νοέμβρη καί Δεκέμβρη φύτευε καταβολάδες.
2. Ράβε, ξήλωνε, δουλειά νά μή σοῦ λείπει.
3. Τό μυστικό τῆς ζωῆς δέν εἶναι νά κάνουμε αὐτό πού μᾶς ἀρέσει· εἶναι νά μᾶς ἀρέσει αὐτό πού κάνουμε.

ΣΚΟΡΠΙΟΙ ΣΤΙΧΟΙ ΑΠΟ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

4. Ἔχετε γειά, ψηλά βουνά καί κάμποι μέ τά ρόδα.
5. Ἄφεντη μου, τ' ἀλέτρι σου Θεός νά τό πλουταίνει, γιά νά θερίζεις σταυρωτά, νά δένεις ἀντρειωμένα, νά κοσκινίζεις μάλαμα, νά πέφτει τό χρυσάφι, τά φιλοκοσκινίσματα νά δίνει στίς βαίστρες.
6. Ἐμεῖς θά λημεριάζουμε κεῖ πού φωλιάζουν λύκοι.
7. Παιδιά μου, μή μ' ἀφήνετε στόν ἔρημο τόν τόπο.

ΑΛΛΟΙ ΣΚΟΡΠΙΟΙ ΣΤΙΧΟΙ

8. Πάντα τό φῶς σου, Ἑλλάδα μου, θά λάμπει στήν ψυχή μου.
9. Θ' ἀνάβουμε τό λύχνο μας, γιά νά φωτίζει κι ἄλλους.
10. Ὀργώνοντας καί σπέρνοντας στόν πλούσιο θέρο ἐλπίζω.
11. Τά βέλη ρίχνοντας βροχή τόν οὐρανό θά ἰσκιώνουν.
12. Θερίζετε πιό γρήγορα καί δέ μᾶς παίρνει ἡ ὥρα.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 229 - 231, 238)

1. Χώρισε μιά σελίδα τοῦ τετραδίου σου σέ τέσσερις στήλες γιά τήν ὑποτακτική τοῦ ἐνεστώτα, τήν προστακτική, τή μετοχή καί τόν ἐξακολουθητικό μέλλοντα. Στίς στήλες αὐτές ταξινόμησε τά ρήματα τοῦ κειμένου.
2. Ὄταν προστάζω ἢ παρακαλῶ ἓνα πρόσωπο νά γράφει, τοῦ λέω γράφε· ὅταν τοῦ τό ἀπαγορεύω, τοῦ λέω μή γράφεις. Πῶς τοῦ

λέω, όταν τό προστάζω ἢ τό παρακαλῶ, καί πῶς, όταν τοῦ ἀπαγορεύω, νά ψήνει, νά δείχνει, νά παίζει, νά ψαρεύει, νά ἐλπίζει; Πῶς δίνω αὐτές τίς προσταγές ἢ κάνω αὐτές τίς παρακλήσεις σέ δύο ἢ περισσότερα πρόσωπα; Πῶς τούς λέω, όταν τούς τό ἀπαγορεύω;

3. Γράψε τό θέμα, τό χαρακτήρα καί τήν κατάληξη τῶν παρακάτω ρημάτων, ἀκολουθώντας τό ὑπόδειγμα:

Τά ρήματα	Θέμα	χαρακτήρας	κατάληξη
θέλω	θέλ-	-λ-	-ω
φέρνω			
ἀλέθω			
ὕγραίνω			
δυναμώνω			
κρίνω			
ὀνομάζω			
φωτίζω			
στενοχωρῶ			
τρίβω			

4. Γράψε τά παρακάτω ρήματα στόν παρακείμενο (παράδειγμα: τρέχω - ἔχω τρέξει):

διδάσκω —	ἀνοίγω —	γράφω —
διώχνω —	βήχω —	ἀλλάζω —
πλέκω —	βρέχω —	μαγεύω —
βγαίνω —	διαβαίνω —	ἔρχομαι —
μπαίνω —	βρίσκω —	τρώγω —
ἀνεβαίνω —	λέγω —	παίρνω —
κατεβαίνω —	βλέπω —	πίνω —

5. Γράψε τόν ἐνεστώτα τῶν παρακάτω ρημάτων:

ἔχω φροντίσει	ἔχω κρυφτεῖ
ἔχω τρίψει	ἔχω κοιταχτεῖ
ἔχω λάμψει	ἔχω διωχτεῖ
ἔχω καλύψει	ἔχω ριχτεῖ.

Στοῦ Δημουλά τόν Πύργο ἄναψε ὁ πόλεμος. Τόν Πύργο τόν ἔχει ζώσει ἀπό ὦρες ἡ Ἀρβανιτιά. Μέσα κλεισμένες ἔχουν ὄργανώσει τήν ἄμυνα ἡ Δέσπω, οἱ κόρες της, οἱ νύφες της καί οἱ ἐγγονές της. Ἄντρας κανένας.

Ὅταν ἄκουσε ἡ Σουλιώτισσα πώς οἱ Ἀρβανίτες εἶχαν φτάσει στό χωριό καί ἄρχισαν τίς σφαγές, φώναξε τίς δικές της καί πρόσταξε: «Κλείστε τήν πόρτα, ἀμπαρῶστε τήν καλά, πιάστε τ' ἄρματα καί

τρέξτε στίς πολεμίστρες· θά τό δεῖξουμε καί σήμερα πώς εἴμαστε Σουλιώτισσες· καμιά δέ θά δειλιάσει. Καμιά νά μήν ξεχάσει τή γενιά της καί τό χρέος της».

— Ρίξε τ' ἄρματα, Γιώργαινα, τῆς φώναξαν οἱ Ἀρβανίτες ἀπ' ἔξω, κι ἄνοιξε τόν Πύργο. Δέν εἶναι ἐδῶ τό Σούλι, ἐδῶ εἶσαι σκλάβα τοῦ πασᾶ καί τῶν Ἀρβανιτάδων. Ἄμα ρίξεις τ' ἄρματα, θά γλιτώσεις.

— Κι ἄν ἔπεσε τό Σούλι, κι ἄν τούρκεψε ἡ Κιάφα, ἡ Δέσπω ἀφέντες Λιάπηδες δέν κάνει· καί τόν Πύργο δέ θά τόν ἀνοίξω· κανένας δέ θά τόν ἀνοίξει.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 229 - 231, 238)

1. *Νά ἀντιγράψεις τίς παρακάτω φράσεις βάζοντας στά ρήματα τίς καταλήξεις πού λείπουν:*

Ἐσύ χωρίς λόγο μαλών- τό παιδί καί τό ἐμποδίζ- νά παίξ- ἄφηνέ το καί ἄς παίξ- ὅσο θέλει. Μή θέλ- νά τά ἔχ- ὅλα ἐσύ.

2. *Λέγε ἀπαγορευτικά (μή καί ὑποτακτική) ὅσα ρήματα ἀκοῦς στήν προστακτική*

(*Παράδειγμα: ζῶσε — μή ζώσεις, κρύψτε — μήν κρύψετε*):

Ἄκουσε, δεῖξε, ξέχασε, φώναξε, ψῆστε, ἀνοίξτε, μαζέψτε, ἀποφασίστε, τρέξτε.

3. 'Ανάλυσε γραμματικά τὰ ενεργητικά ρήματα πού βρίσκονται στίς πέντε πρώτες γραμμές τοῦ κειμένου (παράδειγμα: Ἐτρεξαν, γ' πληθυντικό πρόσωπο τῆς ὀριστικῆς τοῦ ἀορίστου).
4. Γράψε τό παρακάτω κείμενο βάζοντας τὰ ρήματα στόν ἐνεστώτα:
- Ἔτρεξαν ὄλες καί μάζεψαν τό μπαρούτι καί ὄλα τὰ ἄρματα τὰ ἔριξαν πάνω στό σωρό. Ἡ Δέσπω ἄρπαξε ἕναν ἀναμμένο δαυλό. Ἄναψαν τὰ φuscέκια. Σέ μιὰ στιγμή πυκνός καπνός τῦλιξε τίς λεβέντισσες, καί οἱ φλόγες τίς ἔζωσαν λυτρωτικές.
5. Γράψε τό παραπάνω κείμενο βάζοντας τώρα τό ρήμα στόν ὑπερσυντέλιχο.
6. Χώρισε μέ μιὰ γραμμούλα τό θέμα ἀπό τήν κατάληξη στά ρήματα τῆς τέταρτης ἄσκησης καί βάλε μέσα σέ κύκλο τόν ἀοριστικό τους χαρακτήρα· τό ἴδιο νά κάνεις καί ὕστερα, ἀφοῦ δηλαδή θά ἔχεις μεταφέρει τὰ ρήματα στόν ἐνεστώτα.

69. ΣΤΗ ΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΛΕΩΦΟΡΕΙΟΥ

Στή στάση τοῦ λεωφορείου σχηματίζεται οὐρά. Μαζευόμαστε λίγοι λίγοι καί στεκόμαστε δυό δυό. Ὁ Διονύσης καί ὁ Γεράσιμος στέκονται καί περιμένουν κι αὐτοί.

— Καθυστερήση, φαίνεται, λείει ἕνας κύριος στό δίπλανό του.

— Καί δέ φαντάζεσαι πόσο βιάζομαι, λείει ὁ Γεράσιμος στό Διονύση.

— Γιατί βιάζεσαι;

— Πεινώ, καημένε. Κι ἔχει γοῦστο νά μή μᾶς πάρει τό πρώτο λεωφορεῖο πού θά ᾿ρθει. Εἴμαστε, βλέπεις, λίγο πίσω στήν οὐρά. Κι αὐτές οἱ οὐρές! . . . Πέρσι, πού δέ σχηματίζονταν οὐρές, χωνόμουν ἀνάμεσα στούς μεγάλους, πιανόμουν ἀπό τό σίδερο τῆς πόρτας καί βρισκόμουν μέσα μέ τούς πρώτους. Τώρα πρέπει, λείει, νά περιμένεις τή σειρά σου.

— Καί σοῦ φαίνεται σωστό αὐτό πού ἔκανες; Ἐσύ χωνόσουν καί πιανόσουν ἀπό τήν πόρτα, δέ συλλογιζόσουν ὅμως πῶς ἀδικοῦσες ἄλλους παίρνοντάς τους τή σειρά; Ἐκεῖνοι δέ βιάζονταν;

1. Νά συμπληρώσεις τίς καταλήξεις τοῦ ἐνεστώτα:

Ἐνεστώτας

Ἐνικός ἀριθμός	Πληθυντικός ἀριθμός
ἐγώ στέκ —	ἐμεῖς στέκ —
ἐσύ στέκ —	ἐσεῖς στέκ —
αὐτός στέκ —	αὐτοί στέκ —

2. Γράψε τήν ἀκόλουθη φράση βάζοντας τά ῥήματα σέ ὅλα τά πρόσωπα τοῦ ἐνικοῦ καί τοῦ πληθυντικοῦ, χωρίς νά ἀλλάξεις τό χρόνο, τή φωνή καί τήν ἔγκλιση:

Στεκόταν καί περίμενε τό λεωφορεῖο.

3. Ἀντικατάστησε τίς γραμμοῦλες μέ ε ἤ αι, ὅπου ταιριάζει τό καθένα:

Ὁ ἕνας φεύγει καί ὁ ἄλλος ἔρχετ—. Τί θέλετ—; Ὅ,τι γράφετ—, δέν ξεγράφετ—. Τί γράφετ— αὐτοῦ, παιδιά; Ἐγώ ἔρχομ— κι ἐσεῖς φεύγετ—. Συνήθισα ἀπό μικρός καί πλένομ— τακτικά. Πάντα πλένομ— τά χέρια μας πρὶν ἀπό τό φαγητό. Παιδιά, γράφετ— στό τετράδιο ὅ,τι γράφετ— στόν κανόνα.

70. ΒΟΥΝΟ Ἡ ΘΑΛΑΣΣΑ

Θ α ν ά σ η ς. Δέ μᾶς μιλάς, Βάσο; Ποῦ τρέχει ὁ λογισμός σου; Σάν νά ὄνειρεύεσαι μέ ἀνοιχτά μάτια.

Β ά σ ο ς. Σάν νά ὄνειρεύομαι; Ἀλήθεια, ὄνειρεύομαι, Θανάση. Σέ μιά βδομάδα τελειώνουμε τίς ἐξετάσεις. Καί σέ δέκα μέρες θά εἶμαι στό χωριό μου, στά ψηλά βουνά. Ἐκεῖ τρέχει ὁ λογισμός μου.

Θ α ν ά σ η ς. Κι ἐγώ σέ δέκα μέρες θά βρισκομαι στό δικό μου τό χωριό, πλάι στή θάλασσα, στή μεγάλη ξανθή ἀμμουδιά.

Β ά σ ο ς. Πού θά φλογίζεται δηλαδή ἀπό τόν ἥλιο καί θά φλογίζεσαι κι ἐσύ.

Θ α ν ά σ η ς. Ἐτσι λές; Δέν ξέρεις, Βάσο, ἀπό θάλασσα, ὅπως

δέν ξέρω κι ἐγώ ἀπό ψηλά βουνά.
Κάθε μέρα, πρὶν ἀπὸ τὸ μεσημέρι,
θά βουτῶ στὰ δροσερά νερά τοῦ
γιαλοῦ μας, θά κολυμπῶ, θά δρο-
σιζομαι καὶ ὕστερα θά ξαπλώνο-
μαι στὴν ἀμμουδιά. Ἄς πάει τότε
νά καίει ὁ ἥλιος ὅσο θέλει· τίς φλό-
γες του θά τίς νικᾷ πότε ὁ μπά-
της, πότε τὸ μελτέμι.

Β ἄ σ ο ς. Δροσιζου λοιπόν καί ἄς δροσιζονται καί οἱ καημένες
οἱ ἀκρογιαλιές σου μέ τὸ ἄεράκι.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§ 239)

1. Ἀνάλυσε γραμματικά ὅσα ρήματα τοῦ κειμένου εἶναι στὴν παθητικὴ φωνή (παράδειγμα: **νά ὄνειρεύεσαι**, δεύτερο ἐνικό πρόσωπο τῆς ὑποτακτικῆς τοῦ ἐνεστώτα).
2. Ἀπὸ τὸ διπλανό τετράγωνο πάρε καὶ βάλε στὶς παῦλες, μέ τὸ κατάλληλο πρόσωπο, ὅσες λέξεις χρειάζονται γιὰ νά δώσουν νόημα στό κείμενο:

βγαίνω, μπαίνω
χρυσώνομαι, δένω
ὕψωνομαι, χτενίζω
τυλίγομαι, λύνω

Οἱ βοσκοί — στὶς κάπες τους, ἀκόμη
κι ὅταν — ὁ ἥλιος, ὅταν — ἀπὸ τίς
ἄκτινες του οἱ κορυφές. Βουνά, ψηλά
βουνά! Πότε θά δῶ τὰ ἔλατά σας νά
— περήφανα καὶ πυκνά.

3. Γράψε τίς ἀκόλουθες φράσεις βάζοντας τὰ ρήματα στό τρίτο πληθυντικό πρόσωπο (ὑποκείμενο: **τά παιδιά**), χωρὶς νά ἀλλάξεις τὴ φωνή, τὸ χρόνο, τὴν ἔγκλιση:

Ἐσύ, ὅταν σηκώνεσαι τὸ πρωί, ἀρχίζεις νά ἐτοιμάζεσαι γιὰ τὸ σχολεῖο. Πρέπει νά πλένεσαι, νά χτενίζεσαι καὶ νά ντύνεσαι μέ τάξη καὶ χωρὶς νά χάνεις καιρό. Ἄν δέ συλλογίζεσαι τὴν ὥρα, θά βρίσκεσαι ἀργά στό σχολεῖο καὶ θά θλίβεσαι γιὰ τίς παρατηρήσεις τοῦ δασκάλου.

71. ΟΙ ΣΕΙΡΗΝΕΣ

— Είχαμε απομακρυνθεί από τό νησί τῆς Κίρκης καί σύμφωνα μέ τίς ὁδηγίες τῆς φοβερῆς αὐτῆς θεᾶς τ' αὐτιά τῶν συντρόφων μου εἶχαν βουλωθεῖ καλά — τοὺς τά εἶχα φράξει μέ κερί — κι ἐγώ εἶχα δεθεῖ στό κατάρτι χεροπόδαρα. Οἱ σύντροφοί μου μέ εἶχαν δέσει μέ σκοινιά, καί τῶν σκοινιῶν οἱ ἄκριες εἶχαν σφιχτεῖ γερά στό κατάρτι. Τότε μέσα στή γαλήνη καί τή σιγαλιά ἀκούσαμε ἄξαφνα τό τρα-

γούδι τῶν Σειρήνων. Μέ τή γλυκιά καί μελωδική φωνή τους μέ καλοῦσαν νά πάω κοντά τους νά τίς ἀκούσω. Ἐπειδὴ τ' αὐτιά τῶν φίλων μου ἦταν βουλωμένα καί δέ θά μέ ἄκουαν, ἄρχισα νά τοὺς παρακαλῶ μέ γενεψίματα νά μέ λύσουν. Γιατί εἶχα μαγευτεῖ ἀπό τή γλύκα τοῦ τραγουδιοῦ. Μά οἱ σύντροφοί μου, ὅπως τοὺς εἶχα πεῖ ἀπό πρῖν, μ' ἔδесαν ἀκόμη πιό σφιχτά. ἤξεραν πῶς τό νησί τῶν Σειρήνων θά ἦταν ἡ καταστροφή μας. Δεμένος λοιπόν στό κατάρτι, ἐξακολουθοῦσα ν' ἀκούω τό μαγευτικό τραγούδι, ὥσπου, μέ δυνατὸ τράβηγμα τῶν κουπιῶν, φτάσαμε μακριά, ἐκεῖ πού ἡ φωνή δέν ἀκουόταν πιά.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§ 239)

1. Σημείωσε τοὺς παθητικούς τύπους τοῦ κειμένου πού εἶναι σχηματισμένοι ἀπὸ παθητικὸ ἀπαρέμφατο ἢ ἀπὸ παθητικὴ μετοχή.

2. Στό παρακάτω κείμενο βάλε τά ῥήματα στόν ἐνεστώτα χωρὶς νά ἀλλάξεις τή φωνή, τὴν ἔγκλιση, τὸ πρόσωπο καί τὸν ἀριθμό:

Εἶχαμε ἀπομακρυνθεῖ ἀπὸ τό νησί τῆς Κίρκης καί σύμφωνα μέ τίς ὁδηγίες τῆς φοβερῆς αὐτῆς θεᾶς τ' αὐτιά τῶν συντρόφων μου εἶχαν βουλωθεῖ καλά — τοὺς τά εἶχα φράξει ἐγώ μέ κερί — κι ἐγώ εἶχα δεθεῖ στό κατάρτι χεροπόδαρα. Οἱ

σύντροφοί μου μέ εἶχαν δέσει μέ σκοιινιά, καί τῶν σκοιινιῶν οἱ ἄκριες εἶχαν σφιχτεῖ γερά στό κατάρτι.

3. Γράψε τό ἴδιο πρόσωπο τοῦ ἄλλου ἀριθμοῦ:

Θά δοκιμάζονται ὅλη τους τή ζωή.

Θά θαυμάζεσαι ἀπό τούς ἀπογόνους.

Θά μορφώνομαι μέ τή μελέτη.

Θά ἐργάζεστε ἐντατικά.

Θά κρύβεται στους θάμνους.

Θά πνιγόμεστε ἀπό τόν καπνό.

4. Σχημάτισε τήν ὀριστική τοῦ παθητικοῦ ἀορίστου ὅπως στό παράδειγμα:

ἐλευθερώνομαι — ἐλευθερώθηκα   σαγηνεύομαι —

ἀνταμώνομαι —   κυριεύομαι —

ξηλώνομαι —   δαμάζομαι —

ἐρημώνομαι —   ἐξουσιάζομαι —

72. ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΙΣ

Μιά νέα γυναίκα εἶχε κακή πεθερά, πού τή βασάνιζε πολύ. "Ὅλο τή μάλωνε.

— Πάλι, βλέπω ἐτοιμάστηκες νά λουστεις καί νά χτενιστεῖς καί νά συγυριστεῖς. 'Ὁ νοῦς σου ὅλο στά λουῖσα εἶναι. Τήν περασμένη βδομάδα δέ λούστηκες; 'Εγώ ἔχω νά λουστῶ δύο μήνες. 'Ανασκουμπώσου, κι ἔχουμε δουλειές. 'Εχτές δέν ἀνοίχτηκε καί δέν καθαρίστηκε ὁ στάβλος. Νά καθαριστεῖ σήμερα. Νά ποτιστεῖ τό ἄλογο. Ν' ἀρμεχτοῦν οἱ κασίκες. Νά πλυθοῦν τά ροῦχα καί ν' ἀπλωθοῦν. Νά σκιστοῦν ξύλα καί νά μαγειρευτεῖ τό φαί.

Μιάν αὐγή τῆς λέει: «Ζυμώθηκε τό ἀλεύρι;»

— Ζυμώθηκε.

— Γρήγορα νά πλαστοῦν τά ψωμιά καί νά ψηθοῦν.

Πλάστηκαν τά ψωμιά. 'Εγιναν δεκαοχτώ. "Ὅταν ὁμως ἀνάφτηκε ὁ φοῦρνος καί ἔμπαιναν τά ψωμιά μέσα, ἡ γριά τούς ἔριξε μιὰ γρήγορη ματιά καί τῆς φάνηκαν δεκαεννιά. 'Αφοῦ ψήθηκαν, τά μέτρησε καί τά ἔβγαλε δεκαοχτώ.

- Γιατί είναι δεκαοχτώ;
- Δεκαοχτώ ήταν, άποκρίθηκε ή νέα.
- Όχι, δεκαεννιά.
- Δεκαοχτώ.

‘Η γριά μέ τόση επίμονή καί κακία άπαιτοῦσε άπό τή νύφη της νά βρεί τό δέκατο ένατο ψωμί, πού ή δύστυχη νέα, άπελπισμένη, παρακάλεσε τό Θεό νά τήν κάμει πουλί, γιά νά γλιτώσει.

‘Ο Θεός τή σπλαχνίστηκε καί τή μεταμόρφωσε σέ πουλί. Μά καί πουλί άκόμη, έκείνη έξακολουθεί νά φωνάζει τό δίκιο της: δεκοχτώ, δεκοχτώ!

Είμαι ή δεκοχτούρα.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§ 239)

1. Γράψε τήν παρακάτω φράση βάζοντας τά ρήματα σέ όλα τά πρόσωπα τοῦ ένικοῦ καί τοῦ πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ:
έτοιμάστηκες νά λουστειῖς καί νά χτενιστεῖς καί νά συγυριστεῖς
(Παράδειγμα: έτοιμάστηκα νά λουστῶ καί νά χτενιστῶ καί νά συγυριστῶ. Ἡ φωνή, ὁ χρόνος, ή ἔγκλιση δέ θά αλλάξουν).
2. Λέγε στήν παθητική φωνή τίς προστακτικές πού άκούς στήν ενεργητική, στόν ἴδιο χρόνο καί ἀριθμό (Παράδειγμα: λύσε — λύσου, λύστε — λυθεῖτε).
Ντύσε — ντύστε, ἄπλωσε — ἄπλώστε, έτοιμάσε — έτοιμάστε, ὄπλισε — ὄπλίστε, κλείσε — κλείστε, δάνεισε — δανείστε, τύλιξε — τυλίξτε, κοιτάξε — κοιτάξτε, βάψε — βάψτε.
3. Ἀντίγραψε τά παρακάτω ρήματα βάζοντας στή θέση τῆς γραμμούλας ένα φ ή ένα υ, ὅπου πρέπει τό καθένα:
ρά—τηκε, θά ὄνειρε—τεῖ, εἶχε φυτε—τεῖ, ὅταν σκα—τεῖ, σκε—τήκαμε, μαζε—τήκαμε, βολε—τηκαν, μπερδε—τηκες, θ’ άνα—τοῦν, κλέ—τηκε, πα—τηκε. Βάλε καί τούς τόνους ὅπου λείπουν.
4. Παραδεχτεῖτε, διδαχτοῦμε: σχημάτισε τό δεύτερο ένικό καί πληθυντικό πρόσωπο τῶν ρημάτων σέ ὅλες τίς ἔγκλίσεις τοῦ ἀορίστου.

73. ΠΕΘΑΙΝΕΙ ΤΟ ΔΑΣΟΣ ;

— Έ Γιάννη! Σοῦ μιλω̄· σέ ρωτῶ· γιά σταμάτα μιά στιγμή καί ἀπάντησέ μου. Δέν έννοεῖς ν' ἀφήσεις τήν παλιά σου τέχνη, κουμπάρε, καί αὐτό μέ στενοχωρεῖ. Δέν τόν ἀγαπᾶς, θαρρῶ, τό λόγκο· κι ἐσύ καί οἱ ἄλλοι ἐδῶ στό χωριό δέν τόν ἀγαπᾶτε, ἐνῶ ἐκεῖνος σᾶς εὐεργετεῖ. Γι' αὐτό τόν χαλάτε καί ἀδιαφορεῖτε γιά τίς καταστροφές πού θά σᾶς βροῦν, ὅταν τόν ἀποχαλάσετε.

— Μᾶς ἀδικεῖς, ἄν σοῦ περνᾶ τέτοια ἰδέα. Ὅλοι ἐδῶ τόν ἀγαποῦμε τό λόγκο καί δέν ἀγνοοῦμε τά καλά πού τοῦ χρωστοῦμε. Ἄφοῦ δέν τ' ἀγνοεῖτε ἐσεῖς πού ζεῖτε στήν πόλη, δέ θά τά καταλαβαῖνουμε ἐμεῖς πού ζοῦμε πάντα κοντά του; Ἄλλά μποροῦμε καί νά μήν ὑλοτομοῦμε;

— Νά ὑλοτομεῖτε, ἀλλά ὅπως σᾶς ὀδηγοῦν οἱ δασονόμοι· ἀλλιῶς τό δάσος θά τό χαλάσετε γιά καλά. Σέ βλέπω καί χαμογελᾶς εἰρωνικά· σ' ἀλήθεια ὁμως τό δάσος μπορεῖ νά πεθάνει. Ἐπειδή ἡ καταστροφή προχωρεῖ σιγά σιγά, δέν τήν καταλαβαῖνουμε. Ἄν ὁμως ἐξακολουθεῖτε νά κόβετε τό δάσος ἀσυλλόγιστα, τά παιδιά σας θά τό κληρονομήσουν πιό φτωχό ἀπ' ὅ,τι τό κληρονομήσατε ἐσεῖς.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 248 - 249, 251)

1. Ἀνάλυσε γραμματικά ὅλα τά ῥήματα τῆς δεύτερης συζυγίας πού βρίσκονται στό κείμενο.
2. Ἐχώρισε ἀπό τά ῥήματα τῆς δεύτερης συζυγίας πού βρίσκονται στό κείμενο ποιά κλίνονται κατά τήν πρώτη τάξη καί ποιά κατά τή δεύτερη.
3. Γράψε τήν παρακάτω φράση σέ ὅλα τά πρόσωπα τοῦ ἐνικῆ καί τοῦ πληθυντικῆ τῆς ὀριστικῆς τοῦ ἐνεργητικῆ ἐνεστώτα: **μποροῦμε νά μήν ὑλοτομοῦμε.**
4. Νά γραφεῖ στό πρῶτο πρόσωπο τῆς ὀριστικῆς ὄλων τῶν χρόνων τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς ἡ φράση: **Σοῦ μιλω̄· σέ ρωτῶ.**
5. «Δέν έννοεῖς . . . ἀποχαλάσετε»: Τό κείμενο αὐτοῦ τοῦ παραγράφου λέει τί γίνεται τώρα· διατύπωσέ το ἔτσι ὥστε νά λέει τί γινόταν ὡς τώρα: «᾽Ως τώρα δέν έννοοῦσες. . .».

74. ΣΚΟΡΠΙΟΙ ΣΤΙΧΟΙ

1. Περνᾶ τό ἐλάφι, καί γοργά πετιέμαι ἀπό τό θάμνο.
2. Γλυκοχαράζουν τά βουνά, κι ὁ αὐγερινός τραβιέται.
3. Κύματα, στόν ξανθό γιαλό σᾶς βλέπω νά κυλίεστε.
4. Μετριοῦνται τά κλεφτόπουλα, καί λείπουν τρεῖς λεβέντες.
5. Πίσω νά στρέψω ντρέπομαι, μπροστά νά πάω φοβοῦμαι.
6. Ὅταν κοιμᾶται ὁ γιόκας μας, ψωμί δέ μᾶς γυρεύει.
7. Θυμάστε πού ἐκαθόμαστε στόν ἴσκιο τοῦ πλατάνου;
8. Κοιμοῦνται στά ψηλά βουνά καί στούς παχιούς τούς ἴσκιους.
9. Κρατιόμουν ἀπ' τό ξώκλαδο καί πήδησα στή χλόη.
10. Ὡ, πῶς κουνιόσουν μέσ στό φῶς, κλαρί ἀσημί τῆς λεύκας!
11. Ἀκόμα ὁ λόγος ἔστεκε κι ἡ συντυχιά κρατιόταν.
12. Ἄλλη φορά μιλιόσαστε, πῶς τώρα δέ μιλιέστε;
13. Ἐτρωγαν κι ἔπιναν κρασί καί γλυκοχαιρετιόνταν.
14. Θυμόμουν τή μανούλα μου καί δάκρυζα στά ξένα.
15. Κοιμόταν καί τόν ζύπνησα, γιατί εἶχε ξημερώσει.
16. Κοιμόσαστε, ὅταν ἔπεσε τό πρῶτο τουφεκίδι;
17. Στέκονταν πάντ' ἀσάλευτοι καί Χάρο δέ φοβόνταν.
18. Στερεῖται ἀπ' ὄλα, μοναχά ἡ ἐλπίδα τοῦ ἀπομένει.
19. Καρδιά, παιδιά μου, φώναξε, παιδιά, μή φοβηθεῖτε.
20. Τουφέκι μου περήφανο, σπαθί μου παινεμένο.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 250, 252 - 253)

1. Πίσω νά στρέψω ντρέπομαι, μπροστά νά πάω φοβοῦμαι.
Πῶς θά γίνει ἡ φράση, ὅταν τό ὑποκείμενο τῶν ρημάτων εἶναι τό ἐσύ, αὐτός, ἐμεῖς, ἐσεῖς, αὐτοί; Τά ῥήματα νά παραμείνουν στήν ἴδια ἔγκλιση, στόν ἴδιο χρόνον καί στήν ἴδια φωνή.

2. *Νά συμπληρώσεις τά κενά βάζοντας τό ρήμα στόν παρατατικό.*
- α) 'Ο 'Ανδρέας θυμ— τά παλιά.
 β) 'Εσύ τό φοβ— τό κρύο.
 γ) 'Όλοι μας λυπ— γιά ὅσα γίνονταν.
 δ) 'Εσεῖς τί ὥρα κοιμ— στήν κατασκήνωσή σας ;
 ε) Οἱ γέροντες θυμ— παλιές ἱστορίες.
 ς) Συχνά καθόμουν καί θυμ— τήν ὁμορφη ζωή κοντά στή θάλασσα.
3. *Μέ τό ρήμα στεροῦμαι σχημάτισε ἔξι φράσεις βάζοντάς το σέ ὅλα τά πρόσωπα τοῦ ἐνικοῦ καί τοῦ πληθυντικοῦ τοῦ ἐνεστώτα.*
4. *Νά βρεῖς τήν προστακτική τοῦ παθητικοῦ ἀορίστου, καθώς καί τή μετοχή τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου τῶν ρημάτων: γελιέμαι, πετιέμαι, κρατιέμαι, στεροῦμαι, θυμοῦμαι.*

75. Ο ΓΑΜΟΣ ΤΗΣ ΑΦΡΟΔΩΣ

— Φάνη, Κωστάκη! φώναξε ὁ 'Αντρέας. Δέν ἀκοῦτε; Σήμερα τό ἀπόγεμα παντρεύεται ἡ 'Αφρόδω ἡ βλαχοπούλα.

— Τί λές; Ποιός σοῦ τό εἶπε;

—'Ο μικρός ὁ ἀδερφός της. «Δέ φυλάς, Λάμπρο, σήμερα τά γίδια σας;» τοῦ εἶπα. «'Όχι», μοῦ λέει· «σήμερα τά φυλάει ἄλλος· σήμερα παντρεύουμε τήν 'Αφρόδω μας».

— Καί θά πᾶς στό γάμο, 'Αντρέα;

— Μόνο ἐγώ θά πάω; 'Όλοι μας θά πᾶμε· ὅλοι μας εἴμαστε καλεσμένοι· ὅλα τά παιδιά πού μένουμε στήν κατασκήνωση.

'Ερχονται οἱ συμπεθέροι. 'Ερχονται στ' ἄλογα μέ τά κόκκινα καί μέ τά πράσινα κιλίμια. Μπροστά εἶναι ὁ παπάς μέ τά ἄσπρα γένια. Εἶναι καί τό φλάμπουρο μέ μῆλο κόκκινο στήν κορυφή. 'Ακολουθεῖ ὁ κουμπάρος, ὁ γαμπρός καί οἱ συμπεθέροι· οἱ ἄντρες μέ τήν κάτασπρη φουστάνελα· οἱ γυναῖκες. Ξεκίνησαν καί τά γυμνασιόπαιδα, πού εἶναι καλεσμένα, νά πᾶνε στίς βλάχικες καλύβες.

Μέσα σέ μιά καλύβρα οί γυναίκες καί τά κορίτσια στολίζουν τή νύφη. "Όλη τήν ὥρα πού τή στολίζουν τά βιολιά παίζουν λυπητερό σκοπό. Λές καί κλαίνε τά βιολιά. Τό ἀπόγεμα ἔγιναν τά στεφανώματα.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§ 254)

1. *Νά βρεῖς τά συνηρημένα ρήματα τοῦ κειμένου. Σημείωσε τό πρόσωπο, τόν ἀριθμό, τό χρόνο καί τήν ἔγκλιση τοῦ καθενός.*
2. *Νά βρεῖς τά συνηρημένα ρήματα τῶν παρακάτω φράσεων καί νά τά ἀναγνωρίσεις:*
"Αν θές καλά ν' ἀκούς, μάθε καλά νά λές.
"Όσα σοῦ λένε ἄκου τα κι ὅσα συμφέρει κάνε.
Ποῦ πᾶς, караβάκι, μέ τέτοιον καιρό;
"Όσοι θέλετε ἐλάτε νά φᾶτε.
3. *Φυλᾶς, τρῶνε: συμπλήρωσε τά πρόσωπα τῶν ρημάτων στόν ἐνικό καί πληθυντικό τοῦ ἴδιου χρόνου.*
4. *Νά γράφεις τά συνηρημένα ρήματα πού δέν ὑπάρχουν στό κείμενο.*

76. ΣΤΙΧΟΙ ΑΠΟ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

1. Ἄκούω τά δέντρα πού βογκοῦν καί τίς ὄξιές πού τρίζουν.
2. Βλέπεις ἐκείνη τή φωτιά, μαῦρο καπνό πού βγάζει!
3. Λάμπουν τά χιόνια στά βουνά κι ὁ ἥλιος στά λαγκαδία.
4. Φέτο μᾶς ἦρθε ἡ Ἄραπιά καί κόβει καί σκλαβώνει.
5. Στρώνει γοργά τό μαῦρο του, γοργά καρβαλικεῦει.
6. Χρόνους τῆς γράφουν τά προικιά, χρόνους τ' ἀπανωπροίκια.
7. Πέφτουν τά βόλια σά βροχή, κανόνια σά χαλάζι.
8. Σοῦ φέγγει τίς γλυκές αὐγές καί τά καλά σου βάζει.
9. Ὁ ζωντανός ὁ χωρισμός παρηγοριά δέν ἔχει.
10. Ὁ Κίσαβος ρίχνει βροχή κι ὁ Ὁλυμπος τό χιόνι.
11. Τοῦ Κίτσου ἡ μάνα κάθεται στήν ἄκρη στό ποτάμι.
12. Χρυσό θρονί νά κάθεται, μῆλο χρυσό νά παίζει.

13. Στέλνει τρακόσιους ἄρχοντες καί μητροπολιτάδες.
14. Εἶναι μικρός γιά φαμελιά κι ἄπ' ἄρματα δέν ξέρει.
15. Ὡς τρέμει τό καρυόφυλλο, νά τρέμει τό γεφύρι.
16. Ἡ Δέσπω ἀφέντες Λιάπηδες δέν ἔκαμε, δέν κάνει.
17. Φιλοῦν τίς πέτρες καί τή γῆ κι ἀσπάζονται τό χῶμα.
18. Σειέται, λυγιέται ἢ λυγερή, γεμίζει ἢ γῆ λουλούδια.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 257 - 258)

1. Ξεχώρισε τά ρήματα τοῦ κειμένου σύμφωνα μέ τό ἐνεστωτικό τους θέμα σέ: α) φωνηεντόληκτα, β) χειλικόληκτα, γ) λαρυγγικόληκτα, δ) ὀδοντικόληκτα καί συριστικόληκτα, ε) ὑγρόληκτα καί ρινικόληκτα, στ) ρήματα τῆς δεύτερης συζυγίας.
2. Γράψε τό παρακάτω κείμενο, ἀλλάζοντας τά ρήματα ἀπό τόν ἀόριστο στόν ἐνεστώτα· κατάταξέ τα ὕστερα μέ βάση τό ἐνεστωτικό τους θέμα:
 Ὁ ἥλιος ἀνάτειλε. Πρόβαλε τώρα λαμπρός καί φώτισε τά πάντα. Τά παιδιά ξύπνησαν χαρούμενα. Ἐπλυναν καλά τό σῶμα τους καί ἔπειτα ἔκαμαν τήν προσευχή τους. Ἐβαλαν τά βιβλία στή σάκα τους καί ἐτοίμασαν τά πράματά τους γιά τό σχολεῖο. Ὑστερα ἔφαγαν τό πρωινό τους. Ἡ ὥρα ὅμως κύλησε καί βιαστικά χαιρέτισαν τοὺς γονεῖς τους καί ἔφυγαν. Πρόλαβαν καί ἔφτασαν στό σχολεῖο στήν ὥρα τους. Μπήκαν στήν αὐλή, μίλησαν, γέλασαν καί ἔπαιξαν. Μόλις χτύπησε τό κουδούνι, ἀνέβηκαν φρόνιμα καί κάθισαν στή θέση τους.
3. Νά βρεῖς καί νά γράφεις τό θέμα τῶν ρημάτων **κουβαλοῦν, σειέται, λυγιέται, φιλοῦν, λάμπουν, ρίχνει**· κατάταξέ τα σύμφωνα μέ τή συζυγία τους.
4. Χώρισε σέ φωνηεντόληκτα καί συμφωνόληκτα τά παρακάτω ρήματα:

τρέφω	σέβομαι	ἐνισχύω	διδάσκω
ἐμπνέω	ἀνασαίνω	διανύω	εὐκολύνω
κάνω	προσμένω	βλάπτω	καμαρώνω.

77. ΠΑΡΟΙΜΙΕΣ

1. *Αναβε τό λυχνάρι σου, προτοῦ νά σέ ἴβρει ἡ νύχτα.
2. Ράβε, ξήλωνε, δουλειά νά μή σοῦ λείπει.
3. Γυρεύει μέ τό βελόνι ν' ἀνοίξει πηγάδι.
4. Μέ τό νοῦ πλουταίνει ἡ κόρη, μέ τόν ὕπνο ἡ ἀκαμάτρα.
5. Τοῦ Σταυροῦ κι ἀρμένιζε, τοῦ Σταυροῦ καί δένε.
6. Φταίει ὁ γαΐδαρος καί δέρνουν τό σαμάρι.
7. *Ἄν δώσεις τό δάχτυλο, σοῦ παίρνουνε καί τό χέρι.
8. *Ὅποιος βιάζεται σκοντάφτει.
9. Φασούλι φασούλι γεμίζει τό σακούλι.
10. *Ὅποιος δέ θέλει νά ζυμώσει πέντε μέρες κοσκινίζει.
11. Στοῦ σκύλου τό προσκέφαλο ψωμί δέν ξημερώνει.
12. Ἡ κότα πίνει τό νερό, κοιτάει καί τόν οὐρανό.
13. Τό θές νά κάμεις σήμερα γι' αὔριο μήν τ' ἀφήνεις.
14. Ἡ βίαση ψήνει τό ψωμί, μά δέν τό καλοψήνει.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§ 258)

1. Στά παρακάτω ρήματα θά βάλεις **ι, υ, η, ει, οι**:

ξ—νω, ἀφ—νω, στ—νω, ψ—νω, ντ—νω, λ—νω, χ—νω,
μεγεθ—νω, διευθ—νω, γδ—νω, δ—νω, κρ—νω, π—νω,
κλ—νω (τήν πόρτα), κλ—νω (τό ρήμα), δαν—ζω, ἀθρ—ζω,
δακρ—ζω, γεμ—ζω, π—ζω, ἀδ—άζω, μον—άζω, κοπ—άζω.

2. Γράψε ὅσα ρήματα μπορεῖς νά βρεῖς μέ τίς ἀκόλουθες ἐνεστω-
τικές καταλήξεις:

α) -άβω, -αύω, β) -εύω, -έβω, γ) -αίνω, -ένω, δ) -έρνω, -αίρνω,
ε) -ιάζω, -ειάζω, -οιάζω, στ) -ίζω, -ήζω, -είζω, -οίζω, -ύζω,
ζ) -λω, -λλω, η) -ώνω, θ) -σω, -σσω, ι) -ίνω, -ήνω, -ύνω,
-είνω.

3. Βάλε β ἢ υ στὰ ρήματα:

σε—ομαι, κλε—ω, κατασκοπε—ω, φυτε—ω, σαλε—ω, μαγε—ω, προεδρε—ω, πα—ω, ἀνα—ω, θρα—ω, ρα—ω, ἀναπα—ω.

4. Μέ ἓνα ἢ μέ δύο λ;

ὀφεί—ω, καταβά—ω, ἀνατέ—ω, θέ—ω, μέ—ει, καταγγέ—ω.

78. ΤΟ ΠΑΡΣΙΜΟ ΤΗΣ ΤΡΟΙΑΣ

Ἡ Τροία ἔπεσε. Ἐνάμεσα στίς σκλάβες εἶναι καί ἡ Ἐκάβη, ἡ γριά χήρα τοῦ Πρίαμου. Ἡ περήφανη βασίλισσα, δυστυχισμένη τώρα, θρηνεῖ:

«Τά χρόνια τῆς εὐτυχίας πέταξαν. Ἐζησα μέσα στ' ἀγαθὰ καί τώρα πού γέρασα πηγαίνω σκλάβα στὰ ξένα, ἔρημη, χήρα, χωρίς παιδιά. Τούς γιούς μου τοὺς σκότωσαν, τίς κόρες μου, ὅσες σώθηκαν, τίς παίρνουν σκλάβες καί αὐτές. Τί τραβήξαμε ὡς τώρα καί τί θά πάθουμε ἀκόμα! Ἡ Μοῖρα μᾶς κέρασε νά ρουφήξουμε ὅλο τό πικρό κρασί τῆς συμφορᾶς. Ἔτσι τό θέλησαν οἱ θεοί!

Δία, γιατί μᾶς ἀπαρνήθηκες; Ἐφταιξε ὁ Πάρης, ναί, πού πλάνεψε τήν ξένη γυναίκα καί τήν ἔφερε ἀπό τή Σπάρτη στήν Τροία: ἀλλά ἔπρεπε νά τιμωρηθεῖ ὅλος ὁ λαός γιά τό φταιξιμό του; Σέ πιστέψαμε γιά προστάτη μας, εἶχαμε κρεμάσει ἀπό σένα ὅλες τίς ἐλπίδες μας, σοῦ προσφέραμε τόσες θυσίες, ἐσύ ὅμως τά ξέχασες ὅλα αὐτά καί μᾶς παράδωσες στοὺς ἐχθρούς.

Ἔκλαψα, ἔκλαψα, τά μάτια μου στέγνωσαν καί ἄλλα πιά δάκρυα δέν ἔχω νά χύσω. Μεγάλε θεέ, συχώρεσέ με γιά τά πικρά μου παράπονα, μά ὁ πόνος μου ξεχειλίστηκε. Σέ λίγο θά καλέσει ἡ σάλπιγγα τίς δύστυχες Τρωαδίτισσες νά μποῦν στὰ καράβια. ὦ, νά μᾶς εἶχες καλύτερα κάψει κι ἐμᾶς στή φωτιά πού ἔκαψε τή χώρα μας!»

1. Ἀνάλυσε γραμματικά τούς ἀόριστους τοῦ κείμενου καί ξεχώρισε τήν ἀνωμαλία πού παρουσιάζει ὁ καθένας.

2. Γράψε τό παρακάτω κείμενο βάζοντας τά ῥήματα στόν ἐνεστώτα:

«Ἐφταιξε ὁ Πάρης πού ἔφερε τήν ξένη γυναίκα ἀπό τή Σπάρτη στήν Τροία. Σέ πιστέψαμε γιά προστάτη μας, Δία, εἶχαμε κρεμάσει ἀπό σένα ὅλες τίς ἐλπίδες μας, σοῦ προσφέραμε τόσες θυσίες, ἐσύ ὅμως τά ξέχασες ὅλα αὐτά καί μᾶς παράδωσες στούς ἔχθρους».

3. Σχημάτισε τόν ἀόριστο τῶν παρακάτω ῥημάτων, ὅπως στό παράδειγμα:

θέτω — ἔθεσα	σπεύδω —
ἀλέθω —	προσαρμόζω —
κλώθω —	δεσπόζω—
γνέθω —	πέφτω —
νιώθω —	καθαρίζω —

4. Σχημάτισε τόν ἀόριστο τῶν παρακάτω ῥημάτων ἀκολουθώντας τό παράδειγμα:

κόβω — ἔκοψα	δρέπω —
κρύβω —	στίβω —
ἀλείβω —	τρίβω —
λείπω —	στρέφω —

5. Σχημάτισε τόν ἀόριστο τῶν ῥημάτων ἀκολουθώντας τό παράδειγμα:

τυλίγω — τύλιξα	διαλέγω —
διδάσκω —	βήχω —
ἀρμέγω —	θίγω —
σμίγω —	ἀδράχνω —
ἀλλάζω —	ὑποτάσσω —

79. Ο ΟΔΥΣΣΕΑΣ ΣΤΟ ΚΥΝΗΓΙ

Κάποτε ο Όδυσσεάς, όταν ήταν πολύ νέος, έφυγε από την πατρίδα του την Ίθάκη και πήγε να ιδεί τον παππού του τον Αυτόλυκο, πατέρα της μητέρας του, που έμενε στα μέρη του Παρνασσού. Ο γέρος τον είδε με μεγάλη χαρά και παράγγειλε στους γιούς του να έτοιμάσουν πλούσιο τραπέζι για τον έγγονό του και άνιψιό τους. Εκείνοι, σύμφωνα με όσα τους είπε ο πατέρας τους, πήγαν στο λιβάδι, πήραν ένα παχύ βόδι και τό έφεραν στο σπίτι. Τό έσφαξαν, τό έγδαραν, τό έκοψαν κομμάτια, τό λιάνισαν με τέχνη, τό πέρασαν στίς σουβλες και τό έψησαν. Έφαγαν όλοι και ήπιαν γερά εκείνη την ήμέρα.

Τήν άλλη μέρα, πριν ανατείλει ο ήλιος, οί γιοί του Αυτόλυκου βγήκαν κυνήγι και πήραν μαζί τους και τον Όδυσσέα. Ανέβηκαν στον Παρνασσό και μπήκαν μέσα στο δάσος την ώρα που πρόβαλε ο ήλιος. Έμπρός έτρεχαν οί σκύλοι ψάχνοντας να βρουν τ' άχνάρια των άγριμιών και άκολουθούσαν οί κυνηγοί. Σ' ένα πυκνό, σκοτεινό μέρος του δάσους κειτόταν ένα μεγάλο άγριογούρουνο. Αυτό, με τό θόρυβο που έγινε, πετάχτηκε όρθιο και στάθηκε αντίκρυ στους κυνηγούς, όρθότριχο και με φλόγες στα μάτια. Πρώτος όρμησε καταπάνω του ο Όδυσσέας προβάλλοντας τό μακρύ του κοντάρι, αλλά τό θεριό πρόλαβε, του έμπηξε τό δόντι του πάνω από τό γόνατο και του έσκισε τή σάρκα· δέν του άγγιξε όμως τό κόκαλο. Ο Όδυσσέας, άφοβος, άν και πληγωμένος, πέτυχε τον κάπρο στο δεξή του ώμο· ή σουβλερή μύτη του κονταριού πέρασε και βγήκε από την άλλη μεριά· τό άγρίμι μουγκρίζοντας κυλίστηκε στο χώμα και σε λίγο πέθανε.

1. *Νά βρεῖς τούς ἄσιγμους ἐνεργητικούς ἀορίστους καί νά τούς ἀναλύσεις γραμματικά.*
2. *ἽΟ γέρος τόν εἶδε μέ μεγάλη χαρά καί παράγγειλε στούς γιούς του νά ἐτοιμάσουν πλούσιο τραπέζι. Νά μεταφερθεῖ ἡ φράση σέ ὅλους τούς χρόνους τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς στό ἴδιο πρόσωπο, στόν ἴδιο ἀριθμό καί στήν ἴδια ἔγκλιση.*
3. *Μέ τήν προστακτική τοῦ ἀορίστου τῶν ρημάτων λέγω, βλέπω, πίνω, ἔρχομαι καί μπαίνω σχημάτισε πέντε προτάσεις — μία γιά κάθε ρῆμα. Τό ρῆμα νά τό βάζεις στό β' ἐνικό πρόσωπο.*
4. *Οἱ γιοί τοῦ Αὐτόλυκου βγήκαν κυνήγι καί πῆραν μαζί τους καί τόν Ὀδυσσεά.*
Βάλε τά ρήματα στήν ὀριστική τοῦ ἐνεστώτα καί τοῦ στιγμιαίου μέλλοντα, καθώς καί στήν προστακτική τοῦ ἀορίστου. Φυσικά, ἂν χρειαστεῖ, μπορεῖ νά γίνουν καί ἄλλες μικρές ἀλλαγές στή φράση.
5. *Τό φωνῆεν τοῦ θέματος τῆς ὀριστικῆς τοῦ ἐνεργητικοῦ ἀορίστου ἀλλάζει κάποτε στήν ὑποτακτική, τήν προστακτική καί τό ἀπαρέμφατο. Ποιά τέτοια ρήματα ὑπάρχουν στό κείμενο;*

80. ΜΕΛΤΕΜΙΑ

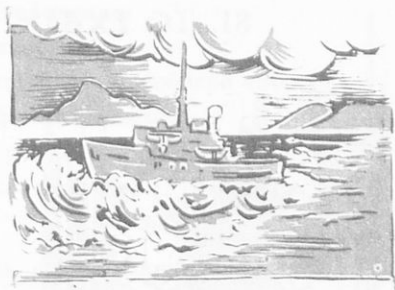
Τό καμπανάκι τοῦ караβιоῦ χτύπησε νά φύγουν οἱ ἐπισκέψεις. Δάκρυσαν μάτια, ἄνοιξαν ἀγκαλιές, κι ἔδωσαν φιλιὰ σταυρωτά οἱ ταξιδιωτές κι ἐκεῖνοι πού θά ἔμεναν.

Ἵστερα ὁ καπετάνιος σφύριξε τρεῖς ἀπανωτές φορές, οἱ μοῦτσοι σήκωσαν τή σκάλα, σηκώθηκε ἡ ἄγκυρα καί τό καράβι ξεκίνησε.

Ἵ καπετάνιος κανόνισε τήν πορεία καί κάθισε νά πιεῖ τόν καφέ του.

— Τό μελτέμι δυνάμωσε από τό πρῶι, εἶπε κι ἔκλεισε τό στόμα του, σάν νά τό κλείδωσε.

Μεμιᾶς ἦρθε ἕνας ἀέρας καί γιά μιά στιγμή ἔδειρε τίς τέντες καί τά κατάρτια. Ἄσπρισαν κοντά μας τά πρῶτα κύματα, χτύπησαν τό ἀριστερό πλευρό τοῦ карабиουῦ καί ξέφτισαν σέ ἀφρούς, ραντί-

ζοντας μέ ἀρμύρα τό κατάστρωμα. Δεύτερο, τρίτο κύμα ἔσεισαν τό καράβι σύγκορμο καί τό ἔγειραν στά δεξιά. Ὁ λοστρόμος ἔλυσε βιαστικά τήν τέντα, ὁ ἀέρας πῆρε τό καπέλο ἑνός ἐπιβάτη, τό κύλησε κάμποσο κι ὕστερα τό ἔστειλε στή θάλασσα, πού τό ρούφηξε μεμιᾶς. Τά κύματα τώρα ἔρχονταν ὀρμητικά, τό καράβι μέθυσε, ξεχείλισε τό κατάστρωμα νερά, σκόρπισε ὁ κόσμος, κατέβηκε στά κλειστά τοῦ карабиουῦ κι ἔμειναν μόνο δυό τρεῖς πού ἀψήφησαν τήν κακοθαλασσιά.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§ 263)

1. «Μεμιᾶς ἦρθε ἕνας ἀέρας ... τό ἔγειραν στά δεξιά». *Νά βάλεις ὄλα τά ρήματα στόν ἐνεστώτα κρατώντας τήν ἐγκλιση, τή φωνή, τό πρόσωπο καί τόν ἀριθμό.*
2. *Γράψε τά ρήματα ἀθροίζω, ἀνατέλλω, ἀφήνω, βοηθῶ, γδύνω, κάθομαι, μεθῶ, μηνῶ στό ἀ' πρόσωπο τῆς ὀριστικῆς τοῦ ἐνεργητικοῦ ἀορίστου.*
3. *Συμπλήρωσε τίς παῦλες μέ ι, ει, υ, η:*
ἐγ—να, ἄρχ—σα, ἔκλ—σα, ὁμόρφ—να, βρ—κα, ἐγ—ρα,
ἔσπ—ρα, μήν—σα, χτύπ—σα, αὔξ—σα, ἔστ—λα, π—ρα.
4. *Μέ ο ἢ μέ ω:*
κλείδ—σα, προσάρμ—σα, ἐφάρμ—σα, ἔδ—σα, δ—θηκα, ἔχει
ἐκδ—θεῖ, παραδ—θεῖτε.

81. ΤΟ ΣΧΕΔΙΟ ΤΗΣ ΙΦΙΓΕΝΕΙΑΣ

Ἡ Ἰφιγένεια ἤξερε πῶς ἦταν ἀδύνατο νά καταφέρει τό βασιλιά νά τούς ἀφήσει καί τούς τρεῖς νά φύγουν καί μάλιστα νά πάρουν μαζί τους καί τό ἄγαλμα τῆς θεᾶς· ἦταν ἀνάγκη νά τόν ξεγελάσει· καί ἀφοῦ συλλογίστηκε κάμποσο, κατὰστρωσε μέσα στό νοῦ της ἓνα σχέδιο καί τό ἀνακοίνωσε στόν ἀδερφό της καί στόν ξάδερφό της.

— Θά πῶ στό βασιλιά, τούς λέει, πῶς μόλις μπήκατε μέσα στό ναό ἔγινε ἓνα θάμα· πῶς τό ἄγαλματάκι τῆς θεᾶς στράφηκε ἀπό τήν

ἄλλη μεριά καί πῶς ἀνακρίνοντάς σας ἀνακάλυψα πῶς εἶστε φονιάδες. Καί θά ἐξακολουθήσω νά τοῦ λέω: «Γι' αὐτό ἡ θεά δέ θέλησε νά τούς ἀντικρίσει, ἐπειδή εἶναι μολυσμένοι ἀπό αἷμα· καί δέν εἶναι σωστό νά σφαχτοῦν οἱ ξένοι, νά προσφερθοῦν θυσία στή θεά, πρὶν πλυθοῦν, πρὶν καθαριστοῦν ἀπό τό μόλυσμα καί ἐξαγνιστοῦν». Κι ἐπειδή τάχα καί τό ἄγαλμα μολύνθηκε ἀπό τήν παρουσία σας, θά προσθέσω πῶς κι ἐκεῖνο χρειάζεται νά πλυθεῖ καί νά ἐξαγνιστεῖ. Μοῦ εἶπες πρωτύτερα, Ὀρέστη, πῶς τό καράβι πού σᾶς ἔφερε ἀπό τήν Ἑλλάδα τό ἔχετε ἀραγμένο ἀρκετά μακριά ἀπό δῶ, καλὰ κρυμμένο σ' ἓνα ἔρημικό σημεῖο τῆς ἀκρογιαλιᾶς· ἔτσι δέν εἶναι;

— Ναί.

— Καί πῶς οἱ ναῦτες σᾶς περιμένουν ἐκεῖ, ἔτοιμοι γιά τό ξεκίνημα;

— Ναί, βέβαια.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 264 - 265)

1. Βάλε τά ρήματα στήν παθητική φωνή· ὁ χρόνος, ἡ ἐγκλίση, τό πρόσωπο δέ θά ἀλλάξουν:

α) Ὁ στρατηγός ἀνάκρινε τούς αἰχμαλώτους.

β) Τά καυσαέρια μόλυναν τήν ἀτμόσφαιρα.

γ) Ἡ νοσοκόμα ἀπολύμανε τή σύριγγα.

δ) Ὁ ἀκροβάτης ξετρέλανε τό κοινό μέ τό νούμερό του.

ε) Τά παιδιά πάνω στό βουνό ἄναψαν φωτιές.

ς) Ὁ πιλότος προσγείωσε τό ἀεροπλάνο ὀμαλά.

Φυσικά, ἂν χρειαστεῖ, θά κάμεις καί κάποιες ἄλλες μικρές ἀλλαγές.

2. δίνω, συγκινῶ, καθαρίζω, κρύβω, ρίχνω, ἀπομακρύνω:

σχημάτισε τήν ὀριστική τοῦ ἐνεργητικοῦ καί παθητικοῦ ἀορίστου καί τήν παθητική μετοχή.

3. κλείσου, λύσου, κρύψου, κλειδώσου, μαζέψου, τυλίξου, φυλά-

ξου, ἀρπάξου, λούσου, χτενίσου, ἀποτραβήξου, παρηγορήσου: τῶν ρηματικῶν αὐτῶν τύπων σχημάτισε τήν ὀριστική τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου καί μέ τούς δύο τρόπους (παράδειγμα: πλύσου — ἔχω πλυθεῖ, εἶμαι πλυμένος).

82. Η ΣΩΤΗΡΙΑ

Μιά δυνατή φωνή ἀκούστηκε μέσ' ἀπό τό σκάφος: «Ἕλληνες νᾶυτες, κάντε τό καράβι νά νιώσει τά κουπιά!» Οἱ λαμνοκόποι χάρηκαν, ὅταν ἄκουσαν τό παράγγελμα, καί χτύπησαν τό κύμα δυνατά. Μά τότε σηκώθηκε ἀπ' ἀνοιχτά ἕνας ξαφνικός φοβερός ἄνεμος καί τό πλοῖο σπρωγμένο ἀπ' αὐτόν ξαναγύριζε πρὸς τή στεριά.

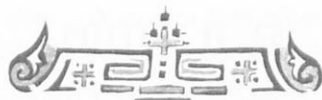
Ἡ Ἰφιγένεια, ὄρθια πάνω στήν πρύμνη, δεήθηκε: «Ἄρτεμη, σεβαστή κόρη τοῦ Δία καί τῆς Λητώς, σῶσε με ἐμένα τήν ἰερεία σου· φέρε με ἀπό τή βάρβαρη χώρα στήν Ἑλλάδα· ἂν παίρνω ἀπό δῶ τό ἀγαλμά σου, μή σοῦ κακοφανεῖ· θά τό στήσω σέ τόπο πού ἀξίζει περισσότερο. Ἄγαπᾶς, θεά, τόν ἀδερφό σου τόν Ἀπόλλωνα· δέξου ν' ἀγαπῶ κι ἐγώ τό δικό μου ἀδερφό».

Μά τό πλοῖο ὄλο καί πιό πολύ κυλοῦσε κατά τούς βράχους μέ τήν πρύμνη στραμμένη πάντα πρὸς αὐτούς. Οἱ συνοδοί, πού λίγο πρίν, δαρμένοι καί ἀποθαρρημένοι, εἶχαν ἀποτραβηχτεῖ, πῆραν θάρρος καί ξαναπλησίασαν. Βρῆκαν στό γιालό σκοιινιά, ἔκαναν μέ αὐτά

θηλιές και τίς ἔριχναν πρὸς τὸ καράβι προσπαθώντας νὰ τὸ πιάσουν ἀπὸ τὸ κατάρτι ἢ ἀπὸ καμιάν ἄλλη προεξοχή του. Ἕνας ἀπὸ τοὺς συνοδοὺς ἔτρεξε στὴν πόλη νὰ δώσει εἶδηση στοῦ βασιλιά. Ὁ κίνδυνος ἦταν μεγάλος.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§ 267)

1. α) *Νά γράφεις τοὺς δεύτερον παθητικούς ἀορίστους τοῦ κειμένου.*
β) *Πρόσεξε τὸ θεματικὸ τους φωνῆν εἶναι ἀλλαγμένο; εἶναι τὸ ἴδιο;*
2. *Τρέφε στὴν παθητικὴ φωνὴ τοὺς παρακάτω ἐνεργητικούς ἀορίστους· νά διατηρήσεις τὸ πρόσωπο καὶ τὸν ἀριθμὸ:*
ἔβρεξα, ἔγραψες, ἔκοψε, πνίξαμε, στρέψαμε, ἔκαψαν.
3. *Κλίνει τὸν παθητικὸ ἀόριστο τῆς ὀριστικῆς καὶ τῆς ὑποτακτικῆς τῶν ρημάτων: ντρέπομαι, φαίνομαι, χαίρομαι.*

83. ΦΩΣ ΑΠΟ ΤΟ ΑΡΚΑΔΙ

Ὁ πατέρας ἔγνεψε νὰ σταθοῦνε κρυμμένοι ἀνάμεσα στίς χαρουπιές. . .

Ἄκουμπισμένοι στοῦ χῶμα μέ τὴν πλάτη στηριγμένη στὸν τοῖχο, τέσσερις πέντε ἀρματωμένοι Τοῦρκοι στρατιῶτες μοιάζανε νὰ λαγοκοιμοῦνται. Δυὸ ἄλλοι σὲ μιά γωνιά, στητοὶ κι ἀγριωποί, φύλαγαν ἀνάμεσά τους ἕναν ἄντρα πανύψηλο, στὰ δλόμαυρα ντυμένον. Παρόλο πού τὸν εἶχαν δεμένον πιστάγκωνα φαίνεται πὼς δέν ἔνιωθαν καὶ πολὺ σίγουροι, γι' αὐτὸ κρατούσανε σταυρωτά τὰ γιαταγάνια τους μπροστά στοῦ πλατὺ του στήθος. Κάπου κάπου τὸν ἔβριζαν στὰ τούρκικα. Μά ὁ μαυροντυμένος ἄντρας ἔμενε ἀσάλευτος, μέ σφιγμένα χεῖλια καὶ σκληρὸ βλέμμα στυλωμένο κάπου ψηλά.

1. *Νά βρεῖς τίς μετοχές τοῦ κειμένου καί νά δικαιολογήσεις τήν ὀρθογραφία τους.*
2. *Γράψε στά τρία γένη τίς παθητικές μετοχές τῶν ρημάτων:*
στρίβω, ἀπορρίπτω, θλίβομαι, μαζεύω, μαγεύω, ἀποδείχνω, ψήνω, ξεκολλῶ, κλείνω, συναθροίζω, κατατρώγω.
3. *Συμπλήρωσε τά κενά μέ ι, υ, η, ει:*
λ—μένος, ντ—μένος, πετυχ—μένος, κλ—μένος, χ—μένος, μην—μένος, ἰδρ—μένος, σβ—σμένος, δακρ—σμένος, δα—ν—σμένος, καθ—σμένος, ἀγανακτ—σμένος.
4. *ο ἤ ω: συμπλήρωσε τά κενά:*
λεγ—μενος, πληγ—μένος, ἐρχ—μενος, ἰδ—μένος, καμ—μένος, εἰπ—μένος, ὄργαν—μένος, ἄρματ—μένος, στεφαν—μένος, φορτ—μένος, ἐνδιαφερ—μενος, μαθητευ—μενος.
5. *Σχημάτισε τίς παθητικές μετοχές τῶν ρημάτων:*
διαμαρτύρομαι, κλίνω, τρώγω, δίνω, προδίνω, ἀγρυπνῶ, ἐπιβαρύνω, ἀποθαρρύνω.
Συμβουλέψου καί τόν Κατάλογο τῶν Ἀνώμαλων Ρημάτων.
6. *Γράψε τίς ἐνεργητικές μετοχές τῶν παρακάτω ρημάτων:*

ἀπαντῶ	ἐρευνῶ	τρέχω	ψήνω
γελῶ	ἐρωτῶ	δείχνω	ντύνω
γλεντῶ	ἰδρωκοπῶ	κρύβω	διαβάζω
δαπανῶ	κολλῶ	στρίβω	σπουδάζω.
7. *Γράψε σέ μία στήλη τίς ἐνεργητικές μετοχές καί σέ ἄλλη τίς παθητικές: χώρισε τίς καταλήξεις:*
χαμένος, τραγουδώντας, λυμένος, ἐξευγενισμένος, ἀπορώντας, κυβερνώντας, ἄλεσμένος, στρατοπεδεύοντας.

84. Ο ΠΑΠΠΟΥΣ ΔΕ ΘΑ ΞΑΝΑΡΘΕΙ

Κείνη τή χρονιά ἦρθαν πάλι τά παιδιά καί τά βρῆκαν ὅλα. Ἄνεβήκανε στούς τετράψηλους θαλασσόβραχους καί εἶδαν πάλι ἀπό κεῖ πάνω τόν ἥλιο. Βρῆκαν τό λιμανάκι γεμάτο τράτες καί ψαρποῦλες καί τά γριγριά μέ ἀναμμένες λάμπες νά ξεκινᾶν ἀράδα τή νύ-

χτα. Πήγανε καί στ' άμπέλι τοῦ Μπαρμπαγιάννη, πήγανε καί στήν άμμουδιά τῆς Βίγλας. "Όλα τά βρῆκαν έντάξει. Μόνο ό παππούς ἔλειπε, νά 'ρθει νά τά προπάρει, νά τά σηκώσει στήν άγκαλιά καί νά τά βάλει στό σαμári.

Τά παιδιά σ' αὐτό τό άναμεταξύ ἔγιναν ἕνα χρόνο πιό μεγάλα, ώστόσο δέν μπορούσαν νά καταλάβουν πῶς γίνεται αὐτό. 'Αφοῦ ὅλα τά βρῆκαν ὅπως τά εἶχαν άφήσει.

— Πότε θά 'ρθει πιά ό παππούς νά μᾶς πάρει καθάλα; ἔλεγε ό Λάμπης.

Κι ἡ Δροσούλα τοῦ τό θύμιζε χωρίς νά καταλαβαίνει περισσό-
τερα:

— Μά ό παππούς πέθανε, δέν τό 'παμε;

Τά παιδιά σώπαιναν· κατόπι ό Λάμπης ρωτοῦσε:

— Δέ θά ξανάρθει πιά ποτέ νά μᾶς πάρει;

— Ποτές.

'Απόμεινε κάμποσο σκεφτικός, κατόπι ρώτησε πάλι:

— Ποῦ εἶναι τώρα ό παππούς;

'Η Δροσούλα άπαντοῦσε σοβαρά:

— Εἶναι κοντά στό Θεό.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§ 272)

1. 'Αναγνώρισε τούς ανώμαλους τύπους τῶν ρημάτων τοῦ κειμέ-
νου καί σχημάτισε τό πρῶτο ένικό τῆς ὀριστικῆς τοῦ ἐνεστώτα
τοῦ κάθε ρήματος.

2. Στίς παρακάτω φράσεις ἄλλαξε τό ρῆμα στό πρῶτο πληθυντι-
κό πρόσωπο: α) τοῦ ἴδιου χρόνου, β) τοῦ ἀορίστου τῆς ὀρι-
στικῆς καί γ) τοῦ παρακειμένου τῆς ὀριστικῆς:

**Θά σέ βλέπω μέ χαρά· θά ἔρχομαι μαζί σου· θά λέω τήν ἀλή-
θεια· θά τρώγω νωρίς· θά ἀνεβαίνω τρέχοντας· θά κάνω πάντα
τό καλό.**

3. **μπῆκε:** γράψε τό ἴδιο πρόσωπο τοῦ ρήματος στόν ἐνεστώτα
καί στήν ὑποτακτική τοῦ ἀορίστου· βρές τό ἴδιο στό σχηματι-
σμό ἀλλά αντίθετο στή σημασία ρῆμα καί κλίνε το στήν ὑπο-
τακτική τοῦ ἀορίστου.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΕΠΑΝΑΛΗΨΗ

Τά ρήματα

1. Γράψε 10 ρήματα του κειμένου των σελ. 25-26 και πλάι στο καθένα τό υποκείμενό του.
2. Σχημάτισε φράσεις με τά παρακάτω ρήματα και με τά συνώνυμά τους: δέρνω, λάμπω, μαζεύω, ξέρω.
3. Γράψε τίς ακόλουθες φράσεις συμπληρώνοντας τό τέλος των ρημάτων, όπου λείπει:

Προσέχετ—, όταν γράφετ—, νά μή βιάζεστ—.

Τό μάθημα δέν πρέπει νά γράφετ— βιαστικά. "Όταν έρχετ— ή ώρα τής μελέτης, κλείνομ— στό δωμάτιό μου και δέ βιάζομ— νά τελειώσω. "Όλοι πρέπει νά έχουμ— προσοχή, όταν διαβάζομ— και γράφομ—, γιά νά μήν κάνουμ— λάθη.

4. Κλίνε τήν όριστική και τήν ύποτακτική του παθητικού άορίστου του ρήματος μαζεύομαι.
5. Γράψε στό τρίτο πληθυντικό πρόσωπο τόν ένεργητικό και τόν παθητικό άόριστο τής όριστικής των ρημάτων: ξεγελώ, μαραίνω, πικραίνω, ύφαίνω, γδέρνω, αλέθω, στενοχωρώ, παραχωρώ, ράβω, σκάβω, φυτεύω, λατρεύω.
6. Νά βάλεις τό παθητικό άπαρέμφοτο ή τήν παθητική μετοχή που πρέπει στίς φράσεις τής δεύτερης στήλης:

Ένεργητική σύνταξη	Παθητική σύνταξη
Έχω δέσει τή βάρκα	Έη βάρκα είναι —
Έχω δέσει τό σκοινί	Τό σκοινί έχει —
Ό κηπουρός έχει ποτίσει τόν κήπο	Ό κήπος έχει —
Ό ράφτης έχει ράψει τά ρούχα	Τά ρούχα είναι —

7. Γράψε στά τρία γένη τίς παθητικές μετοχές των ρημάτων: ανάβω, βάφω, κρύβω, προκόβω, σκάβω, σκύβω.
8. Γράψε έξι φράσεις που ή καθεμιά νά έχει ένα από τά άπρόσωπα ρήματα βρέχει, βροντά, χιονίζει, βολεϊ, μέλει, πρέπει στον παρατατικό.

85. ΣΧΟΛΙΚΗ ΕΚΔΡΟΜΗ

— Πότε θά γίνει ή έκδρομή μας, κύριε;

— Αύριο.

— Όλα τά πρόσωπα έλαμψαν από χαρά.

— Ποῦ θά πάμε;

— Έχει κανένας σας νά προτείνει καμιά τοποθεσία;

— Είπε ό πατέρας μου, κύριε, λέει ό Νικόλας, νά πάμε, αν θέλετε, στό κτήμα μας. Δέν είναι μακριά, είναι κάτω, στή λάκκα. Καί μου είπε πώς όσα σταφύλια βρίσκονται ακόμη είναι δικά μας.

— Τότε, θά περάσουμε περίφημα, λέει ή 'Αστέρω· μά πώς θά πάμε;

— Μέ τά πόδια, φυσικά· όπως είπε ό Νικόλας, τό κτήμα είναι κοντά.

Πρωί πρωί μαζεύονται τά παιδιά καί περιμένουν άνυπόμονα τό δάσκαλο. Νωρίς ήρθε κι εκείνος, όπως συνηθίζει πάντα. Άφού έκαμάν τήν προσευχή τους, ξεκινούν όλοι χαρούμενα. Σήμερα έχουν καί κάποιον καινούριο σύντροφο μαζί· τή Σπίθα, τήν πιστή σκυλίτσα του Νικόλα.

Μόλις βγήκαν από τό χωριό, τά παιδιά ένιωθαν πώς δέν άγγιζουν τή γή· σαν νά πετούν. Τών κοριτσιών τά γέλια καί οί φλυαρίες μπερδεύονται μέ τών πουλιών τά τιτιβίσματα καί μέ τά μουρμουρίσματα τών νερών. Ποῦ καί ποῦ άκούς καμιά ξαφνιασμένη φωνούλα.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 274 - 277)

1. Άναγνώρισε τά επιρροήματα του κειμένου.
2. Κατάταξέ τα σε ξεχωριστές στήλες ανάλογα μέ τό είδος τους.
3. Σημείωσε τή λέξη πού προσδιορίζει τό καθένα.
4. Άπάντησε μέ δύο διαφορετικά επιρροήματα στις παρακάτω έρωτήσεις:
α) Ποῦ βρίσκεται; β) Πότε έφυγε; γ) Πώς μίλησε;

5. Γράψε τρεις ερωτηματικές φράσεις μέ τά ἐπιρρήματα πού, πότε, πῶς; — Ἀπάντησε στίς ἐρωτήσεις αὐτές μέ φράσεις πού νά ἔχουν ἀντίστοιχα ἐπιρρήματα (παράδειγμα: Πού θέλεις νά παίξουμε; — Θέλω νά παίξουμε ἐκεῖ).

86. ΤΑ ΑΜΠΕΛΑΚΙΑ

Πόσο ξαφνιάστηκαν σήμερα τά παιδιά, μόλις μπήκαν στήν τάξη τους! Στόν πίνακα κρέμονταν κάτι ὁμορφες χρωματιστές ζωγραφιές.

— Νά ἔρθουμε, κύριε, νά κοιτάξουμε λίγο ἀπό κοντά;

— Ναί, βέβαια, νά ἔρθετε· καί ὄχι λίγο μόνο, νά τίς κοιτάξετε ὅσο θέλετε.

Ἡ εἰκόνα πού εἶναι στή μέση, ἡ μεγαλύτερη, τραβᾷ πιο πολύ τήν προσοχή τους. Εἶναι ἕνα μεγάλο χωριό ἢ καλύτερα μιά μικρή πολιτεία, ἀκουμπισμένη στήν πλαγιά κάποιου βουνού.

— Ποπό νερά! Πιο πολλά ἀπό τοῦ χωριοῦ μας.

— Ὅχι, δέν εἶναι πιο πολλά, μά φαντάζουν περισσότερο καθώς πέφτουν ἀπό τά ψηλῶματα, ἐξηγεῖ ὁ δάσκαλος.

— Καί πόσα πλατάνια, καί τί θεόρατες βαλανιδιές, καί καρυδιές μέ πυκνή φυλλωσιά! Πῶς πρασινίζουν στίς πλαγιές τά ἀμπέλια!

— Ποιο εἶναι αὐτό τό βουνό;

— Δέν τό γνωρίζετε; Κοιτάξετε το καλύτερα· ἴσως νά τό μαντέψετε.

Βρίσκεται στή Θεσσαλία. . .

— Τό Πήλιο εἶναι! φωνάζει μέ χαρά μιά μαθήτρια, ἡ Κατερίνα.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 278 - 281)

1. Ἀναγνώρισε τό εἶδος καί τό βαθμό τοῦ κάθε ἐπιρρήματος τοῦ κειμένου.

2. Γράψε τέσσερις φράσεις που ή καθεμιά νά ἔχει τό λιγότερο ἓνα ἐπίρρημα ποσοτικό, βεβαιωτικό, διστακτικό, ἀρνητικό.
3. Συμπλήρωσε τά κενά μέ ἐπιρρήματα ἀντίθετα ἀπό κεῖνα που εἶναι γραμμένα μέ ἀραιά γράμματα.
- α) Ὁ γλᾶρος ἀ ψ η λ ἄ πετᾶ καί — λογιᾶζει.
 β) Τό ἔ ξ ω τοῦ αὐγοῦ καί τό — τῆς ἐλιᾶς.
 γ) Ὅσο πιό χ α μ η λ ἄ πέφτει κανεῖς, τόσο πιό— κοιτάζει.
 δ) Ἀνέβα π ἄ ν ω στό βουνό καί ἰδέ — στόν κάμπο.
 ε) Σήμερα στήνουν τήν καλύβα —, αὔριο ἔ κ ε ἱ μακριά.
 ς) — πάει ὁ Νικηταρᾶς, π ἰ σ ω ὁ Κολοκοτρώνης.

4. Ποιά εἶναι τά ἀντίθετα τῶν ἐπιρρημάτων που ἀκολουθοῦν:

ἐμπρός	—	περισσότερο	—
ἔτσι	—	ὑπομονετικά	—
δίκαια	—	λίγο	—
μυστικά	—	περίπου	—
φτηνά	—	προσωρινά	—
ἔστερα	—	ἴσια	—
μαλακά	—	ἀπαλά	—
σήμερα	—	σπλαχνικά	—
νορίς	—	τυκνά	—

(Παράδειγμα: μαλακά — σκληρά).

5. Σέ κάθε παύλα νά βάλεις καί ἓνα ἐπίρρημα ἀπό αὐτά που βρίζονται μέσα στόν κύκλο.

ἴσως
 μάλιστα, δέν,
 σωστά, τάχα, ναί,
 ἀλήθεια, πιά, πιθανόν,
 βέβαια, σήμερα,
 ὄχι.

- α) — ἔρθει, — — ἔρθει. Ποιός ξέρει;
 β) — τό θάμα κι ἔγινε; Πές μου το νά σ' τό πῶ.
 γ) — ἀλλά τώρα ἀντιπαλεύει κάθε τέκνο σου μέ ὀρμή...
 δ) — ἄπιστοι ἐγεννήθη, —, τοῦ κόσμου ὁ Λυτρωτής.
 ε) Ὅμως, —, — εἶν' ξένο καί τό πέλαγο γιά σέ.

87. ΤΑ ΕΛΑΤΑ

Τά έλατα άπλώνονται σέ όλα σχεδόν τά έλληνικά βουνά, άπό τόν Πάρνωνα καί τόν Ταΰγετο ίσαμε τά σύνορα καί άπό τήν Ήπειρο καί τήν Κεφαλλονιά ώς τό Άγιονόρος καί τό Πάγγαιο.

Τά κλωνάρια τοῦ έλατου παρουσιάζονται σέ όριζόντια πατώματα γύρω στόν κορμό. Οί ώραιόι αύτοί κλώνοι καταντοῦν δυστυχώς βορά τῶν γιδιῶν.

Άπ' όλα τά δυστυχιμένα έλληνικά δασικά δέντρα εκείνα πού ρημάζονται περισσότερο — μετά τή βαλανιδιά — είναι τά έλατα. Μέ τόν ίδιο ρυθμό τῆς καταστροφῆς, σέ μερικές δεκαετίες δέ θά μείνει κατά τή γνώμη μου έλατάκι όρθιο πουθενά. Καί οί πολίτες μέ τά άγρια έθιμά τους, παρά τίς συμβουλές τῶν μορφωμένων, άντί νά προστατεύουν τά δάση, βοηθοῦν στό έργο τῆς καταστροφῆς. "Όσα νέα έλατα γλιτώσουν άπό τούς λαθροϋλοτόμους κατεβαίνουν στά άστικά κέντρα τό χειμώνα ώς δέντρα . . . χριστουγεννιάτικα.

Θεσπέσιο είναι τό όραμα τοῦ χιονισμένου έλατιᾶ. "Ένα χειμωνιάτικο άνέβασμα, κατά τά Χριστούγεννα λ.χ., πρós μιά έλατοσκέπαστη χιονισμένη κορυφή θά είναι μιά έκδρομή άλησμόνητη.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 285 - 289)

1. Νά βρεῖς τίς προθέσεις τοῦ κειμένου καί νά γράφεις σέ χωριστές στήλες:
  - α) τίς μονοσύλλαβες,
  - β) τίς δυσύλλαβες,
  - γ) όσες έχουν πάθει έκθλιψη,
  - δ) όσες έχουν πάθει άποκοπή καί
  - ε) όσες χρησιμοποιοῦν ώς πρῶτα συνθετικά λέξεων τοῦ κειμένου.

2. Συμπλήρωσε τις παρακάτω φράσεις βάζοντας στη θέση της παύλας την κατάλληλη πρόθεση:
- α) Οί κορμοί ἔχουν μείνει — κλωνάρια.
 β) Προβαίνει ὁ ἥλιος — ὅλη του τή χάρη.
 κι — λάμψη τόν κόσμο πλημμυρίζει.
 γ) — τό μαστρο-Γιάννη καί τά κοπέλια του.
 δ) — λίγο θά ἔπεφτε κάτω.
3. Συμπλήρωσε τίς παρακάτω φράσεις βάζοντας στη θέση της παύλας τήν κατάλληλη πρόθεση. Ὑπογράμμισε τά ἄρθρα πού ἔχουν ἐνωμένη μαζί τους τήν πρόθεση σέ:
- Θά φτάσουμε — λίγο.
 Γράφω καλά — αὐτό τό μολύβι.
 Ἔφυγα — τό σπίτι καί πηγαίνω στό σχολεῖο.
 Ἐσύ νά βλέπεις — τά ἐδῶ καί ἐγώ — τά ἐκεῖ.
 Ἄπό δῶ — ἐκεῖ.
 — τήν Πόλη ἔρχομαι καί στήν κορφή κανέλα.
 Ὁ ἄνθρωπος δέν μπορεῖ νά ζήσει — τροφή.
 Θά εἶμαι ἐδῶ ἀπό τίς πέντε — τίς ἐφτά.
 Πήγα στό σπίτι μου καί ἔφαγα — πολλή ὄρεξη.

88. ΠΑΡΟΙΜΙΕΣ ΚΑΙ ΣΚΟΡΠΙΟΙ ΣΤΙΧΟΙ

1. Τό σκύλο κάμε σύντεκνο καί τό ραβδί σου βάστα.
2. Οὔτε ὁ Αὐγουστος χειμῶνας οὔτε ὁ Μάρτης καλοκαίρι.
3. Οὔδέ σέ γάμο ρίχνονται οὔδέ σέ χαροκόπι.
4. Ἡ λευτεριά θά λάμψει ἐδῶ ἢ θά μᾶς πάρει ὁ Χάρος.
5. Εἴτε βουνό εἴτε ρέμα βρεῖς, μή σκιαζέσαι καί πέρνα.
6. Ἡ βιάση ψήνει τό ψωμί, μά δέν τό καλοψήνει.
7. Εἶναι χειμῶνας, ἀλλά — δές! — οἱ μυγαλιές ἀνθίσαν.

8. *Αν καί δέ λείπουν οί χαρές, εἶναι πολλές κι οί λύπες.
9. Μήν πείτε πώς σκοτώθηκα, νά μήν κακοκαρδίσουν.
10. Ποιός εἶχε πεί πού σου ἔμελλε, πέτρα, νά βγάλεις ρόδο;
11. *Ὅ,τι γυαλίζει μή θαρρεῖς ὅτι εἶναι καί χρυσάφι.
12. Πουλί, σου ἀνοίγω τό κλουβί, γιατί πονῶ γιά σένα.
13. *Ὅταν λείπει ἡ γάτα, χορεύουν τά ποντίκια.
14. *Αναβε τό λυχνάρι σου, προτοῦ νά σέ ἔβρει ἡ νύχτα.
15. Λαλεῖ τ' ἀηδόνι, ὥσότου πιά χρυσή ἡ αὐγή προβάλλει.
16. *Αν γειτονέψεις μέ κουτσό, θά μάθεις νά κουτσαίνεις.
17. Εἶμ' Ἑλληνας, ὥστε κι ἐγώ γιά λευτεριά διψῶ.
18. Τόσο ψηλά εἶν' τά κύματα, πού κρύβουν τό καράβι.
19. Κάλλιο νά κλάψει τό παιδί παρά νά κλάψει ἡ μάνα.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 290 - 291)

1. *Νά βρεῖς: α) τούς συνδέσμους τοῦ κειμένου, β) τό εἶδος στό ὁποῖο ἀνήκει ὁ καθένας, καί γ) τίς λέξεις ἢ τίς προτάσεις πού συνδέουν. (Προφορικά).*
2. *Ἀπό τά παρακάτω τετραγωνάκια νά πάρεις καί νά βάλεις στή θέση τῆς κάθε παύλας τό σύνδεσμο πού ταιριάζει:*

δηλαδή	γιατί	εἴτε	ἢ
μολονότι	ὥσπου	ἄρα	σάν
ὥστόσο	πρίν	παρά	ἄν
μήπως	ἐνῶ	γιά νά	ἅμα

- α) — νά βρῶ τό τόξο μου, τό ἐλάφι ὀρμᾶ καί φεύγει.
- β) Δέν εἶναι πανηγύρι ἐδῶ, — σκληρός ἀγώνας.
- γ) Ὁ Διάκος — τ' ἀγροίκησε, πολύ τοῦ κακοφάνη.
- δ) — μιλοῦσε ὁ γέροντας, τοῦ νιοῦ ἡ καρδιά σκιρτοῦσε.
- ε) — φοβᾶσαι τόν γκερέμο, πάρε τό μονοπάτι.
- ς) Κοίταζε μέ προσοχή — τόν ἔβλεπε κανεῖς.
- ζ) Δέ μιλοῦσε, — ἡ γιαγιά κοιμόταν.

3. Νά ενώσεις τις προτάσεις με τό σύνδεσμο πού παραλείπεται θά τόν βρεῖς στόν κύκλο:

ἀλλά καί
λοιπόν, δηλαδή
ἀφοῦ, νά, οὔτε
μόλις, πού, ὅτι, παρά
μήπως, ἐπομένως
μηδέ, ἄν, ἀλλά
ὡσότου

- α) Εἶναι ἀδιάλλακτοι — — προσεκτικοί.
β) Ναί, θά σᾶς τά πῶ, — τό θέλει ὁ πατέρας μου.
γ) Θά ἀναχωρήσω — πάρω ἄγραμμά σου.
δ) Θέλω — πάω — κοιμηθῶ.
ε) Τόσο πολύ τή μέθυσε ὁ χυμός τοῦ ἡλιου, — ἔγειρε τό κεφάλι της.
ς) Κελαηδεῖ μέ τέτοιον πόνο, — τά δέντρα μαραίνονται.
ζ) Ἦμουν βέβαιος — θά τή γελοῦσα.
η) Προτιμότερος ὁ θάνατος — τέτοια ζωή.

89. Ο ΛΥΚΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΑΡΝΙ

Ὁ λύκος κατεβαίνοντας τήν ἀκροποταμιά ἀντίκρισε τό ἀρνί.

— Μά τήν ἀλήθεια, εἶπε μέσα του, δέν τό πίστευα πῶς θά ἤμουν τόσο τυχερός σήμερα. Θά γλιτώσω ἀπό τόν κόπο νά τρέχω στή στάνη. Θά τό χάψω βέβαια· νά βρῶ καί καμιά δικαιολογία πού νά ἔρχεται σέ λογαριασμό.

— Νά σοῦ πῶ! φωνάζει τρόπος εἶν' αὐτός νά θολώνεις τό νερό καί νά μήν ἀφήνεις νά πιοῦνε κι ἄλλοι;

— Ἐγώ θολώνω τό νερό; Ποῦ, κύρ λύκο;

- Νά, ἐδῶ πού εἶμαι. Γιά ἔλα νά δεῖς.
 — Ἐγὼ μὲν ἀκουμπῶ τὰ χεῖλια μου στὴν ἄκρη τοῦ νεροῦ. Πῶς νά τό θολώσω;
 — Ἄς εἶναι, ἄς τό παραδεχτοῦμε αὐτό. Ξέρεις ὅμως πῶς σοῦ χρειάζεται τιμωρία, γιατί ἔβρισες τόν πατέρα μου;
 — Ἐγώ; . . . Πότε;
 — Πέτσι.
 — Μά ἐγὼ πέτσι δέν ἤμουν κάν γεννημένο! Μά τὰ χορταράκια, πού εἶναι ἡ τροφή μου, κύρ λύκο!
 — Ἄ! ἔσύ, βλέπω, ξέρεις καί βρίσκεις δικαιολογίες. Αὐτό ὅμως δέ θά πεί πῶς ἐγὼ πρέπει νά μείνω νηστικός.
 Καί τό ἔφαγε.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§ 292)

1. *Νά βρεῖς ὅλα τὰ μέρη τοῦ κειμένου καί τό εἶδος τοῦ καθενός.*
2. *Νά ἀντιγράψεις τίς ἀκόλουθες φράσεις καί νά σημειώσεις κάτω ἀπό κάθε δεικτικό νά τόν ἀριθμό 1, κάτω ἀπό τό βουλητικό τόν ἀριθμό 2 καί κάτω ἀπό τό σύνδεσμο νά τόν ἀριθμό 3:*
Πήγαινε νά φέρεις τό βιβλίο μου. Νά τό βιβλίο σου, νά καί τό μολύβι σου.
Πήγαινε καί νά μή σέ ξαναδῶ ἐδῶ.
Τρέχω νά δῶ τί γίνεται.
Ποῦ νά καθίσω ἐγώ; Νά, ἐδῶ εἶναι ἡ θέση σου.
Νά μείνω ἢ νά φύγω; Πρέπει νά μείνεις.
3. *Στούς στίχους πού ἀκολουθοῦν νά ὑπογραμμίσεις τὰ μέρη καί νά πεῖς τί σημαίνει τό καθένα:*
 — Περνᾷ ὁ λαγός, μά νά ὁ αἰτός χιμᾷ νά τόν ἀρπάξει.
 — Ἄς γελοῦμε κι ἄς πηδοῦμε, γιά νά λέν πῶς δέν πεινοῦμε.
 — Θέλω νά ῥθῶ, μά τούς θεούς, μά ἡ δύναμη μοῦ λείπει.
 — Γιά δές καιρό πού διάλεξε ὁ Χάρος νά μέ πάρει.
 — Ἄλαφροῖσκιωτε καλέ, γιά πές ἀπόψε τί ἔδες.
 — Νά μιά βοσκούλα στό βουνό, πού κάθεται καί κλαίει.

90. ΤΟ ΚΥΠΑΡΙΣΣΙ ΤΟΥ ΜΙΣΤΡΑ

«Ποπό! τί όμορφιές! Γειά σας, παιδιά! Μπράβο! Ώραϊα τό ψήσατε τό άρνί! Φώναζε κάθε τόσο ό πασάς στους Τουρκους δούλους του.

Ή μικρός Έλληνας, όμως, άποτραβηγμένος παράμερα, κοίταζε λυπημένος καί άναστενάζε κάθε τόσο: "Αχ, άχ! Δυστυχία μας! Άλιμονό μας!

— Οϋφ! Πάψε πιά, βαρέθηκα νά σ' άκούω, του έίπε ένας Τουρκος δούλος πού στεκόταν λίγο παραπέρα. Ή μικρός ήσύχασε, μά σέ λίγο έπιασε πάλι τ' άναστενάγματα, ώσπου τόν άκουσε στό τέλος κι ό πασάς.

— "Ε, Ρωμιόπουλο! "Ελα κοντά μου. Γιατί άναστενάξεις;

— Πώς νά μήν άναστενάζω, πασά μου, σάν συλλογίζομαι πώς όλα αυτά τό ώραϊα μέρη ήταν δικά μας καί μās τά πήρατε;

— Μπά! Ξέρεις, βλέπω, καί ιστορία, τσοπανόπουλο! Ναί, ήταν δικά σας, μά ό Άλάχ τά έδωσε σ' έμάς.

— Μά ξέρεις, πασά μου, τί λένε τά τραγούδια μας; Πάλι μέ χρόνια μέ καιρούς, πάλι δικά μας θά 'ναι.

— Καλέ τί μās λές! Βλέπεις αυτή τή σούβλα, πού ψήσαμε τό άρνί; Νά, τήν μπήγω στή γή καί, όταν αυτή ρίξει ρίζες καί γίνει δέντρο, τότε καί αυτά τά μέρη θά γίνουν έλληνικά.

— Μακάρι! ευχήθηκε τό Έλληνόπουλο.

Καί τό θαῦμα έγινε· ή σούβλα ρίζωσε κι έγινε ένα ώραϊο ψηλό κυπαρίσσι.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§ 293)

1. Νά βρεϊς τά επιφωνήματα του κειμένου καί νά πεις τί σημαίνει τό καθένα.
2. Μέ ποιά επιφωνήματα φανερώνεις:
τό θαυμάσιο, τήν άπορία, τή χαρά, τή λύπη, τήν ειρωνεία,
τήν ευχή, τή στενοχώρια;

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΕΠΑΝΑΛΗΨΗ

Τά ἄκλιτα μέρη τοῦ λόγου

1. Γράψε πέντε ἄκλιτες λέξεις τοῦ κειμένου τῆς σελ. 52 καί σημείωσε πλάι στήν καθεμιά τί μέρος τοῦ λόγου εἶναι.
2. Νά βρεῖς τά ἐπιρρήματα τοῦ παρακάτω κειμένου καί νά κάμεις τή γραμματική τους ἀνάλυση:

Κάποτε τά πουλιά θέλησαν νά ἐκλέξουν βασιλιά. Ὁ Θεός τότε τά κάλεσε καί εἶπε νά γίνει βασιλιάς ὁποῖος μπορέσει νά πετάξει ψηλότερα. Αὐτό στενοχώρησε τά πουλιά. Μόνο ὁ καλογιάννος γέλασε. «Ἐγώ θά βγῶ βασιλιάς, γιατί ὁ αἰτός γέρασε πιά», εἶπε. Ὁ ἀγώνας ἄρχισε, ἀλλά δέ βάσταξε πολύ. Γρήγορα ὁ αἰτός ξεπέρασε ὅλα τά πουλιά κι ὅταν ἔφτασε ὡς ἐκεῖ πού δέν μποροῦσε νά πετάξει πιό πάνω, φώναξε: «Ποῖο μπορεῖ νά πετάξει ψηλότερα ἀπό μένα;» Ὁ καλογιάννος, πού εἶχε κρυφτεῖ στή ράχη τοῦ αἰτοῦ, ἀνατινάχτηκε λίγο καί φώναξε: «Ἐγώ!» Κι ἔτσι ἔγινε βασιλιάς!

3. Γράψε πέντε φράσεις μέ πέντε διαφορετικές προθέσεις.
4. Συμπλήρωσε τίς ἀκόλουθες φράσεις μέ τίς λέξεις πού λείπουν, γιά νά γίνει ἡ σύνδεση τῶν προτάσεων:

Οἱ ἀρχαῖοι πίστευαν . . . οἱ θεοί ἦταν πολλοί.

Θέλω νά πετάξω . . . δέν μπορῶ.

Εἶμαι ἐλαφρά ντυμένος καί φοβοῦμαι . . . κρώσω.

Γάτα . . . κοιμᾶται ποντικούς δέν πιάνει.

Δέν ξέρω . . . γίνεται ὁ φίλος μου.

Ὁ Νίκος διαβάζει . . . γράφει σωστά.

Ἡ ἄκουγε . . . φύγε.

5. Γράψε τίς παρακάτω φράσεις καί συμπλήρωσε τίς προτάσεις πού ἀρχίζουν μέ τούς συνδέσμους:

α) Τό μάθημα τελείωσε· λοιπόν . .

- β) Ἀρχίζει νά νυχτώνει, ὅταν...
- γ) Ὁ Πέτρος δέν ἦρθε στό σχολεῖο, γιατί...
- δ) Θέλω νά πᾶμε ἐκεῖ μαζί· δέ θά πάω κι ἐγώ, ἀν...
- ε) Οἱ ἄνθρωποι πρέπει νά ἐργάζονται, γιά νά...
- ς) Εἶναι τόσο στενός ὁ δρόμος, ὥστε...

6. Γράψε πέντε φράσεις πού ἡ καθημέριά νά ἔχει ἀπό ἓνα μόριο: **μά,**
νά, γιά, θά, ἄς.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

		<i>Σελίδα</i>
ΠΡΟΛΟΓΟΣ		5
ΚΕΙΜΕΝΑ	ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ*	
1. 'Ο Τζίτζικας καί τό μυρμήγκι	<i>Φθόγγοι καί γράμματα (1-21) ..</i>	7
2. 'Η Σαμαρείτισσα	<i>Συλλαβές, συλλαβισμός (23-27) ...</i>	8
3. Τό δελφίνι	<i>Γενικοί κανόνες τονισμού, ό τονι- σμός τῶν ὀνομάτων (31-32) ....</i>	9
4. Τά μεγάλα Παναθή- νια	<i>'Ο τόνος στά ῥήματα (33) .....</i>	10
5. 'Ο γυρισμός τοῦ πα- τέρα	<i>'Εγκλιτικές λέξεις, τόνοι καί πνεύ- ματα (36-40) .....</i>	11
6. Δεῖπνο	<i>'Ορθογραφικά σημεῖα (41) .....</i>	12
7. 'Επιδρομή ἀεροπλά- νων	<i>Τά σημεῖα τῆς στίξης (43) .....</i>	13
8. Νανουρίσματα	<i>Συνίτηση, συναίρεση (47-48) .....</i>	15
9. Νανουρίσματα	<i>'Εκθλίψη, ἀφαίρεση, ἀρχικά φω- νήεντα (49-51) .....</i>	16
10. Τοῦ κλέφτη τό κιβούρι	<i>Συγκοπή, ἀποκοπή (52-53) .....</i>	17
11. Κούνια κοριτσιῶν ...	<i>Τό τελικό ν (55-56) .....</i>	18
'Ασκήσεις γιά ἐπανά- ληψη	<i>Οἱ φθόγγοι καί τά γράμματα (1-57) .....</i>	20

* Οἱ ἀριθμοί σέ παρένθεση παραπέμπουν στούς παραγράφους τῆς Γραμματικῆς.

12. Ἡλεκτρισμός	<i>Λέξεις λαϊκές καί λόγιες (58) . . .</i>	23
13. Τά χέρια καί τά πόδια	<i>Παραγωγικό, οἰκογένειες λέξεων (59-63) . . . . .</i>	24
14. Ὁ θεῖος Πελοπίδας ..	<i>Παράγωγα ῥήματα (64-66) . . . . .</i>	25
15. Οἱ ἀκούραστοι χορευτές	<i>Οὐσιαστικά παράγωγα ἀπό ῥήματα (67) . . . . .</i>	27
16. Δύο ποντίκια	<i>Ἐποχοριστικά, μεγεθυντικά (68-69) . . . . .</i>	28
17. Στήν πλατεία τοῦ χωριοῦ	<i>Τοπικά, περιεκτικά (70-71) . . . . .</i>	29
18. Ὁ καημός τοῦ Κωστάκη	<i>Ἐθνικά (72) . . . . .</i>	31
19. Τό ἀκροατήριό τοῦ καπετάν Νικόλα	<i>Ἐπαγγελματικά, ἀνδρωνυμικά κ.ἄ. (73-75) . . . . .</i>	32
20. Στόν Ἄι-Νικόλα	<i>Ἐπίθετα παράγωγα ἀπό ῥήματα (77) . . . . .</i>	32
21. Κυριακάτικο πρωινό μέ βροχή	<i>Ἐπίθετα παράγωγα ἀπό οὐσιαστικά κτλ., παράγωγα ἐπιρῳήματα (78-81) . . . . .</i>	34
22. Ὁ μύρμηγκας	<i>Σύνθεση μέ ἀχώριστα μόρια (82-83) . . . . .</i>	35
23. Δύο ξαδέρφια στό τηλέφωνο	<i>Λόγια ἀχώριστα μόρια (84) . . . . .</i>	36
24. Τό πατρογονικό σπίτι τοῦ καπετάν Θύμιου	<i>Ἡ σημασία τῶν συνθέτων (85-89) . . . . .</i>	38
25. Τό ὄραμα τῆς Παναγίας	<i>Ἡ μορφή τῶν συνθέτων (90-95) . . . . .</i>	39
26. Ἡ ἀγάπη τῆς θάλασσας	<i>Τό δεύτερο συνθετικό (96-101) . . . . .</i>	40
27. Ψάρεμα στό Γλαρονήσι	<i>Ὁ τονισμός τῶν συνθέτων (102-104) . . . . .</i>	42

28. Τό ὄμορφο χωριό ...	<i>Κυριολεξία καί μεταφορά (105).</i>	43
29. Τά ἀστεῖα τοῦ παπ- ποῦ	<i>Ὁμώνυμα, παρώνυμα (106-108)..</i>	44
30. Κλέφτικα τραγούδια.	<i>Συνώνυμα, ταυτόσημα (109-110).</i>	45
Ἀσκήσεις γιά ἐπανά- ληψη	<i>Οἱ λέξεις (58-110) .....</i>	46
31. Ὁ Πηνειός	<i>Τό ἄρθρο (117-120) .....</i>	49
32. Αἰσώπειοι μῦθοι ...	<i>Τό ἀόριστο ἄρθρο (119) .....</i>	50
33. Τό χωριό	<i>Κύρια καί κοινά οὐσιαστικά (122).</i>	51
34. Μαθήτρια σέ μοδίστρα	<i>Γένος οὐσιαστικῶν (124-127)....</i>	52
35. Γιορτινές συνθήθειες τῶν γεωργῶν	<i>Ὁ ἀριθμός τῶν οὐσιαστικῶν (128).</i>	54
36. Μιά βιβλιοθήκη	<i>Ἀρσενικά σέ -ας καί -ης (133-137).</i>	56
37. Τό ὄνειρο τοῦ Πανά- γου	<i>Κλίση ἀρσενικῶν οὐσιαστικῶν (133, 135-142) .....</i>	58
38. Λαϊκή ζωολογία	<i>Κλίση θηλυκῶν (145-150, 152) ...</i>	60
39. Ἡ λευτεριά ἔρχεται..	<i>Κλίση οὐδετέρων (154-161) .....</i>	62
40. Ὁ Ἄι-Λιάς	<i>Ἀκλιτα, ἔλλειπτικά οὐσιαστικά (164, 166) .....</i>	64
41. Ὁ διανομέας	<i>Ἰδιόκλιτα (167) .....</i>	65
42. Συζήτηση στήν αὐλή τοῦ σχολείου	<i>Ἰδιόκλιτα (167) .....</i>	66
43. Νοσταλγία	<i>Διπλόκλιτα, διπλόμορφα, διπλοκα- τάληκτα (168-170) .....</i>	68
Ἀσκήσεις γιά ἐπανά- ληψη	<i>Τά οὐσιαστικά (121 - 170) .....</i>	69

	Σελ.
44. 'Η Γαλιλαία.....	<i>'Επίθετα (171-172)</i> 72
45. 'Η βραχοστύλωτη έκ- κκλησιά.....	<i>Κλίση επιθέτων (172-175)</i> 73
46. Λειτουργία στό χωριό	<i>Κλίση επιθέτων (176)</i> 74
47. Οί λαγοί καί οί βά- τραχοι.....	<i>Κλίση επιθέτων (177)</i> 76
48. Παροιμίες καί σκόρ- πιοι στίχοι.....	<i>'Ανώμαλα επίθετα (179)</i> 77
49. Τά 'Εφτάνησα.....	<i>Παραθετικά (181-183, 187)</i> 78
50. Τό Αίγαίο καί τά νη- σιά του.....	<i>Παραθετικά (180-182, 187)</i> 79
51. Τό παράδοξο καντη- λέρι.....	<i>'Ανώμαλα παραθετικά (183)</i> 80
52. 'Η άρίθμηση τών αϊ- ώνων.....	<i>'Αριθμητικά, άπόλυτα καί τακτικά (188-193)</i> 82
53. Παιδιά στό ψάρεμα... ..	<i>'Αριθμητικά, πολλαπλασιαστικά, ά- ναλογικά, περιληπτικά (194-196)</i> 83
54. 'Ο τραγουδιστής καί ή χορεύτρια.....	<i>Προσωπικές άντωνυμίες (198-200)</i> 84
55. 'Αλεπουδες στό κοτέ- τσι.....	<i>Κτητικές, αὐτοπαθεῖς, όριστικές άντωνυμίες (202-204)</i> 85
56. 'Ο ξυλοκόπος καί ό 'Ερμής.....	<i>Δεικτικές καί έρωτηματικές άν- τωνυμίες (205, 208)</i> 86
57. 'Ιφιγένεια.....	<i>'Αναφορικές άντωνυμίες (206-207)</i> 88
58. 'Ανέλπιστη άντάμωση	<i>'Αόριστες άντωνυμίες (209)</i> 89
'Ασκήσεις γιά επανά- ληψη.....	<i>'Επίθετα, αριθμητικά, άντωνυμίες (171-210)</i> 91
59. Δύο άδερφάκια.....	<i>Ρήμα, ύποκείμενο (211-212)</i> 92

60. Παροιμίες	Διαθέσεις τῶν ρημάτων (213-215).	94
61. Παροιμίες	Διαθέσεις καί φωνές τῶν ρημάτων (213-216)	96
62. Στίχοι	Ἐγκλίσεις (217)	97
63. Παιδικές ἀναμνήσεις	Ἀπρόσωπες ἐγκλίσεις (217)	98
64. Ἡ σύλληψη τοῦ Ρήγα	Οἱ χρόνοι τοῦ ρήματος (219-225).	99
65. Ἡ καλιακούδα, ὁ κοῦ- κος καί τὰ περιστέρια	Τά ρήματα ἔχω καί εἶμαι (235- 236)	100
66. Παραμονή πρωτομα- γιαῖς	Αὔξηση, συζυγίες (233, 238)	102
67. Παροιμίες, γνωμικά καί ἄλλα	Θέμα, κατάληξη καί χαρακτήρας (229-231, 238)	104
68. Ἡ Δέσπω ἢ Σουλιώ- τισσα	Θέμα, κατάληξη καί χαρακτήρας (229-231, 238)	106
69. Στή στάση τοῦ λεω- φορείου	Καταλήξεις τοῦ ἐνεστώτα (216, 238)	107
70. Βουνό ἢ θάλασσα	Παθητική φωνή πρώτης συζυγίας (239)	108
71. Οἱ Σειρῆνες	Παθητική φωνή πρώτης συζυγίας (239)	110
72. Μεταμορφώσεις	Παθητική φωνή πρώτης συζυγίας (239)	111
73. Πεθαίνει τό δάσος;	Ἐνεργητική φωνή δεύτερης συζυ- γίας (248-249, 251)	113
74. Σκόρπιοι στίχοι	Παθητική φωνή δεύτερης συζυγίας (250, 252-253)	114
75. Ὁ γάμος τῆς Ἀφρό- δως	Συνηρημένα ρήματα (254)	115
76. Στίχοι ἀπό δημοτικά τραγούδια	Τό ἐνεστωτικό θέμα (257-258)	116

	Σελ.
77. Παροιμίες	<i>Τό ἐνεστωτικό θέμα (258)</i> 118
78. Τό πάρισμο τῆς Τροίας	<i>Ἐο σιγματικός ἀόριστος (260)</i> 119
79. Ἐο Ὀδυσσεάς στό κυ- νήγι	<i>Ἐο ἄσιγμος ἀόριστος (261-262)</i> . . 121
80. Μελέτρια	<i>Ἐορθογραφία ἐνεργητικῶν ἀοριστι- κῶν τύπων (263)</i> 122
81. Τό σχέδιο τῆς Ἰφι- γένειας	<i>Ἐαντιστοιχία ἐνεργ. ἀορ., παθητ. ἀορ. καί παθητ. μετοχῆς (264-265)</i> . 124
82. Ἐ σωτηρία	<i>Δεύτερος παθητικός ἀόριστος (267)</i> . 125
83. Φῶς ἀπό τό Ἐρκάδι	<i>Ἐοι μετοχές (273)</i> 126
84. Ἐο παππούς δέ θά ξανάρθει	<i>ἘΑνώμαλα ῥήματα (272)</i> 127
ἘΑσκήσεις γιά ἐπανά- ληψη	<i>Ἐτά ῥήματα (211-273)</i> 129
85. Σχολική ἐκδρομή	<i>ἘΕπιρρήματα τοπικά, χρονικά, τρο- πικά (274-277)</i> 130
86. Ἐτά Ἐμπελάκια	<i>ἘΕπιρρήματα ποσοτικά κ.ἄ. (278- 281)</i> 131
87. Ἐτά Ἐλατα	<i>ἘΠροθέσεις (285-289)</i> 133
88. Παροιμίες καί σκόρ- πιοι στίχοι	<i>ἘΣύνδεσμοι (290-291)</i> 134
89. ἘΟ λύκος καί τό ἄρνι . .	<i>ἘΜόρια (292)</i> 136
90. Τό κυπαρίσσι τοῦ Μι- στρά	<i>ἘΕπιφωνήματα (293)</i> 138
ἘΑσκήσεις γιά ἐπανά- ληψη	<i>Ἐτά ἄκλιτα μέρη τοῦ λόγου (274- 294)</i> 139

ΕΞΩΦΥΛΛΟ ΚΑΙ ΚΟΣΜΗΜΑΤΑ
ΤΑΣΟΥ ΜΟΥΣΤΑΦΕΛΛΟΥ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ - ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ (ΙΤΥΣΕ)

17	Το πρώτο βιβλίο...	116
18	Το δεύτερο βιβλίο...	119
19	Το τρίτο βιβλίο...	121
20	Το τέταρτο βιβλίο...	123
21	Το πέμπτο βιβλίο...	124
22	Το έκτο βιβλίο...	126
23	Το έβδομο βιβλίο...	127
24	Το ογδόο βιβλίο...	129
25	Το ένατο βιβλίο...	130
26	Το δέκατο βιβλίο...	131
27	Το ένδεκατο βιβλίο...	133
28	Το δωδέκατο βιβλίο...	134
29	Το τριάντα βιβλίο...	136
30	Το σαράντα βιβλίο...	138
31	Το πενήντα βιβλίο...	139
32	Το εξήντα βιβλίο...	141
33	Το εβδομήντα βιβλίο...	143
34	Το ογδόντα βιβλίο...	144
35	Το ενενήντα βιβλίο...	146
36	Το εκατό βιβλίο...	148
37	Το εκατό ένα βιβλίο...	150
38	Το εκατό δύο βιβλίο...	151
39	Το εκατό τρία βιβλίο...	153
40	Το εκατό τέσσερα βιβλίο...	154
41	Το εκατό πέντε βιβλίο...	156
42	Το εκατό έξι βιβλίο...	157
43	Το εκατό επτά βιβλίο...	159
44	Το εκατό οχτώ βιβλίο...	160
45	Το εκατό εννέα βιβλίο...	162
46	Το εκατό δέκα βιβλίο...	163
47	Το εκατό ένδεκα βιβλίο...	165
48	Το εκατό δώδεκα βιβλίο...	166
49	Το εκατό τριάντα βιβλίο...	168
50	Το εκατό σαράντα βιβλίο...	169
51	Το εκατό πενήντα βιβλίο...	171
52	Το εκατό εξήντα βιβλίο...	172
53	Το εκατό εβδομήντα βιβλίο...	174
54	Το εκατό ογδόντα βιβλίο...	175
55	Το εκατό ενενήντα βιβλίο...	177
56	Το εκατό εκατό βιβλίο...	178
57	Το εκατό εκατό ένα βιβλίο...	180
58	Το εκατό εκατό δύο βιβλίο...	181
59	Το εκατό εκατό τρία βιβλίο...	183
60	Το εκατό εκατό τέσσερα βιβλίο...	184
61	Το εκατό εκατό πέντε βιβλίο...	186
62	Το εκατό εκατό έξι βιβλίο...	187
63	Το εκατό εκατό επτά βιβλίο...	189
64	Το εκατό εκατό οχτώ βιβλίο...	190
65	Το εκατό εκατό εννέα βιβλίο...	192
66	Το εκατό εκατό δέκα βιβλίο...	193
67	Το εκατό εκατό ένδεκα βιβλίο...	195
68	Το εκατό εκατό δώδεκα βιβλίο...	196
69	Το εκατό εκατό τριάντα βιβλίο...	198
70	Το εκατό εκατό σαράντα βιβλίο...	199
71	Το εκατό εκατό πενήντα βιβλίο...	201
72	Το εκατό εκατό εξήντα βιβλίο...	202
73	Το εκατό εκατό εβδομήντα βιβλίο...	204
74	Το εκατό εκατό ογδόντα βιβλίο...	205
75	Το εκατό εκατό ενενήντα βιβλίο...	207
76	Το εκατό εκατό εκατό βιβλίο...	208
77	Το εκατό εκατό εκατό ένα βιβλίο...	210
78	Το εκατό εκατό εκατό δύο βιβλίο...	211
79	Το εκατό εκατό εκατό τρία βιβλίο...	213
80	Το εκατό εκατό εκατό τέσσερα βιβλίο...	214
81	Το εκατό εκατό εκατό πέντε βιβλίο...	216
82	Το εκατό εκατό εκατό έξι βιβλίο...	217
83	Το εκατό εκατό εκατό επτά βιβλίο...	219
84	Το εκατό εκατό εκατό οχτώ βιβλίο...	220
85	Το εκατό εκατό εκατό εννέα βιβλίο...	222
86	Το εκατό εκατό εκατό δέκα βιβλίο...	223
87	Το εκατό εκατό εκατό ένδεκα βιβλίο...	225
88	Το εκατό εκατό εκατό δώδεκα βιβλίο...	226
89	Το εκατό εκατό εκατό τριάντα βιβλίο...	228
90	Το εκατό εκατό εκατό σαράντα βιβλίο...	229
91	Το εκατό εκατό εκατό πενήντα βιβλίο...	231
92	Το εκατό εκατό εκατό εξήντα βιβλίο...	232
93	Το εκατό εκατό εκατό εβδομήντα βιβλίο...	234
94	Το εκατό εκατό εκατό ογδόντα βιβλίο...	235
95	Το εκατό εκατό εκατό ενενήντα βιβλίο...	237
96	Το εκατό εκατό εκατό εκατό βιβλίο...	238
97	Το εκατό εκατό εκατό εκατό ένα βιβλίο...	240
98	Το εκατό εκατό εκατό εκατό δύο βιβλίο...	241
99	Το εκατό εκατό εκατό εκατό τρία βιβλίο...	243
100	Το εκατό εκατό εκατό εκατό τέσσερα βιβλίο...	244

0020657932
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΟΥΛΗΣ

ΕΚΔΟΣΗ Ζ 1982 V · ΑΝΤΙΤΥΠΑ 200.000 · ΣΥΜΒΑΣΗ - 3709/31 - 12 - 81
 ΕΚΤΥΠΩΣΗ · ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ · ΓΙΩΡΓΟΣ Π. ΞΑΝΘΑΚΗΣ.

